

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

ผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจ
ของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา

สุธา โพธิ์ทอง

- 1 ส.ค. 2560

369071

Th. ๐๐๕๕๖๕๖๕

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

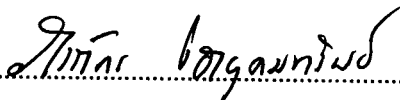
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ธันวาคม 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา


คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ สุธา โพธิ์ทอง ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

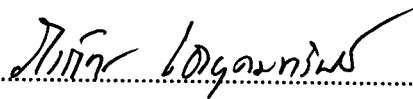
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

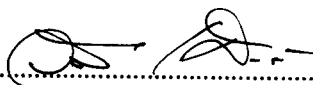

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภรภัทร เฮงอุดมทรัพย์)



..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรณี เดียววิเศษ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์



..... ประธาน
(นายแพทย์เวทิส ประทุมศรี)


..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภรภัทร เฮงอุดมทรัพย์)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรณี เดียววิเศษ)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. นุจรี ไชยมงคล)

คณะพยาบาลศาสตร์อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ของมหาวิทยาลัย
บูรพา


..... คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. นุจรี ไชยมงคล)

วันที่ 12 เดือน มกราคม พ.ศ. 2560

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา
จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
ประจำปีการศึกษา 2558

54920296: สาขาวิชา: การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช; พย.ม. (การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช)

คำสำคัญ: ปังจัยปกป้องด้านบุคคล/ ความเข้มแข็งทางใจ/ ผู้ต้องขังหญิง/ โปรแกรม

สุธา โพธิ์ทอง: ผลของโปรแกรมเสริมสร้างปังจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา (EFFECT OF INDIVIDUAL PROTECTIVE FACTOR ENHANCEMENT PROGRAM ON RESILIENCE AMONG FEMALE PRISONERS IN PATTAYA REMAND PRISON) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: ภรภัทร เสงอุดมทรัพย์, Ph.D., วรณิ เดียวอิสเรศ, Ph.D. 119 หน้า. ปี พ.ศ. 2559.

การพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความเข้มแข็งทางใจ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ต้องขังมีความพร้อมต่อการเผชิญและจัดการปัญหาต่าง ๆ ระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ และเมื่อคืนกลับสู่สังคม การวิจัยแบบกึ่งทดลองครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างปังจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน เลือกตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด สุ่มเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมเสริมสร้างปังจัยปกป้องด้านบุคคล 6 ครั้ง ๆ ละ 90 นาที (สัปดาห์ละ 2 ครั้ง เป็นเวลา 3 สัปดาห์) ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับกิจกรรมตามปกติที่ทางเรือนจำจัดให้ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความเข้มแข็งทางใจของ อัจฉริยา นคะจัด (2554) ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .81 โดยวัด 3 ครั้ง คือ ระยะเวลา ก่อนการทดลอง ระยะเวลาหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะ 1 เดือนหลังทดลอง โดยใช้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงบรรยายสถิติที่ และสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางแบบวัดซ้ำที่ทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีบอนเฟอร์โรนี

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความความเข้มแข็งทางใจในระยะเวลาหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะ 1 เดือนหลังทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความความเข้มแข็งทางใจในระยะเวลาหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที ($\bar{X} = 60.58$; $SD = 5.85$) และระยะ 1 เดือนหลังทดลอง ($\bar{X} = 65.08$; $SD = 3.26$) สูงกว่าก่อนการทดลอง ($\bar{X} = 39.33$; $SD = 2.46$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากผลการวิจัยเสนอแนะว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องในการให้การดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำอาจนำโปรแกรมนี้ไปประยุกต์ใช้กับผู้ต้องขังหญิง หรือในกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งทางใจให้กับผู้ที่ได้รับ โปรแกรม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภรภัทร เสงอุดมทรัพย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.วรรณิ์ เดียววิเศษศ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำทางวิชาการ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ นายแพทย์เวทิส ประทุมศรี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่กรุณาได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้ถูกต้อง และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ ในการตรวจสอบความตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในงานวิจัยให้มีคุณภาพ

ขอขอบพระคุณ ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษพัทยา อำเภอบางละมุง และผู้คุมเรือนจำทุกท่าน ตลอดจนผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ 2558 และได้รับทุนอุดหนุนการศึกษาในหลักสูตรนี้จากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

งานวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จไม่ได้ ถ้าหากขาดความช่วยเหลือจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลบางละมุง นายแพทย์ณรงค์ศักดิ์ เอกวัฒนกุล หัวหน้ากลุ่มการพยาบาล นางสาวนันทวัน จิตต์แย้ม หัวหน้างานสุขภาพจิตและยาเสพติด นางขวัญรัก สว่างจิตต์ และนางสาวปรียา ริสมัน นักจิตวิทยา ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิจัย รวมถึงเจ้าหน้าที่งานสุขภาพและยาเสพติดของโรงพยาบาลบางละมุงทุกท่าน ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนผู้วิจัยเสมอมา จนมาถึงวันที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงไปได้

สุดท้ายและเหนือสิ่งใดในโลกขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ บุญการีผู้เป็นที่รักยิ่งของผู้วิจัย และคุณครูทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัย จนทำให้วันนี้เป็นวันที่ประสบความสำเร็จลุล่วงอย่างเต็มภาคภูมิ

สุชา โพธิ์ทอง

54920296: MAJOR: MENTAL HEALTH AND PSYCHIATRIC NURSING; M.N.S.
(MENTAL HEALTH AND PSYCHIATRIC NURSING)

KEYWORDS: PROTECTIVE FACTORS/ RESILIENCE/ FEMALE PRISONERS/ PROGRAM

SUTHA PHOTHONG: EFFECT OF INDIVIDUAL PROTECTIVE FACTOR
ENHANCEMENT PROGRAM ON RESILIENCE AMONG FEMALE PRISONERS IN PATTAYA
REMAND PRISON. ADVISORY COMMITTEE: PORNPAT HENGUDOMSUB, Ph.D., WANNEE
DEOISRES, Ph.D. 119 P. 2016.

Enhancement of resilience among prisoners is an alternative option for helping them ready to face and handle problems during their confinement and their returning back to society. Purpose of this quasi-experimental study was to examine effect of individual protective factor enhancement program on resilience among female prisoners at Pattaya Remand Prison in Chonburi province. Participants consisted of 24 female prisoners who met study inclusion criteria. They were randomly assigned into either experimental or control group, 12 females for each group. Experimental group participated in a individual protective factor enhancement program six 90-minute sessions for three weeks (two sessions per week). Control group received routine care provided by the remand prison. Resilience scale developed by Auchariya Nacajud (2011) having Cronbach's alpha of .81 was administered three times (at pretest, immediate posttest, and one month follow-up posttest) for data collection. Descriptive statistics, independent *t*-test, and two-way repeated measure ANOVA with Bonferroni pairwise comparisons were employed for data analysis.

Results revealed that control group had significantly higher resilience mean scores at immediate posttest and one-month follow-up posttest than control group at significant level of less than .001. In experimental group, resilience mean scores of immediate posttest ($\bar{X} = 60.58$; $SD = 5.85$) and at one-month follow-up posttest ($\bar{X} = 65.08$; $SD = 3.26$) were significantly higher than that of pretest ($\bar{X} = 39.33$; $SD = 2.46$) with significant level as .001.

Findings suggest that related health care providers would apply this program in female prisoners or other vulnerable groups in order to promote resilience among these persons.

สารบัญ

| | หน้า |
|---|------|
| บทคัดย่อภาษาไทย..... | จ |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... | ฉ |
| สารบัญ..... | ช |
| สารบัญตาราง..... | ฅ |
| สารบัญภาพ..... | ญ |
| บทที่ | |
| 1 บทนำ..... | 1 |
| ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... | 1 |
| วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... | 6 |
| สมมติฐานการวิจัย..... | 6 |
| กรอบแนวคิดในการวิจัย..... | 7 |
| ขอบเขตของการวิจัย..... | 8 |
| นิยามศัพท์เฉพาะ..... | 9 |
| 2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... | 10 |
| แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางใจและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง..... | 10 |
| รูปแบบการกระทำผิดและปัญหาสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิง..... | 27 |
| บริบทเกี่ยวกับเรือนจำพิเศษพัทยาและสังคมของผู้ต้องขัง..... | 34 |
| สังคมของผู้ต้องขังในเรือนจำ..... | 37 |
| โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล..... | 43 |
| 3 วิธีดำเนินการวิจัย..... | 51 |
| ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... | 51 |
| เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... | 52 |
| การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย..... | 55 |
| การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง..... | 56 |
| การทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล..... | 57 |
| การวิเคราะห์ข้อมูล..... | 59 |

สารบัญ (ต่อ)

| บทที่ | หน้า |
|---|------|
| 4 ผลการวิจัย..... | 60 |
| ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปคุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และผลการเปรียบเทียบ ความแตกต่างคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง..... | 61 |
| ตอนที่ 2 ข้อมูลความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยา และผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ พิเศษพิทยาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันทีและระยะติดตามผล 1 เดือน..... | 63 |
| ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของ ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยา ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง เสร็จสิ้นทันทีและระยะติดตามผล 1 เดือน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางแบบวัดซ้ำ..... | 65 |
| 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... | 69 |
| สรุปผลการวิจัย..... | 69 |
| การอภิปรายผล..... | 70 |
| ข้อเสนอแนะ..... | 73 |
| บรรณานุกรม..... | 75 |
| ภาคผนวก..... | 82 |
| ภาคผนวก ก..... | 83 |
| ภาคผนวก ข..... | 85 |
| ภาคผนวก ค..... | 87 |
| ภาคผนวก ง..... | 107 |
| ภาคผนวก จ..... | 114 |
| รายชื่อของผู้วิจัย..... | 118 |

สารบัญตาราง

| ตารางที่ | | หน้า |
|----------|---|------|
| 1 | จำนวนผู้ต้องขังจำแนกตามประเภท | 37 |
| 2 | จำนวนนักโทษเด็ดขาด จำแนกตามลักษณะความผิด | 37 |
| 3 | องค์ประกอบความเข้มแข็งทางใจ..... | 43 |
| 4 | จำนวน ร้อยละ และความแตกต่างของลักษณะทั่วไปของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษ พญา จำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน | 61 |
| 5 | คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำพิเศษพญา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง หลังการเสร็จสิ้นทันทีและระยะติดตามผล 1 เดือน | 64 |
| 6 | ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษ พญาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง | 64 |
| 7 | ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำพิเศษพญาระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง | 65 |
| 8 | ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจในกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน | 67 |
| 9 | ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่คะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขัง หญิงในเรือนจำพิเศษพญาในกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลองหลังการทดลอง เสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน..... | 68 |
| 10 | วิธีวิเคราะห์การแจกแจงแบบ โค้งปกติโดยสถิติ Shapiro-wilk..... | 86 |
| 11 | วิธีวิเคราะห์การแจกแจงแบบ โค้งปกติโดยวิธี Fisher Skewness Coefficient และ Fisher Kurtosis Coefficient..... | 86 |

สารบัญภาพ

| ภาพที่ | | หน้า |
|--------|---|------|
| 1 | กรอบแนวคิดในการวิจัย..... | 8 |
| 2 | ขั้นตอนการทดลอง..... | 58 |
| 3 | การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง | 66 |

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เรือนจำเป็นสถานที่พัฒนาพฤติกรรมนิสัย และพัฒนาชีวิตของผู้ต้องขังที่เคยกระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดและถูกลงโทษ โดยการนำผู้ต้องขังมาคุมขังไว้ในเรือนจำที่ทางกรมราชทัณฑ์ได้จัดสร้างขึ้น จุดมุ่งหมายของเรือนจำเน้นการควบคุมดูแล จัดสวัสดิการในชีวิตประจำวัน ให้การศึกษาฝึกอาชีพอย่างสมดุลและกลมกลืนทั้งด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และด้านสังคม ภาพรวมกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมที่ทางภาครัฐ โดยกรมราชทัณฑ์กำหนดขึ้น และทุกคนในเรือนจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เพิ่มทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพื่อที่จะสามารถกลับสู่สังคมหลังจากพ้นโทษได้อย่างมีความสุข และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ (ศิริพงษ์ เสนาโยธี, 2545)

เมื่อผู้ต้องขังอย่างก้าวเข้ามาสู่ในเรือนจำ ซึ่งเป็นสถานที่ที่แตกต่างกับสังคมภายนอกโดยสิ้นเชิง ต้องได้รับความกดดันจากการถูกจำกัดด้านอิสรภาพ เพราะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ และคำสั่งของเจ้าพนักงาน ที่คอยควบคุมการเคลื่อนไหวของตนอยู่ตลอดเวลา การตรวจตราเฝ้าดูทุกฝีก้าวไม่สามารถไปไหนมาไหนได้ตามความพอใจ ต้องถูกตัดขาดจากโลกภายนอก สูญเสียสิทธิต่าง ๆ สูญเสียอิสรภาพ ต้องพลัดพลาดจากครอบครัว ญาติพี่น้อง ปัญหาการถูกจำกัดทุกสิ่งทุกอย่างทำให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกสิ้นหวัง อ่อนแอ อันเป็นผลให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ เบื่อหน่าย เหนงกลัว และเกิดความเครียดในจิตใจแก่ผู้ต้องขังทั้งสิ้น นับเป็นความกดดันทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดมากกว่าความกดดันทางร่างกายเสียอีก ทั้งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายกัน หลบหนี และมีปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้น (นัทธี จิตสว่าง, 2541) ซึ่งจากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากสังคมภายนอกและเต็มไปด้วยความกดดันจากกฎระเบียบต่าง ๆ ของเรือนจำ ผู้ต้องขังจำนวนมากจึงมีปัญหาเรื่องสุขภาพจิต เมื่อต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำ มีการศึกษาพบว่า สุขภาพจิตของผู้ต้องขังส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ปกติของคนทั่วไป (ดวงดา ไกรภัสสรพงษ์ และเบ็ญจมาศ พฤกษ์กานนท์, 2546) โดยผู้ต้องขังมีการรับรู้สภาวะสุขภาพจิตของตนเองว่าเครียด อึดอัด ท้อแท้ กลุ้มใจ ห่อเหี่ยว อยากตาย ไม่อยากมีชีวิตอยู่ (อุทยา นาคเจริญ, 2546) นอกจากนี้ปัญหาสุขภาพจิตที่ผู้ต้องขังหญิงต้องเผชิญเช่นเดียวกับผู้ต้องขังชายแล้ว มีการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังหญิงมักจะมีปัญหาในการปรับตัวมากกว่าผู้ต้องขังชาย ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ผู้หญิงต้องการความเป็นส่วนตัวสูงกว่าผู้ชาย มีความยากลำบากในการปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ และไม่ชอบการถูกตรวจค้นร่างกาย นอกจากนี้ผู้หญิงยังมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการแยกห่างจาก

ครอบครัวและคู่สมรส และกังวลเกี่ยวกับความอ้างว้างโดดเดี่ยวที่ตนเองต้องเผชิญหลังการพ้นโทษ (Progrebin & Dodge, 2001)

พิทยา สังฆนาทิน (2546) ได้ศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ มักมีปัญหาสุขภาพจิต ร้อยละ 21.8 มีภาวะซึมเศร้า ร้อยละ 15.4 และมีความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย ร้อยละ 7.5 มีประวัติพยายามฆ่าตัวตาย ร้อยละ 3.1 วรสรรพ ปริษญุคุปต์, พิสมัย कुमारรัตน์ และผอุนรัตน์ กลางมณี (2550) ได้ศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังที่กระทำความคิดและต้องเข้ามาอยู่ในเรือนจำมักมีรูปแบบความคิดทางลบต่อตนเอง มองเหตุการณ์ที่เผชิญอยู่เป็นสิ่งเลวร้าย เช่น คิดว่าเหตุการณ์ทั้งหมดเป็นความผิดพลาดของตนเอง คิดว่าตนเองเป็นคนไม่ดีที่ต้องเข้ามาอยู่ในเรือนจำ ทำให้เกิดความคับข้องใจ วิตกกังวล จิตใจหม่นหมอง หดหู่ ไม่สามารถปรับตัวได้ มีปัญหาสุขภาพจิตและโรคทางจิตเวชตามมา ซึ่งจากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาเกิดความเครียด และเกิดปัญหาสุขภาพจิตต่าง ๆ เช่น มีภาวะซึมเศร้า และมีความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย มีรูปแบบความคิดทางลบต่อตนเอง ทำให้เกิดความคับข้องใจ วิตกกังวล จิตใจหม่นหมอง หดหู่ ไม่สามารถปรับตัวได้ และมีปัญหาสุขภาพจิตและโรคทางจิตเวชตามมา ดังนั้นการที่ผู้ต้องขังหญิงได้รับการช่วยเหลือทางด้านสังคมและจิตใจจะช่วยให้ผ่านพ้นวิกฤต และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ จึงมีจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ต้องขังหญิงจะต้องมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง เพื่อใช้เป็นกลไกในการป้องกันตนเอง ช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวลและความคับข้องใจต่าง ๆ ที่กำลังประสบอยู่ ทำให้สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้

เรือนจำพิเศษพัทยาเป็นเรือนจำที่มีผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายทางด้านพื้นที่ และแหล่งที่มาของผู้กระทำผิดทางอาญา เนื่องจากเมืองพัทยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงส่งผลให้เกิดคดีที่หลากหลายและได้แหล่งที่ผู้กระทำผิดมาจากพื้นที่ที่แตกต่างกัน เรือนจำพิเศษพัทยา นอกจากจะเป็นเรือนจำที่มีผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายของพื้นที่แล้วยังมีอำนาจในการควบคุมผู้ต้องขังที่มีโทษไม่เกิน 7 ปี ในปัจจุบันมีการรับนักโทษที่ถูกศาลจำคุกจากศาลจังหวัดพัทยา และควบคุมผู้ต้องขังจากศาลจังหวัดพัทยา รวมจำนวนทั้งหมด 3,967 ราย เป็นผู้ต้องขังชาย จำนวน 3,466 ราย และผู้ต้องขังหญิง จำนวน 501 ราย ซึ่งจำแนกเป็นผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดครั้งแรก จำนวน 353 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.5 และผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำ จำนวน 148 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.5 จำแนกตามการลักษณะความผิดของผู้ต้องขังหญิง เป็นความผิด พรบ. ยาเสพติด ร้อยละ 84.7 ความผิดประทุษร้ายต่อทรัพย์ ร้อยละ 14.4 ความผิดประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย ร้อยละ 0.9 (เรือนจำพิเศษพัทยา, 2557)

เรือนจำพิเศษพัทยาจำเป็นต้องมีแนวทางป้องกันและแก้ไขเพื่อที่จะทำให้ผู้ต้องขังทุกคนที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำแห่งนี้ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง เปลี่ยนพฤติกรรมเป็นคนดี เข้ากับ

สังคมภายนอกได้ ปัจจุบันยังพบอีกว่าปัญหาการกระทำผิดซ้ำ นับว่าได้ก่อให้เกิดผลร้ายอย่างมาก ในสังคมปัจจุบัน เพราะเมื่ออาชญากรรมคนหนึ่งกระทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีก และยิ่งการทำความผิด มีความรุนแรงมากขึ้นเท่าใด สังคมก็ยิ่งได้รับความเดือดร้อนวุ่นวายมากขึ้นเท่านั้น หากเรายังไม่ปล่อยให้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำเพิ่มมากขึ้น โดยไม่หาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขแล้ว สังคมก็จะได้รับภัยร้ายแห่งปัญหาอาชญากรรมอยู่เสมอ แม้จากปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมนั้นจะถือว่า คนเราไม่สามารถเลือกเกิดได้ เมื่อบุคคลได้กระทำผิด จึงเป็นหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม ที่จะต้องพยายามชดเชยเวลาให้บุคคลเหล่านี้ได้กลับตัวเป็นคนดี สามารถแก้ไขพฤติกรรม และกลับเข้าไปอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่กลับมาก่อทำความผิดซ้ำ อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้กระทำผิดจำนวนหนึ่งที่พ้นโทษไปแล้ว และได้หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมก็ได้พยายามหาวิธีการต่าง ๆ ในการบำบัดแก้ไข แต่ก็หาได้ทำให้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำหมดไป หรือลดลง แต่อย่างไร ยังคงพบว่าคนหน้าเดิมเข้าออกเรือนจำครั้งแล้วครั้งเล่า จึงควรทำให้เขามีภูมิคุ้มกันชีวิต มีความเข้มแข็งทางใจ แม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดิม ๆ ซึ่งที่ผ่านมามีพบว่า แม้จะมีการช่วยเหลือ กลุ่มผู้ต้องขังในหลายเรื่อง เช่น การสร้างอาชีพ การให้การศึกษ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เน้นเกี่ยวกับการปรับบุคลิกภาพภายนอก ส่วนการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพภายใน หรือการพัฒนาด้านจิตใจ เช่น การปรับอารมณ์ ปรับความคิด การเรียนรู้ และการตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเอง ยังมีค่อนข้างน้อย

ปัจจุบันพบว่า องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านจิตใจของบุคคลมีหลากหลาย แนวคิด โดยแนวคิดหนึ่งที่มีการนำมาใช้ในการปรับองค์ประกอบภายในจิตใจของบุคคล คือ การพัฒนาความเข้มแข็งทางใจ (Resilience) ซึ่ง Mayo Clinic (2008) ได้นิยามของความเข้มแข็งทางใจ ว่าเป็นความสามารถในการปรับตัวอย่างดีต่อความเครียด สิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์ ความเศร้าโศก หรือบาดแผลทางใจ ทำให้สามารถคงไว้ซึ่งความสมดุลและระดับสุขภาวะของการทำหน้าที่ทางกาย และจิตใจเมื่อเผชิญความยากลำบาก อีกทั้งยังทำให้สามารถทำกิจการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ โดยยังคงมองชีวิตในแง่ดี ไม่สับสน และกลับสู่สภาพเดิมภายหลังวิกฤตได้อย่างรวดเร็ว จากงานวิจัยของ Grotberg (1995) พบว่า ปัจจัยภายในตัวบุคคลและลักษณะบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และปัจจัยทางสังคมที่สนับสนุนเกื้อกูล สามารถ ทำให้บุคคลทนต่อสถานการณ์เลวร้ายในชีวิต และสามารถนำมาสร้างเป็น โปรแกรมส่งเสริม หรือพัฒนาให้เกิดขึ้นกับบุคคลได้

Resilience ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าวิจัยใช้คำว่า “ความเข้มแข็งทางใจ” เป็นความสามารถของบุคคลในการกลับฟื้นคืนสภาพเดิม เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่วิกฤติ หรือยากลำบาก (Garmezy, 1991) และเป็นความสำเร็จในการปรับตัวเมื่อต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหรือ

ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก (Wagnild & Young, 1993) จากการศึกษาองค์ประกอบของความเข้มแข็งทางใจ ประกอบด้วยปัจจัยปกป้องภายใน (Internal factors) และปัจจัยปกป้องภายนอก (External factors) ซึ่งปัจจัยปกป้องภายใน ประกอบไปด้วยการรับรู้ความสามารถในตนเอง (Self-efficacy) การมีความหวัง (Hope) และการเผชิญปัญหา (Coping) และปัจจัยปกป้องภายนอก ประกอบไปด้วยปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม คือ ชุมชนและสังคม (Ahem, 2006) ซึ่งปัจจัยปกป้องภายใน ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ต้องขัง และควรได้รับการพัฒนาเป็นเบื้องต้น เนื่องจากบางครั้งผู้ต้องขังไม่สามารถไปเปลี่ยนแปลงปัจจัยปกป้องภายนอกหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมได้ จึงควรส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีปัจจัยปกป้องภายใน เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความเข้มแข็งทางใจเมื่อต้องออกไปสู่สังคมภายนอก ดังนั้นการส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งทางใจที่มีประสิทธิภาพ จึงควรให้ความสำคัญกับการเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคล หรือปัจจัยปกป้องภายใน โดยการปรับวิธีคิดและวิธีการเผชิญปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เรียนรู้ที่จะอยู่ภายใต้สภาวะที่ยากลำบากด้วยความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง ให้สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรค มีกำลังใจในเวลา ที่ชีวิตพบกับเรื่องยุ่งยากได้ (ศุภรา เชาว์ปรีชา, 2551)

Gillespie, Chaboyer, and Wallis (2007) กล่าวว่า ปัจจัยปกป้องภายในที่ช่วยให้เกิดความเข้มแข็งทางใจ ประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถในตนเอง (Self-efficacy) การมีความหวัง (Hope) และการเผชิญปัญหา (Coping) สอดคล้องกับการศึกษาของ Grotberg (1995) ที่กล่าวว่า ความเข้มแข็งทางใจ เป็นองค์ประกอบที่มีในมนุษย์ทุกคน ทุกเชื้อชาติทุกเผ่าพันธุ์ ที่นำมาใช้ในการปกป้องตนเองให้ผ่านสถานการณ์ที่ทุกข์ยากกับขั้นที่กำลังเผชิญอยู่ไปได้ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 มิติ คือ มิติที่ 1 ฉันมี (I have) คือ การได้รับแหล่งสนับสนุนจากแหล่งประโยชน์ภายนอกที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็ง คอยช่วยเหลือบุคคลในขณะที่เผชิญสถานการณ์ด้านลบ มิติที่ 2 ฉันเป็น (I am) เป็นความเข้มแข็งภายในตัวของบุคคลประกอบด้วยความรู้สึกที่ดีทั้งต่อตนเอง ทศนคติ และความเชื่อ และมิติที่ 3 ฉันสามารถ (I can) เป็นทักษะทางสังคมของบุคคลที่เกิดจากการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาในประเทศไทยของ ประเวศ ดันติพิวัฒนสกุล (2550) ที่กล่าวว่า ความเข้มแข็งทางใจ เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาและวิกฤติของชีวิตให้สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพปกติได้ในเวลาอันรวดเร็ว อีกทั้งเกิดการเรียนรู้และเติบโตจากการเผชิญหน้ากับปัญหาและวิกฤตินั้น ๆ มี 4 องค์ประกอบ คือ รู้สึกดีกับตัวเอง (Sense of self) จัดการชีวิตได้ (Sense of control) มีสายสัมพันธ์เกี่ยวพัน (Sense of connection) และมีจุดหมายในชีวิต (Sense of purpose)

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางใจในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อสังเคราะห์ความหมายที่ได้จากการศึกษาวิจัยในต่างประเทศ และเป็นการสำรวจปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเข้มแข็งทางใจ พบว่า มีการศึกษาค่อนข้างน้อยและจำกัดในบาง

กลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มนักเรียน นักศึกษาทั่วไป เด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจฯ และบุคคลที่มีภาวะซึมเศร้า ซึ่งในกลุ่มผู้ต้องขังยังมีการศึกษาน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุและปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิด ปัญหาการปรับตัว ปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ที่จะเน้นการพัฒนาศักยภาพภายในบุคคลของผู้ต้องขังหญิง ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา โดยการนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเข้มแข็งทางใจ ที่ได้จากการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ นำมาจัดกระทำในรูปแบบของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล ได้แก่ 1) แนวคิดของ Grotberg (1995) 2) การสร้างความเข้มแข็งทางใจของ ประเวศ คันติวิวัฒน์สกุล (2550) ดังนั้นเพื่อให้โปรแกรมการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลมีความกระชับและสอดคล้องกับสภาพบริบทและปัญหาของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้จึงได้พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลเพื่อนำไปเพิ่มความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาในครั้งนี้ โดยเน้นการพัฒนาผู้ต้องขังหญิงใน 3 มิติ ดังนี้ มิติที่ 1 “I am” คือ มิติอัตตาที่แข็งแกร่ง หมายถึง การพัฒนาผู้ต้องขังหญิงให้สามารถที่จะดูแลจิตใจ และจัดการกับความทุกข์ของตนเอง ให้ทนอยู่ได้เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่บีบคั้น มิติที่ 2 “I have” คือ มิติด้านกำลังใจ หมายถึง การพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงมีกำลังใจที่เกิดขึ้นภายในตนเอง และกำลังใจที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนเกื้อกูลจากครอบครัว และมิตรที่ 3 “I can” คือ มิติการเผชิญและจัดการกับปัญหา หมายถึง การพัฒนาผู้ต้องขังหญิงให้มีความสามารถในการยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถที่จะหาวิธีในการต่อสู้อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์วิกฤต ได้อย่างมั่นใจ

ผู้วิจัยในฐานะเป็นพยาบาลจิตเวช เป็นผู้รับผิดชอบงานสุขภาพจิตและยาเสพติดของโรงพยาบาลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับด้านสุขภาพจิตและยาเสพติด จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการช่วยสนับสนุนเรือนจำพิเศษพัทยาในการพัฒนาผู้ต้องขัง จึงได้ตระหนักถึงปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลขึ้นมาโดยประยุกต์จากโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของกรมสุขภาพจิตที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลใน 4 ด้าน ดังนี้ คือ ด้านความรู้สึกรู้ตัวตนเอง เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดการมีความรู้สึกรู้ตัวกับตัวเอง รู้จักมองโลกในแง่ดี ค้นหาทำความรู้จักตัวเอง และพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จที่ตนภาคภูมิใจ ด้านการมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดีสามารถมอบความรักความเมตตา ความไว้วางใจแก่กันและกัน เพื่อให้มีแหล่งกำลังใจอันทรงพลังในการต่อสู้ชีวิตได้ ด้านการสร้างจุดมุ่งหมายในชีวิต เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงมีความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีจุดมุ่งหมาย และด้านการจัดการชีวิตได้

เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงมีทักษะในการจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง และมีทักษะในการจัดการกับปัญหาที่สร้างสรรค์

โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลเป็น โปรแกรมที่จะส่งเสริมให้ผู้ต้องขังหญิง มีความเข้มแข็งทางใจ เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคล โดยการปรับวิธีคิดและวิธีการเผชิญปัญหา อย่างสร้างสรรค์ เรียนรู้ที่จะอยู่ภายใต้สภาวะที่ยากลำบากด้วยความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง ให้สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรค มีกำลังใจในเวลาที่ชีวิตพบกับเรื่องยุ่งยาก ทำให้ผู้ต้องขังหญิง มีความสามารถในการปรับตัว เกิดผลลัพธ์ทางบวกและดำเนินชีวิตได้เป็นปกติตามระยะพัฒนาการ ซึ่งการวิจัยนี้ ได้ใช้เทคนิคการจำลองสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือเหตุการณ์ในด้านลบ เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำพิเศษพิทยาเกิดความมั่นใจในการใช้ทักษะก่อนการเผชิญสถานการณ์ในชีวิตจริง ซึ่งผู้วิจัย คาดว่า เมื่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยาได้รับการฝึกโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้อง ด้านบุคคลแล้ว จะช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้มีความสามารถในการเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ มีความสามารถในการปรับตัวในทางบวกต่อสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือเหตุการณ์ในด้านลบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถดูแลตนเองทางด้านจิตใจ มีความพร้อมในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ มีความหวังและพัฒนาชีวิตตัวเองได้ดี แม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่มีความยากลำบาก รู้จักรับผิดชอบตนเอง เอื้อประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวม สามารถปรับตัวเองเข้ากับสังคมทั่วไปตลอดจนกลับตน เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของ โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจ ของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยา ดังนี้

1. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ ระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน ในกลุ่มทดลอง

สมมติฐานการวิจัย

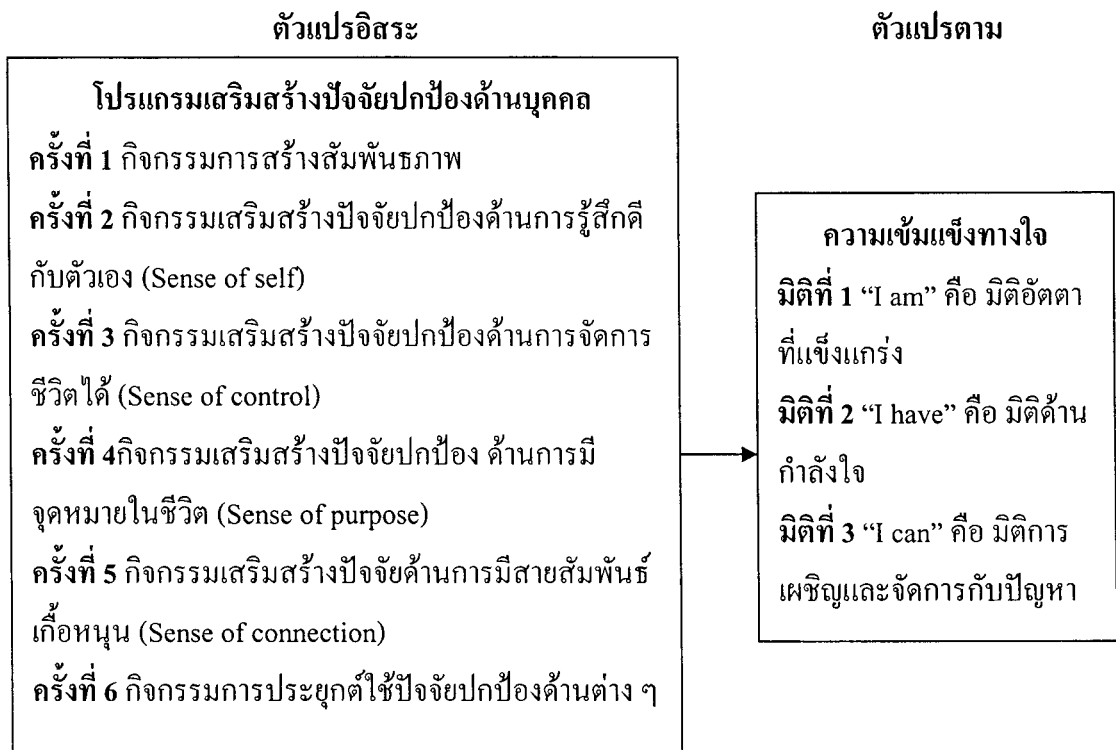
1. กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ หลังการทดลองเสร็จสิ้น และในระยะติดตามผล 1 เดือน สูงกว่ากลุ่มควบคุม
2. กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การทบทวนวรรณกรรมร่วมกับการใช้แนวคิดความสำเร็จในการปรับตัวของบุคคลเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤติในชีวิตหรือความเข้มแข็งทางใจของ Grotberg (1995) ที่มีองค์ประกอบ 3 มิติ ดังนี้ คือ มิติที่ 1 “I am” คือ มิติอัตตาที่แข็งแกร่ง หมายถึง การพัฒนาผู้ต้องขังหญิงให้สามารถที่จะดูแลจิตใจ และจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกทุกข์ของตนเองให้ทนอยู่ได้ เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่บีบคั้น มิติที่ 2 “I have” คือ มิติด้านกำลังใจ หมายถึง การพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงมีกำลังใจที่เกิดขึ้นภายในตนเอง และกำลังใจที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนเกื้อกูลจากคนรอบข้าง และมิติที่ 3 “I can” คือ มิติการเผชิญและจัดการกับปัญหา หมายถึง การพัฒนาผู้ต้องขังหญิงให้มีความสามารถในการยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถที่จะหาวิธีในการต่อสู้อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์วิกฤติได้อย่างมั่นใจ และใช้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสร้างความเข้มแข็งทางใจของ ประเวศ ดันติพิวัฒนสกุล (2550) มาเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมฯ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนา โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนพิเศษพิศุข ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 คือ ด้านการรู้สึกดีกับตัวเอง (Sense of self) เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางใจด้วยการสร้างความรู้สึกดีทั้งกับตนเองและโลก ทำความรู้จักตนเอง และพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จที่ตนภาคภูมิใจ ด้านที่ 2 คือ ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control) การสร้างความเชื่อมั่นในทักษะด้านการจัดการชีวิตเป็นการฝึกฝนผู้ต้องขังหญิงให้รู้จักยอมรับความเป็นจริงของชีวิต หรือทำใจในสิ่งที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ขณะเดียวกันก็มีความมุ่งมั่นอดทน ที่จะลงมือทำในสิ่งที่ทำได้จนประสบความสำเร็จเรียนรู้ที่จะจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง และมีทักษะในการจัดการปัญหาที่สร้างสรรค์ ด้านที่ 3 คือ ด้านการมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน (Sense of connection) การมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุนนับเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของความเข้มแข็งทางใจ เป็นการเรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง ให้มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดี สามารถมอบความรักความเมตตา ความไว้วางใจแก่กันและกัน ด้านที่ 4 คือ ด้านการมีจุดหมายในชีวิต (Sense of purpose) คือ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีจุดหมาย เป็นการฝึกฝนตนเองให้มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอยู่เสมอ ตลอดจนเป็นการเรียนรู้ที่จะตั้งเป้าหมายให้เหมาะสมในทุกสถานการณ์ แม้ในสถานการณ์ที่เป็นลบ ก็ยังสามารถตั้งเป้าหมายเชิงบวกที่ต้องการ ไปให้ถึงได้

ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล โดยนำไปใช้กับผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิศุข เพื่อเพิ่มระดับความเข้มแข็งทางใจ โดยคาดว่าผู้ต้องขังหญิงที่ได้รับการฝึกโปรแกรมในครั้งนี้ จะมีความเข้มแข็งทางใจที่เพิ่มขึ้น มีการปรับตัวที่เหมาะสม

เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ ในชีวิตได้ สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา ที่มีอายุระหว่าง 20-59 ปี และถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำพิเศษพัทยาระหว่างเดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 จำนวน 24 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่ายเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน

ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเข้มแข็งทางใจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล หมายถึง กิจกรรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยประยุกต์จาก โปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของกรมสุขภาพจิต โดยโปรแกรมนี้เป็น โปรแกรมที่จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล โดยเน้นใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 คือ ด้านการรู้สึกดีกับตัวเอง (Sense of self) เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางใจด้วยการสร้างความรู้สึที่ดี ทั้งกับตนเองและโลก ทำความรู้จักตนเอง และพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จ ที่ตนภาคภูมิใจ ด้านที่ 2 คือ ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control) การสร้างความเชื่อมั่น ในทักษะด้านการจัดการชีวิตเป็นการฝึกฝนผู้ต้องขังหญิงให้รู้จักยอมรับความเป็นจริงของชีวิต หรือทำใจในสิ่งที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ขณะเดียวกันก็มีความมุ่งมั่นอดทน ที่จะลงมือทำในสิ่ง ที่ทำได้จนประสบผลสำเร็จเรียนรู้ที่จะจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง และมีทักษะในการ จัดการปัญหาที่สร้างสรรค์ ด้านที่ 3 คือ ด้านการมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน (Sense of connection) การมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน นับเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของความเข้มแข็งทางใจ เป็นการเรียนรู้ ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง ให้มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดี สามารถ มอบความรักความเมตตา ความไว้วางใจแก่กันและกัน ด้านที่ 4 คือ ด้านการมีจุดหมายในชีวิต (Sense of purpose) คือความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมาย เป็นการฝึกฝนตนเอง ให้มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอยู่เสมอ ตลอดจนจนเป็นการเรียนรู้ที่จะตั้งเป้าหมายให้เหมาะสมใน ทุกสถานการณ์ แม้ในสถานการณ์ที่เป็นลบ ก็ยังสามารถตั้งเป้าหมายเชิงบวกที่ต้องการไปให้ถึงได้ โดยโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลมีกิจกรรมทั้งหมด 6 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที โดยจัด สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี เป็นจำนวน 3 สัปดาห์

ความเข้มแข็งทางใจ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการกลับฟื้นคืนสภาพเดิม เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่วิกฤติ หรือยากลำบาก และเป็นความสำเร็จในการปรับตัวเมื่อต้อง เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหรือในสถานการณ์ที่ยากลำบาก ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ประเมินโดยใช้แบบวัด ความเข้มแข็งทางใจที่ อัจฉริยา นคะจัต (2554) ได้พัฒนามาจากแบบวัดพลังสุขภาพจิต (Resiliency quotient) ของ กรมสุขภาพจิต และแบบวัดความเข้มแข็งทางใจ (Resiliency self-test) ของ The Army National Guard and the Office of the Chief Army Reserve

ผู้ต้องขังหญิง หมายถึง หญิงที่กระทำผิด ที่มีอายุตั้งแต่ 20-59 ปี และได้ถูกศาลพิจารณาลงโทษให้จำคุกแล้ว และถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำพิเศษพิศุขฯ จังหวัดชลบุรี ซึ่งหมายความรวมถึง นักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง คนฝาก และนักโทษพิเศษ

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา ผู้วิจัยได้ศึกษาดำเนินการ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยรวบรวม และนำเสนอรายละเอียดเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางใจและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
2. รูปแบบการกระทำผิดและปัญหาสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิง
3. บริบทเกี่ยวกับเรือนจำพิเศษพัทยาและสังคมของผู้ต้องขังในเรือนจำ
4. โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางใจและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

“ความเข้มแข็งทางใจ” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Resilience” เป็นมโนทัศน์ที่มีจุดกำเนิดในสาขาฟิสิกส์และวิศวกรรมศาสตร์ เพื่ออธิบายการยืดหยุ่นคือตัวของสสารที่ถูกกดทับ แนวคิดนี้มาจากการสังเกตเห็นว่า สสารที่ถูกกดทับบางชนิดมีความยืดหยุ่นและสามารถคืนตัวอยู่ในสภาพเดิมได้ภายหลังนำสิ่งที่กดทับออก เช่น ฟองน้ำ ต่อมาแนวคิดนี้ได้ขยายไปใช้ในสาขาอื่น ๆ เช่น สาขารุณกิจการตลาด การบริหาร และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มโนทัศน์นี้ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่บุคคลยังคงสามารถทำหน้าที่ต่าง ๆ ได้ตามปกติทั้งที่เผชิญกับภาวะทุกข์ยากต่าง ๆ และมีความเสี่ยงต่อการปรับตัวไม่ได้ เช่น เด็กหลายคนที่เป็นเด็กกำพร้าหรือถูกเลี้ยงในสถานสงเคราะห์ซึ่งขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุนต่าง ๆ แต่เด็กเหล่านี้หลายคนสามารถปรับตัวได้ดี เรียนหนังสือประสบความสำเร็จในระดับปริญญาตรีได้โดยไม่มีปัญหาพฤติกรรมใด ๆ (นิตยา ตากวิริยะนันท์, 2552)

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดความเข้มแข็งทางใจ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจในประเด็นความหมาย คุณลักษณะการเกิดความเข้มแข็งทางใจ องค์ประกอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเข้มแข็งทางใจและการประเมินความเข้มแข็งทางใจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของความเข้มแข็งทางใจ

จากการศึกษาเอกสารวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า การให้ความหมาย Resilience มีความหลากหลาย ส่วนในประเทศไทยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขได้บัญญัติศัพท์ในภาษาไทยโดยใช้คำว่า “ความเข้มแข็งทางใจ” และ “พลังสุขภาพจิต” แต่จากการ

ทบทวนวรรณกรรมยังพบว่า มีการใช้คำที่แตกต่างกัน ดังนั้นในส่วนเอกสารวิชาการในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้ใช้คำตามที่นักวิชาการ นักวิจัย ได้ใช้ในการศึกษานั้น ๆ และตามด้วย การให้ความหมาย ส่วนการศึกษาเอกสารต่างประเทศผู้วิจัยใช้คำว่า “ความเข้มแข็งทางใจ” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เพ็ญประภา ปริญญาพล (2546) ใช้คำว่า “ความยืดหยุ่นทนทาน” หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะผ่านประสบการณ์ลบในชีวิตหรือจัดการกับภาวะความยากลำบาก

ประเวช ตันติพิวัฒนสกุล (2550) ใช้คำว่า “ความเข้มแข็งทางใจ” หมายถึง ความสามารถในการจัดการกับปัญหาและวิกฤติของชีวิต ให้สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพปกติได้ในเวลาอันรวดเร็ว อีกทั้งเกิดการเรียนรู้และเติบโตจากการเผชิญหน้ากับปัญหาและวิกฤตินั้น

ศุภรัตน์ เอกอัสวิน และเขาวนาฏ ผลิตนนท์เกียรติ (2551) ใช้คำว่า “ความสามารถยืนหยัดเผชิญวิกฤติ” หมายถึง ความสามารถเฉพาะของบุคคลที่พัฒนาได้ เป็นความสามารถในการฟื้นตัวกลับมาใช้ชีวิตตามปกติได้อย่างสำเร็จภายหลังเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤติ

นิตยา ตากวิริยะนันท์ (2552) ใช้คำว่า “ความสำเร็จในการปรับตัวของบุคคลในภาวะเสี่ยง” หมายถึง ความสำเร็จของการปรับตัวของบุคคลทั้งที่มีภาวะทุกข์ยากหรือเสี่ยงต่อการปรับตัวไม่ได้

สมพร อินทร์แก้ว, เขาวนาฏ ผลิตนนท์เกียรติ, ศรีวิภา เนียมสะอาด และสายศิริ ด่านวัฒนา (2552) กล่าวว่า ความเข้มแข็งทางใจ เป็นกระบวนการปรับตัวและฟื้นตัวเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ยากลำบากหรือวิกฤติได้สำเร็จ

ความเข้มแข็งทางใจ มาจากภาษาละติน “Resilire” มีความหมายว่า การฟื้นสภาพ (Rebound) ตามพจนานุกรมอังกฤษ The Oxford english dictionary (1989) หมายถึง การกระทำที่ทำให้กลับฟื้นคืนสภาพเดิม และ ความยืดหยุ่น ความสามารถในการกลับคืนสู่สภาพเดิม (รูปร่าง ตำแหน่ง) หลังจากที่มีการ โค้ง หรือสถานการณ์ซับซ้อนต่าง ๆ

Masten, Best, and Garmezy (1990) ให้ความหมายว่า เป็นความสำเร็จหรือเป็นผลลัพธ์จากการปรับตัวของบุคคลทั้งที่มีภาวะทุกข์ยาก ทำหายหรือเสี่ยงต่อการปรับตัวไม่ได้ซึ่งแสดงออกใน 3 ลักษณะคือ 1) มีผลลัพธ์ทางบวกเกิดขึ้นทั้งที่อยู่ในภาวะเสี่ยง 2) ยังคงมีความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามปกติแม้จะอยู่ในภาวะเครียด 3) มีการฟื้นตัวกลับจากภาวะทุกข์ยากลำบาก

Masten and Coatsworth (1998) กล่าวว่า ความเข้มแข็งทางใจ หมายถึง ความสามารถในการคงอยู่ ซึ่งเป็นการประสบความสำเร็จในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมทั้ง ๆ ที่ตกอยู่ในสภาพการณ์ที่มีความเสี่ยงสูง

Humphreys (2001) ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถในการกลับคืนสู่สภาพเดิม หลังจากผ่านการได้รับความกระทบกระเทือน

Connor and Davidson (2003) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถส่วนบุคคล ในการทนต่อความเครียดและการยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

The Merriam-webster Dictionary ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถในการกลับคืน สภาพเดิมจากการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือจากความเครียดที่ร้ายที่เกิดขึ้น (Earvolino-Ramirez, 2007)

จากการสังเคราะห์ทัศนคติความเข้มแข็งทางใจของ Ahem (2006) พบว่า มีนักวิชาการ หลายท่านที่ให้ความหมายของความเข้มแข็งทางใจที่หลากหลาย และไม่สอดคล้องกัน ขึ้นอยู่กับ บริบทของกลุ่มตัวอย่าง สถานที่ และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

Garnezy (1991) ศึกษาในกลุ่มประชากรทั่วไปให้หมายความว่า เป็นความสามารถในการฟื้นคืนสภาพ และการคงอยู่ของพฤติกรรมที่ปรับตัวได้หลังจากได้รับอันตราย

Rouse and Ingersoll (1998) ศึกษาในวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายว่า หมายถึง ความสามารถที่จะประสบความสำเร็จมีวุฒิภาวะและมีศักยภาพแม้จะอยู่ในบริบทที่คับขัน

Wagnild and Young (1993) ศึกษาในสตรีวัยผู้ใหญ่ให้ความหมายว่า ความสามารถในการประสบความสำเร็จในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง หรือเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ดี

Markstrom, Marshall, and Tryon (2000) ศึกษาในวัยรุ่นเร่ร่อน ให้ความหมายว่า ความเชื่อในความสามารถส่วนบุคคล การยอมรับตนเอง ที่ส่งเสริมให้บุคคลมีการปรับตัว

Felten and Hall (2001) ให้นิยามของความเข้มแข็งทางใจโดยศึกษาในผู้หญิงที่มีอายุ 85 ปีขึ้นไปว่า เป็นความสามารถที่จะประสบความสำเร็จ หรือการมีภาวะสุขภาพที่แข็งแรงทั้งทาง ร่างกายและจิตใจหลังผ่านการสูญเสียหรือการเจ็บป่วย

Mandleco and Peery (2000) ศึกษาในเด็กและวัยรุ่น ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถ ในการตอบสนองและพัฒนาการในการเผชิญความเครียด

จากการให้ความหมายของนักวิชาการในข้างต้นโดยสรุป ความเข้มแข็งทางใจ หมายถึง ความสามารถในการฟื้นตัวและการปรับตัวสู่สภาพปกติของบุคคลภายหลังเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤติ คับขัน ยากลำบาก ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลที่ไม่คงที่ เป็นกระบวนการ (Process) หรือเป็น พลวัต (Dynamic) สามารถพัฒนาและสร้างได้ตามระยะพัฒนาการของบุคคล

คุณลักษณะการเกิดความเข้มแข็งทางใจ

นักวิชาการมีความเห็นตรงกันในการกำหนดคุณลักษณะการเกิดความเข้มแข็งทางใจ (Masten et al., 1990) ดังนี้

1. ต้องเผชิญกับสิ่งคุกคามที่สำคัญ หรือสถานการณ์ที่ยากลำบากที่รุนแรง
2. ประสบความสำเร็จในการปรับตัว ทั้ง ๆ ที่เหตุการณ์ที่มากกระทบมีผลต่อพัฒนาการ

การศึกษาของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านที่พบว่าการศึกษาการเกิดหรือมีความเข้มแข็งทางใจนั้น มี 2 ประเด็น (Masten & Obradovic, 2006) คือ

1. มีเหตุการณ์นำ (Antecedents) ในการเกิดความเข้มแข็งทางใจ ดังนี้
 - 1.1 มีสถานการณ์ที่ยากลำบาก (Adversity) หรือการได้รับความกระทบกระเทือน (Trauma) ด้านร่างกายหรือจิตใจ หรือทั้งสองด้านและทำให้เกิดการตอบสนองของบุคคล
 - 1.2 สิ่งที่มาคุกคามมักจะเป็นเหตุการณ์สำคัญ ๆ ทางลบ ซึ่งอาจเป็นเหตุการณ์ร้าย ๆ หลายเหตุการณ์ทับถมกันเป็นระยะเวลาหนึ่ง เช่น การหย่าร้าง การสูญเสีย สงคราม และภัยพิบัติ หรืออาจเป็นเหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนแบบเฉียบพลัน
 - 1.3 การแสดงออกถึงความสามารถทางสติปัญญาในการแปลความ หรือให้ความหมายต่อสถานการณ์ที่ยากลำบาก
 - 1.4 มองโลกตามความเป็นจริงมากกว่าการมองโลกในแง่ดี หรือแง่ร้ายเกินไป
 2. ผลที่ตามมา (Consequences) จากการเกิดความเข้มแข็งทางใจ มีดังนี้
 - 2.1 สามารถกลับคืนฟื้นสภาพได้ (Rebounding) เกิดหลังจากประสบกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก และคงไว้ซึ่งความสมดุล มีรูปแบบการเผชิญปัญหาที่มีประสิทธิภาพ มีการปรับตัวทางจิตใจ บุคคลนั้นมีพัฒนาการดีขึ้น
 - 2.2 มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจจากหลังการเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากที่เกิดขึ้น
 - 2.3 มีพัฒนาการของบุคคลในการควบคุมตนเองภายใต้สถานการณ์ที่ยากลำบาก
 - 2.4 สามารถควบคุมตนเองและคงไว้ซึ่งสมรรถภาพภายใต้บริบทที่เกิดขึ้น
 - 2.5 มีผลลัพธ์ทางบวก
- จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าเงื่อนไขที่สำคัญในการพิจารณาว่าบุคคลมีความเข้มแข็งทางใจหรือไม่นั้น ประกอบด้วย บุคคลต้องประสบหรือเผชิญกับเหตุการณ์ทุกข์ยาก วิกฤติ มีความเสี่ยงต่อการปรับตัวไม่ได้ แต่บุคคลสามารถมีผลลัพธ์ทางบวกเกิดขึ้นหลังผ่านเหตุการณ์ทุกข์ยาก หรือวิกฤตินั้น ๆ โดยผลลัพธ์ทางบวกอาจจะเป็นความสำเร็จในการปรับตัว การคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ การเรียน หรือการทำบทบาทหน้าที่ตามระยะพัฒนาการ ความสามารถในการยื่นหยัดเผชิญ ไม่ใช่คุณลักษณะส่วนบุคคลที่ตายตัว (Fixed trait) แต่เป็นพลวัต (Dynamic) ที่ขึ้นอยู่กับระยะเวลาและบริบทนั้น ๆ ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในการยืนหยัดเผชิญวิกฤต ต้องใช้เวลาและสามารถเกิดขึ้นได้ในช่วงหนึ่งของชีวิต ความเข้มแข็งทางใจจึงเป็นกระบวนการ (Process) มากกว่าการเป็นคุณลักษณะ (Trait) (Waller, 2000)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจ

จากการศึกษาของ Ahern (2006) พบว่า มีปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความสามารถในการยืนหยัดเผชิญวิกฤติ คือ ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยปกป้อง โดยทั้ง 2 ปัจจัยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ทางลบปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อน เพราะไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่มักจะเกิดจากหลายปัจจัยพร้อม ๆ กัน หรือทับถมกันเป็นระยะเวลาหนึ่งหรือการประสบกับเหตุการณ์เฉพาะ เช่น การหย่าร้าง การสูญเสีย สงคราม ภัยพิบัติ การได้รับการกระทบกระเทือนฉับพลัน ตัวอย่างปัจจัยเสี่ยงที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ในทางลบสำหรับบุคคล เช่น ถูกเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง ไม่สนใจก้าวร้าว ถูกทารุณกรรมทางร่างกายและทางเพศ พ่อแม่มีปัญหารุนแรง (ปัญหาด้านร่างกายและจิตใจ ใช้สารเสพติด มีประวัติถูกทอดทิ้งหรือถูกทำร้าย) อยู่ในสังคมที่ยากจน สังคมที่ห่างไกลจากสังคมอื่น ๆ พ่อแม่หย่าร้าง น้ำหนักตัวน้อยในระยะแรกคลอด มารดามีการศึกษาต่ำ มีฐานะทางสังคมที่ไม่ดี ครอบครัวไม่สมดุล การได้รับการดูแลจากครอบครัวไม่ดี อยู่ในชุมชนที่มีความรุนแรงประสบเหตุการณ์ร้าย ๆ ในชีวิต มีการเจ็บป่วยเรื้อรัง ส่วนปัจจัยปกป้อง หมายถึง ปัจจัยที่สามารถทำให้เกิดกระบวนการปกป้องป้องกัน หรือลดการเกิดผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์ เมื่อบุคคลเผชิญกับสภาพการณ์ที่ยากลำบากเพื่อช่วยทำให้บุคคลปรับตัวได้

นิตยา ตากวิริยะนันท์ (2552) กล่าวว่า ความสำเร็จในการปรับตัวของบุคคลในภาวะเสี่ยง (Resilience) เกิดจากความสัมพันธ์ของตัวแปรหลายตัวแปรประกอบด้วย ปัจจัยเสี่ยง (Risk factors) ปัจจัยปกป้อง (Protective factors) บริบทแวดล้อม (Context) กระบวนการปรับตัวในภาวะเสี่ยง (Resilience process) และผลลัพธ์ทางบวกหรือความสำเร็จของการปรับตัวอิทธิพลจากบริบทแวดล้อม และมีผลต่อการความสำเร็จในการปรับตัวของบุคคลในภาวะเสี่ยงหากปัจจัยปกป้องมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยเสี่ยงก็จะเพิ่มโอกาสในการปรับตัวสำเร็จมากขึ้น

จากแนวคิดของนักวิชาการและนักวิจัยที่กล่าวมาในข้างต้น สรุปได้ว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเข้มแข็งทางใจ มี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยภายนอก (ครอบครัว ชุมชน และสังคม) โดยภายใต้ 2 ปัจจัย แบ่งออกเป็น 2 ชั้น กล่าวคือ ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีแนวโน้มของการเกิดความเข้มแข็งทางใจหรือเพิ่มประสิทธิภาพการปรับตัวที่เรียกว่า “ปัจจัยปกป้อง” และปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ในทางลบมากขึ้น เรียกว่า “ปัจจัยเสี่ยง” ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรมปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเข้มแข็งทางใจในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอประเด็นปัจจัยปกป้องที่ช่วยให้กระบวนการปรับตัวของบุคคลมีประสิทธิภาพทั้งที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีความเสี่ยงสูงหรือปัจจัยที่ช่วยเอื้อให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะมีความเข้มแข็งทางใจ ใน 2 ประเด็นหลัก คือ ปัจจัยปกป้องภายใน (Internal factors) ปัจจัยปกป้องภายนอก (External factors) ซึ่งเป็นปัจจัย

ปกป้องที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดความเข้มแข็งทางใจ (Ahem, 2006) ดังนี้

1. ปัจจัยปกป้องภายใน (Internal factors) ประกอบด้วย

1.1 สติปัญญา (Intelligence) ระบบการเรียนรู้ของสมอง ระดับไอคิว พัฒนาการ

ทางความคิด การประมวลข้อมูล (Information processing) มีทักษะทางความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) และมีทักษะการแก้ไขปัญหา

1.2 สุขภาพและระบบการตอบสนองต่อความเครียด (Health and stress systems)

1.3 ทักษะทางสังคม (Social Skills) เช่น ทักษะการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบมุ่งมั่นผลสัมฤทธิ์ของงานมากกว่าใช้อารมณ์ แสวงหาแหล่งประ โยชน์ มาช่วยแก้ปัญหา

1.4 ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)

1.5 ความรู้สึกสามารถควบคุมตนเอง (Locus of Control) รับรู้ความสามารถของตนเองด้านการเรียนรู้ ด้านการจัดการกับอารมณ์ไม่ถูกระงับหรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความเครียดได้ง่าย สามารถควบคุมแรงขับภายในได้ สามารถชะลอความรู้สึกพึงพอใจ (Delay gratification) มีความรู้สึกที่สามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

1.6 ความเข้าใจเห็นใจ (Empathy)

1.7 ความศรัทธาและความหวัง (Faith and hope) มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตวิญญาณปฏิบัติ ในสิ่งที่ยึดเหนี่ยว เชื่อว่าชีวิตมีความหมาย มีความผูกพันกับสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณ เช่น การสวดมนต์ นั่งสมาธิ ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

1.8 ความรู้สึกดีกับตนเอง (A sense of self) ความรู้สึกดีต่อตนเองไม่ใช่เพียงแต่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง แต่เป็นความสมดุลระหว่างชีวิตกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้น คนที่มีความเข้มแข็งทางใจจะเป็นคนที่ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

1.9 ความคาดหวังและความมุ่งมั่นสูง (High expectancy/ Self-determination) การมีความคาดหวังสูง เช่น ความรู้สึกของคนที่เชื่อว่าเขาจะบรรลุเป้าหมายในชีวิตของเขา การมีเป้าหมายในชีวิตอาจจะเกิดขึ้นจากภายในหรือภายนอก และความมุ่งมั่นในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกว่าเขาสามารถที่จะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ความมุ่งมั่นในตนเองมักจะมี ความคาบเกี่ยวกับ มโนทัศน์การรับรู้ความมีคุณค่าแห่งตน ผู้ที่มีความเข้มแข็งทางใจจะเป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่น ที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มองอุปสรรคว่าเป็นความลำบากของชีวิตที่ต้องข้ามผ่าน มองว่าความยากลำบากหรืออุปสรรคเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับทุกคน และสามารถที่จะจัดการกับมันได้ ไม่มีความคิดที่จะแบ่งแยกระหว่างขาวหรือดำ มองปัญหาเป็นสีเทาและพยายามที่จะแก้ไขปัญหา โดยใช้แหล่งประ โยชน์ และ แหล่งสนับสนุนต่าง ๆ

1.10 มีทัศนคติที่ดีต่อสังคม (Prosocial attitude) การที่มีความผูกพันและปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้อื่น (Attachment systems) เช่น ผู้ดูแล เพื่อน คนรัก ซึ่งเป็นแหล่งสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งทางใจได้ การเป็นคนอารมณ์ดี เป็นคุณลักษณะที่พบบ่อยในบุคคลที่มีความเข้มแข็งทางใจ มีความสามารถที่จะดึงบุคคลต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือตนเองเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก โดยพฤติกรรมการเข้าสังคมสามารถเรียนรู้ได้จากการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง มีผู้คอยให้คำแนะนำและได้รับการสนับสนุนจากสังคม

1.11 การเผชิญปัญหาอย่างกล้าหาญ

1.12 บุคลิกภาพส่วนบุคคล การเป็นคนมองโลกในแง่ดี มีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล/ทักษะทางสังคมดี เข้ากับคนง่าย ใฝ่หาใจผู้อื่น มีอารมณ์ขัน กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม/กล้าขอความช่วยเหลือ ยืดหยุ่น มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง

1.13 มีแรงจูงใจ และกระบวนการรับรู้ความสามารถของตน เชื่อว่าตนเองสามารถที่จะกระทำได้ ทำให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง มีความหวัง และสามารถนำพรสวรรค์ของตนเองออกมาใช้

1.14 การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) ความเข้มแข็งทางใจ เกิดขึ้นจากความเชื่อในความสามารถของตนเอง ความสามารถที่จะจัดการกับความเปลี่ยนแปลงโดยใช้ทักษะในการแก้ปัญหาทางสังคม ผู้ที่รับรู้ความสามารถของตนเป็นบุคคลที่ดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย

1.15 มีความสามารถในการปรับมุมมองของความคิด (Cognitive reframing) แบบการมองโลกในแง่ดี (Optimism)

1.16 การมีความหวัง (Hope) หมายถึง การมีเป้าหมายในอนาคต มีความเชื่อว่าตนเองสามารถไปถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ มีแรงจูงใจในการไปสู่เป้าหมาย มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าความหวังไม่ได้เป็นความสัมพันธ์โดยตรงต่อวิธีการเผชิญปัญหา แต่เป็นความรู้สึกว่าเรามีความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ที่จะทำให้เขาไปสู่จุดหมาย มีงานวิจัยที่ระบุว่าความหวังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเข้มแข็งทางใจ เพราะความหวังช่วยลดผลกระทบของภาวะตึงเครียดที่มีต่อภาวะสุขภาพ ความหวังขึ้นอยู่กับบริบทและความเชื่อส่วนบุคคลต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

1.17 การเผชิญปัญหา (Coping) พบว่า การเผชิญปัญหาทำหน้าที่เป็นปัจจัยปกป้อง ช่วยลดความรุนแรงของสิ่งแวดล้อมที่รู้สึกว่าเป็นเคราะห์ร้าย เช่น ความยากจน และนำไปสู่ปรับตัวที่ดี การเผชิญปัญหาที่มีประสิทธิภาพช่วยลดความรุนแรงจากปัจจัยเสี่ยงทางจิตใจและสังคม

1.18 มีความสัมพันธ์ที่ดีและมีแหล่งสนับสนุนทางสังคม (Positive relationships and social support) จากการศึกษากันของ Earvolino-Ramirez (2007) พบว่า ความเข้มแข็งทางใจ เกิดจากการที่เด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีความสำคัญในชีวิตของเขา สำหรับผู้ใหญ่เกิดจากการมีแหล่งสนับสนุนทางสังคม หรือมีสัมพันธ์ภาพที่มีความหมายกับเพื่อนหรือสมาชิกในครอบครัวอย่างน้อยกับ 1 คน และผลลัพธ์ของสัมพันธ์ภาพนำไปสู่การมีความเข้มแข็งทางใจ

1.19 มีความยืดหยุ่น (Flexibility) คือความสามารถในการเคลื่อนไปกับการเปลี่ยนแปลง ร่วมกับความอดทน มีโมติวีจิต และอารมณ์ดี

1.20 มีอารมณ์ขัน (Sense of humor) การมีอารมณ์ขันต่อสถานการณ์ หรือต่อตนเอง เป็นองค์ประกอบ/ คุณลักษณะสำคัญของความเข้มแข็งทางใจ อารมณ์ขันช่วยลดความรู้สึกเครียดที่ร้ายลง ส่งเสริมกลไกการแก้ปัญหา ลดความตึงเครียดทางอารมณ์

2. ปัจจัยปกป้องภายนอก (External factors) ประกอบด้วย ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ความผูกพันในครอบครัว ครอบครัวมีความคาดหวังต่อเด็กในด้านบวก (Positive expectation of the child) การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (A democratic parenting style) สุขภาพจิตของผู้เลี้ยงดู (Parents mental health) และการมีเครือข่ายทางสังคมของครอบครัว (Connection with the extended family network) บรรยากาศในครอบครัวที่อบอุ่น เป็นแหล่งประโยชน์และให้การสนับสนุน แก่บุคคล มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับพ่อแม่ พ่อแม่สนับสนุนการศึกษา ให้คำแนะนำ มีกฎระเบียบในบ้านที่ไม่สร้างความอึดอัดให้กับสมาชิก

3. ปัจจัยปกป้องด้านชุมชนและสังคม ประกอบด้วยปัจจัยด้านเพื่อน โรงเรียนและชุมชน ดังนี้

3.1 ระบบเพื่อน มิมีมิตรภาพที่ดีกับเพื่อน มีความรักและมีเครือข่ายทางสังคมที่ดี สามารถมีเพื่อนสนิท มิมีมิตรภาพที่ดีกับเพื่อน

3.2 ระบบโรงเรียน การเรียนการสอน ค่านิยม มาตรฐานการเรียนการสอน ความคาดหวัง มีโอกาสได้เรียนหนังสือ และ บรรยากาศในโรงเรียนดี มีความผูกพันกับโรงเรียน

3.3 ระบบชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อสังคม มีโอกาสในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ใหญ่และเพื่อนในวัยเดียวกันในชุมชน มีเพื่อนบ้านที่ดี มีแบบอย่างที่ดีในชุมชน มีความผูกพัน และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ความผูกพันกับผู้ใหญ่ภายนอกครอบครัวที่เป็นแบบที่ดีทางสังคม จะช่วยให้เด็กมีแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมกับกฎระเบียบ และบรรทัดฐานของสังคมนั้น

จาก The international resilience project (Grotberg, 1995) พบว่า ความเข้มแข็งทางใจ เป็นสิ่งที่มีในมนุษย์ทุกคน ทุกเชื้อชาติ ทุกเผ่าพันธุ์ เพื่อนำมาใช้ในการปกป้องตนเองจากสถานการณ์

ที่ทุกข์ยากกลับขั้นให้ผ่านประสบการณ์ด้านลบที่กำลังเผชิญอยู่ไปได้ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวนี้ ประกอบด้วย “ฉันมี” (I have) “ฉันเป็น” (I am) และ “ฉันสามารถ” (I can) โดยทั้ง 3 ด้าน แบ่งออกเป็นปัจจัยภายใน ได้แก่ “ฉันเป็น” (I am) และ “ฉันสามารถ” (I can) และปัจจัยภายนอกหรือแหล่งสนับสนุนด้านครอบครัวและชุมชน ได้แก่ “ฉันมี” (I have) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ฉันมี (I have) หมายถึง การได้รับแหล่งสนับสนุนประโยชน์ภายนอก (External support) ที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งทางใจ ก่อนที่บุคคลจะตระหนักว่า ฉันเป็นใคร หรือฉันสามารถทำอะไรได้ เขาต้องได้รับแหล่งสนับสนุนและมีแหล่งประโยชน์เพื่อพัฒนาความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาความเข้มแข็งทางใจ ซึ่งบุคคลได้ระบุว่าเรามีสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1.1 สัมพันธภาพที่ไว้วางใจได้ (Trusting relationship) การที่บุคคลมีพ่อแม่ สมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวและเพื่อนให้การยอมรับ ซึ่งบุคคลทุกวัยต้องการความรักแบบไม่มีเงื่อนไขจากพ่อแม่และผู้เลี้ยงอื่น ๆ และในขณะเดียวกันกรณีที่บุคคลขาดความรักจากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูแล แต่ได้รับความรักและกำลังใจจากผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ก็สามารถทดแทนได้

1.2 การมีกฎระเบียบในครอบครัว (Structure and rules at home) สมาชิกในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ มีการกำหนดกฎระเบียบและตารางกิจวัตรประจำวันของครอบครัวที่มีความชัดเจน มีความคาดหวังและเชื่อว่าเขาจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัว เมื่อเขากระทำผิดกฎระเบียบ เขาควรจะได้รับ的帮助เหลือให้รู้ว่าการทำผิดเรื่องอะไร หากมีความจำเป็นที่ต้องลงโทษเขาควรได้รับการอธิบายเหตุผลและปลอดภัยจากผู้ใหญ่ ทำให้เขาเกิดการเรียนรู้และปรับพฤติกรรมให้ถูกต้องตามกฎระเบียบภายในบ้านได้ และในขณะเดียวกันถ้าเขาสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบภายในบ้านได้ เขาก็ควรได้รับการยกย่องชมเชย หรือได้รับรางวัล

1.3 มีแบบอย่างที่ดี (Role models) การที่พ่อแม่ และ สมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวที่มีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น การแต่งกาย การขอความช่วยเหลือ ใ้บุคคลนั้นเห็นเป็นแบบอย่าง นอกจากนี้พวกเขายังเป็นแบบอย่างทางด้านศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม และให้เขาคุ่นเคยกับการปฏิบัติทางศาสนาที่เขานับถือ

1.4 การสนับสนุนให้มีความเป็นตัวของตัวเองมีความเป็นอิสระแห่งตน (Encouragement to be autonomous) พ่อแม่และผู้ใหญ่ในชุมชนควรสนับสนุนใ้บุคคลนั้นได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ให้อิสระทางความคิด และความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น ช่วยให้เขามีความเป็นตัวของตัวเอง ชื่นชมใ้กำลังใจเมื่อเขามีการตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้ใหญ่อังมีความตระหนักและเข้าใจถึงอารมณ์ของเขา เพื่อเป็นการช่วยเหลือเขาในการปรับอารมณ์และพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้

1.5 การเข้าถึงแหล่งบริการด้านสุขภาพ การศึกษา สวัสดิการ ความมั่นคงอื่น ๆ (Access to health, Education, Welfare, and Security services) บุคคลต้องสามารถเข้าถึงแหล่งบริการอื่น ๆ นอกเหนือจากครอบครัว เช่น โรงพยาบาล แหล่งบริการด้านสุขภาพ สถานศึกษา หน่วยรักษาความปลอดภัยในสังคม ตำรวจ และหน่วยป้องกันภัยพิบัติหรือแหล่งบริการอื่น ๆ

สรุป องค์ประกอบด้าน “ฉันมี” ที่ช่วยให้บุคคลมีความเข้มแข็งทางใจ คือ มีบุคคลรอบข้างที่ไว้วางใจและให้ความรัก มีคนคอยดูแลให้คำแนะนำว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำก่อนที่จะมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น มีคนที่ เป็นแบบอย่างในการกระทำสิ่งที่ถูกต้อง มีคนสนับสนุนให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และมีคนคอยช่วยเหลือเมื่อมีการเจ็บป่วย หรือตกอยู่ในภาวะที่เป็นอันตราย

2. ฉันเป็น (I am) เป็นความเข้มแข็งภายในตัวของบุคคล ได้แก่ ความรู้สึก ทศนคติ และความเชื่อของบุคคล ที่ประกอบด้วย

2.1 การเป็นที่รักและสามารถแสดงออกทางความรักต่อบุคคลอื่น (Loveable and my temperament is appealing) การที่บุคคลมีความรู้สึกว่ามีคนชอบและรักเขา การที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ จะได้รับความรักจากผู้อื่น มีความละเอียดอ่อนต่ออารมณ์ผู้อื่น

2.2 การมีความรัก ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและนึกถึงประโยชน์ของผู้อื่น (Loving, empathic and altruistic) บุคคลสามารถแสดงความรักต่อผู้อื่นได้หลายวิธี เช่นการเอาใจใส่ ความรู้สึกของผู้อื่น แสดงความห่วงใยเข้าใจในความทุกข์และช่วยเหลือผู้อื่น โดยการกระทำหรือปλοบ โยนเป็นคำพูด เมื่อพบผู้อื่นมีความทุกข์ใจ

2.3 ความภาคภูมิใจในตนเอง (Proud of myself) การที่บุคคลรู้สึกว่าคุณเป็นบุคคลสำคัญ และรู้สึกภาคภูมิใจตัวเอง ประสบความสำเร็จ เมื่อมีเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาเข้ามาในชีวิต จะช่วยให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในการเผชิญปัญหาและระคับระครองตนเองให้ผ่านพ้นปัญหานั้นไปได้

2.4 ความเป็นอิสระแห่งตนและความรับผิดชอบ (Autonomy and responsibility) การที่เด็กมีอิสระที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองจะช่วยให้บุคคลเข้าใจข้อจำกัดของตนเองและตัดสินใจควบคุมสถานการณ์นั้น ๆ ได้ด้วยตนเอง พัฒนาความรับผิดชอบต่อการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อผู้อื่น

2.5 ความหวัง ความศรัทธา และความไว้วางใจ (Hope, Faith, Trust) บุคคลที่มีความเชื่อว่าเขามีความหวัง และมีความเชื่อมั่นในผู้อื่น รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด จะช่วยให้บุคคลมีความสำนึกผิดชอบชั่วดี เชื่อมั่นในความดีและศรัทธาในศีลธรรม

สรุปองค์ประกอบด้าน “ฉันเป็น” ที่ช่วยให้บุคคลมีความเข้มแข็งทางใจ คือ เป็นคนที่มีคนรักและคนชอบ เป็นคนที่มีความยินดีที่จะช่วยเหลือและแสดงความห่วงใยผู้อื่นเป็นคนที่เคารพ

ตนเองและผู้อื่น เป็นคนที่รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และเป็นคนที่มองโลกในด้านดี

3. ฉันทสามารถ (I can) เป็นทักษะทางสังคมของบุคคลที่เกิดจากการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ได้แก่

3.1 การสื่อสาร (Communication) บุคคลที่สามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกที่มีต่อผู้อื่น สามารถรับฟังในสิ่งที่ผู้อื่นพูดรู้ว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไรและยอมรับความแตกต่าง และปฏิบัติตามข้อตกลงต่าง ๆ ได้

3.2 การแก้ปัญหา (Problem solving) บุคคลสามารถประเมินลักษณะของปัญหา รู้ว่าควรแก้ปัญหานั้นอย่างไร หรือรู้ว่าเมื่อใดที่ควรขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น สามารถเจรจาต่อรองเพื่อแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์ มีอารมณ์ขันและสามารถอยู่กับปัญหา จนกระทั่งปัญหาได้รับการแก้ไข

3.3 การจัดการความรู้สึกและแรงขับของตนเอง (Manage my feelings and impulses) มีความตระหนักในอารมณ์ และบอกได้ถึงความรู้สึกของตนเอง และแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมไม่ทำร้ายผู้อื่น เคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น และสามารถเอาชนะแรงขับต่าง ๆ เช่น การตี ต่อย หนีออกจากบ้าน ทำลายข้าวของ หรือสามารถควบคุมพฤติกรรมรุนแรงอื่น ๆ ได้

3.4 การรู้จักอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น (Gauge the temperament of myself and others) มีความตระหนักในอารมณ์ของตนเอง เช่น การเป็นคนกระตือรือร้น มีพลัง ชอบความตื่นเต้น ทำท่าย ระมัดระวังรอบคอบ และตระหนักถึงอารมณ์ของผู้อื่น ช่วยให้เข้าใจระดับอารมณ์ของตนเอง

3.5 ความสามารถในการมีสัมพันธภาพเพื่อให้เกิดความไว้วางใจกับผู้อื่น (Seek trusting relationships) การที่บุคคลสามารถค้นหาบุคคล เช่น พ่อแม่ ครู ผู้ใหญ่ เพื่อนในวัยเดียวกัน เพื่อขอความช่วยเหลือ แบ่งปันความทุกข์ ความกังวลเมื่อมีเหตุการณ์ที่ทำให้ทุกข์ใจหรือไม่สบายใจ หรือความขัดแย้งต่าง ๆ ภายในครอบครัว

สรุป องค์ประกอบด้าน “ฉันทสามารถ” ที่ช่วยบุคคลให้มีความเข้มแข็งทางใจ คือ สามารถพูดคุยกับผู้อื่นเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กไม่สบายใจจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ สามารถค้นหาวิธีการจัดการกับปัญหา สามารถควบคุมตนเองจากการกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ สามารถที่จะรู้จักกาลเทศะในการสนทนากับผู้อื่น และสามารถค้นหาบุคคลที่จะช่วยเหลือเมื่อพวกเขามีปัญหา

สำหรับในประเทศไทยมีนักวิชาการได้ทบทวนแนวคิดปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งทางใจ แต่เป็นการทบทวนจากงานวิจัยในต่างประเทศ ผลการทบทวน พบว่า มีความสอดคล้องกันกับการศึกษาในต่างประเทศ (ประเวช ตันติพิวัฒนสกุล, 2550) ดังนี้

1. ปกป้องป้องกันภายใน

1.1 ด้านชีววิทยา ในแง่การปรับตัวทางสรีรวิทยาและระบบต่อมไร้ท่อ ได้มีการศึกษาทดลองเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้หญิง 4 กลุ่ม 1) ผู้หญิงปกติทั่วไปและไม่เคยมีประวัติกับเหตุการณ์เผชิญความเครียดที่รุนแรง (กลุ่มควบคุม) 2) ผู้หญิงที่เคยถูกทารุณกรรมทางเพศแต่ไม่มีโรคซึมเศร้า (จัดเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งทาง) 3) ผู้หญิงที่เคยถูกทารุณกรรมทางเพศร่วมกับมีโรคซึมเศร้า 4) ผู้หญิงที่มีโรคซึมเศร้าแต่ไม่เคยมีประวัติการถูกทารุณกรรมทางเพศพบว่า กลุ่มที่มีความเข้มแข็งทางใจมีการตอบสนองของฮอร์โมน ACTH (Adrenocorticotropic hormone) ต่อการได้รับ Corticotropin-releasing factors [CRF] สูงกว่าผู้หญิงในกลุ่มควบคุม ในขณะที่ผู้หญิงกลุ่ม 3 กลุ่ม 4 แทบไม่มีการตอบสนองของ ACTH ต่อ CRF นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาในช่วงตั้งครรภ์และการคลอดร่วมกับการประวัตการถูกทารุณกรรมที่ผลเสริมทำให้มีโอกาสเกิดความเข้มแข็งทางใจลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ถูกทารุณกรรมแต่ไม่มีประวัติหรือปัญหาภาวะแทรกซ้อนในช่วงที่แม่ตั้งครรภ์และคลอด จากการศึกษานี้ยังพบว่า การมีระดับสติปัญญาดี มีความสัมพันธ์กับการเกิดความเข้มแข็งทางใจ

1.2 รู้สึกดีกับตัวเอง (Sense of self) การมีความรู้สึกดีกับตัวเองเกิดขึ้นเมื่อมีประสบการณ์ชีวิตที่ดี ได้ทำในสิ่งที่ดี มองโลกในแง่ดี และที่สำคัญ เมื่อค้นพบความถนัด และได้บ่มเพาะพัฒนาความถนัดนั้นจนกลายเป็นความสำเร็จที่ภาคภูมิใจ การสร้างความเข้มแข็งทางใจด้วยการสร้างความรู้สึกดีกับตัวเอง จึงเป็นการฝึกฝนตนเองให้รู้จักมองโลกแง่ดี ค้นหาความรู้จักตนเอง และพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จที่ตนภาคภูมิใจ

1.3 จัดการชีวิตได้ (Sense of control) สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตมาจากหลายสาเหตุที่ไม่สามารถควบคุมได้โดยตรง คนเราจึงต้องพบกับเรื่องที่ชอบและไม่ชอบอยู่เสมอความรู้สึกว่าตนเองจัดการชีวิตได้เกิดขึ้นเมื่อมีความเชื่อมั่นในทักษะการแก้ปัญหาและการจัดการอารมณ์ของตนเอง มีความสุขความพอใจในชีวิต ตลอดจนเชื่อมั่นว่าแม้จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่ย่ำแย่ ก็จะสามารถเลือกทางเดินที่คิดว่าดีที่สุด สถานการณ์ขณะนั้นได้ เรียนรู้ที่จะยอมรับบางสิ่งบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงแก้ไขไม่ได้ และมีความอดทนมุ่งมั่นในการลงมือทำในสิ่งที่ทำได้ จนบรรลุผลที่ต้องการ การสร้างความเข้มแข็งทางใจ ด้วยการสร้างความเชื่อมั่นในทักษะการจัดการชีวิตเป็นการฝึกฝนตัวเองให้รู้จักยอมรับความเป็นจริงของชีวิต หรือทำใจในสิ่งที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ขณะเดียวกันก็มีความมุ่งมั่นอดทนที่จะลงมือทำในสิ่งที่ทำได้จนประสบผลสำเร็จเรียนรู้ที่จะจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง และมีทักษะในการจัดการปัญหาที่สร้างสรรค์

1.4 มีสายสัมพันธ์เกี่ยวพัน (Sense of connection) คือ การที่คนใกล้ชิดมอบความรักความเข้าใจ คอยเป็นกำลังใจให้ ความรักความเข้าใจจึงเป็นแหล่งพลังงานในการดำเนินชีวิต

สายสัมพันธ์เกื้อหนุนจึงเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของความเข้มแข็งทางใจ การสร้างความเข้มแข็งทางใจ ด้วยสายสัมพันธ์เกื้อหนุน เป็นการเรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง ให้มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดี สามารถมอบความรักความเมตตา ความไว้วางใจแก่กันและกัน สายสัมพันธ์เกื้อหนุนจึงเป็นประหนึ่งแหล่งกำลังใจทรงพลังในการต่อสู้ชีวิต แม้ในยามที่ต้องพบกับสถานการณ์วิกฤติอันยากจะฝ่าฟัน

1.5 มีจุดหมายในชีวิต (Sense of purpose) คือความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมาย การรู้สึกว่าตนกำลังก้าวไปสู่เป้าหมายที่มีคุณค่า จะช่วยให้บุคคลมองเห็นว่าปัญหานั้นเป็นเพียงส่วนเล็ก ๆ เมื่อเทียบกับปัญหาอื่น ๆ และมันจะผ่านไป ในขณะที่มันที่เดินหน้าไปสู่จุดหมายที่ต้องการ การสร้างความเข้มแข็งทางใจด้วยการมีจุดหมายในชีวิต เป็นวิธีฝึกฝนตนเอง ให้มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอยู่เสมอ ตลอดจนเป็นการเรียนรู้ที่จะตั้งเป้าหมายให้เหมาะสมในทุกสถานการณ์ แม้ในสถานการณ์ที่เป็นลบ ก็ยังสามารถตั้งเป้าหมายเชิงบวกที่ต้องการ ไปให้ถึงได้

1.6 ลักษณะพื้นฐานทางอารมณ์ที่เป็นเด็กเลี้ยงง่าย

1.7 ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ แปลประสบการณ์ด้านลบให้เป็นแง่บวกที่มี

ความหวัง

1.8 มีทักษะในการแสวงหาแหล่งข้อมูลหรือแหล่งช่วยเหลือที่สำคัญ

1.9 อารมณ์ขัน

1.10 การรับรู้และมองตนเองในแง่บวก

1.11 บุคลิกภาพแบบผู้ที่มีความอดทน (Hardiness)

1.12 บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง

1.13 มีกลไกการจัดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการคิด ความเชื่อ การมองโลก และทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สามารถนำไปสู่การเกิดความเข้มแข็งทางใจได้ โดยกลไกดังกล่าวประกอบด้วย ความรู้สึกมีคุณค่า ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อว่าบุคคลสามารถกำหนดและควบคุมชีวิตตนเองได้ ความสุข ความสำเร็จเกิดจากสิ่งที่คุณคิดกระทำ ไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น โชคชะตา ฟ้าลิขิต หรือเป็นไปตามบุญตามกรรม ความรู้สึกเป็นส่วนร่วมและเชื่อว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Sense of community) ความพึงพอใจต่อบทบาททางสังคมของตนเอง (Social role satisfaction) การให้ความหมายใหม่เชิงบวกต่อประสบการณ์ในอดีต (Conceptual change and cognitive restructuring)

2. บังคับปกป้องภายนอก

2.1 บังคับด้านครอบครัว พบว่าสมาชิกในครอบครัวที่มีความผูกพันใกล้ชิดกัน ครอบครัวมีเสถียรภาพ พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีการใช้สารเสพติด และมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมน้อย

จะช่วยให้บุคคลเกิดความเข้มแข็งทางใจได้ดีกว่าบุคคลที่อยู่ในครอบครัวที่มีปัญหา

2.2 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (ชุมชนและสังคม) การที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกครอบครัว การเข้าร่วมเป็นสมาชิกบางอย่างในสังคม เช่น กลุ่มทางศาสนา ก็ประกอบกับการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลนั้น มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งทางใจ

งานวิจัยในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและกระบวนการเกิดความเข้มแข็งทางใจ ดังนี้

Campbell-Sills, Barlow, Brown, and Hofmann (2006) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งทางใจ กับคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personality traits) รูปแบบการเผชิญปัญหา และอาการทางจิตเวชในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 132 คน จาก San Diego State University [SDSU] เป็นเพศหญิง 72% อายุเฉลี่ย 18.87 ปี ผิวดำ (60.6%) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ Connor-davidson resilience scale ผลการศึกษาพบว่า ค่าคะแนนของ CD-RISC หรือความเข้มแข็งทางใจมีความสัมพันธ์ทางลบกับอาการ โรคประสาท แต่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการชอบเข้าสังคม การมีความรอบคอบบุคลิกภาพส่วนบุคคลกับความเข้มแข็งทางใจ ไม่มีความแตกต่างทางด้านเพศการแก้ปัญหาที่มุ่งผลลัพธ์สัมฤทธิ์ของงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้มแข็งทางใจ และการแก้ปัญหาที่ใช้อารมณ์มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเข้มแข็งทางใจ

Tusaie, Puskar, and Sereika (2007) ได้ศึกษาเพื่อค้นหาปัจจัยทำนายและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการมองโลกในแง่ดี อายุ เพศ การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อน จำนวนเหตุการณ์ร้าย ๆ ที่เข้ามาในชีวิตกับความเข้มแข็งทางใจ (Psychosocial resilience) โดยใช้กรอบแนวคิดของ Lerner's (Lerner's model of developmental contextualism) และทฤษฎีการปรับตัวต่อความเครียดและเผชิญปัญหาของ Lazarus โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาความเข้มแข็งทางใจ คือ การที่อยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงสูงและภายใต้สถานการณ์เสี่ยงสามารถปรับตัวได้ดีกว่าคนทั่วไป กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 624 คน เป็นนักเรียนจาก 4 โรงเรียนในเขตชนบททางตะวันตกของรัฐเพนซิลวาเนีย ร้อยละ 60 เป็นผู้หญิง ร้อยละ 97 ผิวดำ อายุเฉลี่ย 15.8 ปี (อายุระหว่าง 14-19 ปี) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ Psychosocial resilience นำมาจาก Reynolds Adolescent Depression Scale [RADS] ผลการศึกษาพบว่า ผู้ชายที่มีอายุน้อย มีเหตุการณ์ร้าย ๆ จำนวนน้อย มองโลกในแง่ดี ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว มีค่าคะแนนความเข้มแข็งทางใจสูง แต่ผู้ชายที่มีอายุมาก มองโลกในแง่ดี ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและมีเพื่อน ก็มีค่าคะแนนความเข้มแข็งทางใจสูงเช่นกัน แม้ว่าจะพบกับเหตุการณ์ร้าย ๆ ในชีวิตจำนวนมาก

ปัจจัยที่เป็นตัวทำนายความเข้มแข็งทางใจได้ดีคือ การมองโลกในแง่ดี การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม การมองโลกในแง่ดีมีปฏิสัมพันธ์กับการเกิดเหตุการณ์ร้าย ๆ ในชีวิตที่มีผลต่อความเข้มแข็งทางใจสูง โดยทำให้ผลกระทบนั้นน้อยลง และระดับภาวะซึมเศร้า จำนวนครั้งของการพยายามทำร้ายตนเอง และการใช้สารเสพติด มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเข้มแข็งทางใจ

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยมีการใช้คำที่มีความหลากหลาย และที่น่าสนใจ คือ งานวิจัยเชิงทดลองเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจ ดังนี้

เสาวลักษณ์ ภารชาตรี (2551) ใช้คำว่าความยืดหยุ่นทางอารมณ์โดยศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความยืดหยุ่นทางอารมณ์ต่อความเครียดของนักเรียนที่เตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา เลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน และกลุ่มควบคุม 15 คน ทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องเพศ แผนการเรียน เกรดเฉลี่ย และระดับคะแนนความเครียด กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมส่งเสริมความยืดหยุ่นทางอารมณ์ กลุ่มควบคุมมีการดำเนินชีวิตตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย เครื่องมือดำเนินการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมส่งเสริมความยืดหยุ่นทางอารมณ์ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรม ตรวจสอบความตรงตามเนื้อ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และแบบสอบถามความเครียดจากการเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Lazarus and Folkman ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัยภายหลังได้รับ โปรแกรมส่งเสริมความยืดหยุ่นทางอารมณ์ มีคะแนนความเครียดต่ำกว่าก่อนได้รับ โปรแกรม จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมส่งเสริมความยืดหยุ่นทางอารมณ์สามารถลดความเครียดของนักเรียนที่เตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ดังนั้นจึงควรนำโปรแกรมส่งเสริมความยืดหยุ่นทางอารมณ์ไปใช้ลดความเครียดของนักเรียนที่เตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัยตามโรงเรียนต่าง ๆ

อิงกญา โคนนารา (2554) ใช้คำว่า ความสามารถในการยื่นหยัดเผชิญวิกฤติ โดยทำการศึกษาแบบ Randomized control-group pretest and posttest design เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องต่อความสามารถในการยื่นหยัดเผชิญวิกฤติของเยาวชนชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นเยาวชนเพศชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดขอนแก่น (กลุ่มทดลอง) และจังหวัดร้อยเอ็ด (กลุ่มควบคุม) จำนวน 86 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้าสู่กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 43 คน กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้อง จำนวน 6 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที ฝึกติดต่อกันแบบต่อเนื่องทุกวัน ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการดูแลตามปกติ โดยใช้แบบประเมิน Resilience factor scale ที่พัฒนาโดย นิตยา ตากวิริยะนันท์ (2552) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนน

ความสามารถในการยื่นหยัดเผชิญวิกฤติสูงกว่าก่อนได้รับ โปรแกรม จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องต่อความสามารถในการยื่นหยัดเผชิญวิกฤติ สามารถส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งทางใจของเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่นได้

อัจฉริยา นคะจัต (2554) ใช้คำว่า ความมั่นคงทางจิตใจ ได้ศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจของผู้ต้องขังเรือนจำกลางขอนแก่น จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มจากเรือนนอนแยกตามเพศ กลุ่มทดลองได้รับ โปรแกรมพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของกรมสุขภาพจิต ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณลักษณะ 3 องค์ประกอบ คือ อึดตอนที่แข็งแรง การมีกำลังใจ และการเผชิญและจัดการกับปัญหา โดยใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่ม จำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 60-90 นาที กลุ่มควบคุมทำกิจกรรมตามปกติประจำวันของผู้ต้องขังเรือนจำกลางขอนแก่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ โปรแกรมพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจ แบบสัมภาษณ์ ข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินความมั่นคงทางจิตใจ ที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบวัดพลังสุขภาพจิต (Resiliency quotient) ของกรมสุขภาพจิต และแบบวัดความมั่นคงทางจิตใจ (Resiliency self-test) ของ The army national guard and the office of the chief army reserve มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองผู้ต้องขังกลุ่มทดลองมีคะแนนความมั่นคงทางจิตใจสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจให้กับผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ อาจนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมนิสัยและพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะปัจจุบันและเตรียมพร้อมในการปรับตัวเมื่อกลับคืนสู่สังคม

อรพิน ยอดกลาง (2554) ใช้คำว่า ความเข้มแข็งทางใจ ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจของบุคคลที่มีภาวะซึมเศร้าจากการฆ่าตัวตายของสมาชิกในครอบครัว โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคลที่มีภาวะซึมเศร้าจากการสูญเสียสมาชิกในครอบครัวจากการฆ่าตัวตายตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป และอาศัยอยู่ในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เมื่อประเมินภาวะซึมเศร้าด้วยแบบประเมิน Beck depression inventory (BDI-1A) พบว่า มีค่าคะแนนภาวะซึมเศร้าในระดับมากถึงระดับรุนแรง (มีค่าเท่ากับ หรือมากกว่า 20 คะแนนขึ้นไป) จำนวน 8 คน โดยใช้โปรแกรมส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจตามแนวคิดของตามแนวคิดของ Grotberg (1995) โปรแกรมนี้ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1) การสร้างสัมพันธภาพที่ดี ขั้นตอนที่ 2) การวิเคราะห์ปัญหาและสำรวจถึงองค์ประกอบของความเข้มแข็งทางใจ ขั้นตอนที่ 3-4-5) การกำหนดปัญหาสู่การแก้ไขปฏิบัติ ผู้ศึกษาจะเลือกใช้แนวคิดต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจตามสภาพปัญหา

และความต้องการของสมาชิกแต่ละราย ขั้นตอนที่ 6-7) ลงมือปฏิบัติและการตรวจสอบ ขั้นตอนที่ 8 การสรุปผลและยุติการบำบัด โปรแกรมนี้ดำเนินการ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60-90 นาที และนัดติดตามผลภายหลังสิ้นสุดโปรแกรม 1 และ 2 เดือน ผลที่ได้จากการศึกษา พบว่า ค่าคะแนนภาวะซึมเศร้าของสมาชิกที่เข้าร่วมโปรแกรม ภายหลังจากสิ้นสุดโปรแกรมลดลงทุกราย และเมื่อติดตามผล 1 เดือน และ 2 เดือน พบว่า ค่าคะแนนภาวะซึมเศร้ายังคงลดลง สมาชิกที่เข้าร่วมโปรแกรมสามารถบอกถึงการรับรู้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความภาคภูมิใจ มีทักษะในการจัดการอารมณ์และความรู้สึกเมื่อเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการลดระดับภาวะซึมเศร้า ไม่มีความคิดฆ่าตัวตาย

มลวิภา เหมือยพรหม (2554) ใช้คำว่า ความเข้มแข็งทางใจ ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในการป้องกันการฆ่าตัวตายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง ในจังหวัดสกลนคร กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 9 คน ที่มีค่าคะแนนปัจจัยป้องกันด้านบุคคลเฉลี่ยต่ำกว่า 75 คะแนน และมีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตายระดับปานกลางถึงระดับรุนแรง กลุ่มเป้าหมายได้รับการฝึกโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในการป้องกันการฆ่าตัวตาย จากผู้ศึกษาระยะเวลา 4 สัปดาห์ ๆ ละ 3 ครั้ง ๆ ละประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ 1) แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล 2) แบบประเมินการฆ่าตัวตาย 8 คำถาม (8Q) 3) แบบประเมินปัจจัยปกป้องด้านบุคคล 4) โปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนปัจจัยป้องกันด้านบุคคลของกลุ่มเป้าหมายหลังได้รับ โปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในการป้องกันการฆ่าตัวตายทั้ง 1 เดือน และ 4 เดือน มีคะแนนสูงกว่าก่อนได้รับ โปรแกรม และไม่มีความคิดในการฆ่าตัวตาย กลุ่มเป้าหมาย 3 คน ไม่สามารถติดต่อได้เนื่องจากจบการศึกษา ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องในการป้องกันการฆ่าตัวตายในกลุ่มวัยรุ่นได้

จากการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและกระบวนการเกิดความเข้มแข็งทางใจ และสำหรับงานวิจัยในประเทศไทยยังมีค่อนข้างน้อยและมีการใช้คำที่มีความหลากหลาย แต่ที่น่าสนใจคืองานวิจัยเชิงทดลองเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจ ซึ่งผลการศึกษาจากงานวิจัยในประเทศไทยพบว่า โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยป้องกันด้านบุคคลเป็นโปรแกรมที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งทางใจได้ ช่วยให้บุคคลที่เข้าร่วมโปรแกรมสามารถบอกถึงการรับรู้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ มีทักษะในการจัดการอารมณ์และความรู้สึกเมื่อเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการลดระดับภาวะเครียด ภาวะซึมเศร้า และป้องกันการฆ่าตัวตายได้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลเป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิผลในการส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้มแข็งทางใจ เพื่อใช้ในการเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ ทำให้บุคคลมีความสามารถในการปรับตัว เกิดผลลัพธ์ทางบวกและดำเนินชีวิตได้เป็นปกติตามระยะพัฒนาการ

รูปแบบการกระทำผิดและปัญหาสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิง

การกระทำผิดหรือการก่ออาชญากรรมของผู้หญิงมีค่อนข้างจำกัด จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

Simon (1975) ศึกษาเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรื่อง ผู้หญิงและอาชญากรรม (Woman and crime) โดยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับอัตราการกระทำผิดของผู้หญิงที่เพิ่มสูงขึ้นว่า เนื่องมาจากผู้หญิงมีอิสระมากขึ้น จากพันธะในครอบครัว และเข้ามามีบทบาทในการทำงานนอกบ้านมากขึ้น ทำให้มีโอกาสใกล้ชิดกับอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ มากขึ้นกว่าในอดีต และอธิบายเพิ่มเติมว่า การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจที่ตั้งผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้าน ทำให้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวพันกับอาชญากรรมมากขึ้นในทุกประเทศ

Lombroso (1920) เห็นว่าผู้หญิงโดยทั่วไปจะอยู่ในฐานะที่ต่ำต้อยกว่าผู้ชาย และยังอธิบายต่ออีกว่าผู้หญิงเป็นเพศที่มีลักษณะหลายอย่างเหมือนเด็ก เช่น ลักษณะการชอบแก้แค้น อิจฉา ชี้อ้างซึ่งลักษณะเหล่านี้ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสกระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม แต่โดยปกติลักษณะเหล่านี้จะไม่ก่อให้เกิดปัญหา เนื่องจากผู้หญิงมีธรรมชาติดั้งเดิม อันได้แก่ ลักษณะของความเป็นคนจริงจัง ความเป็นเพศแม่ที่อ่อนโยน ความสงบในทางเพศ ความอ่อนแอทางสรีระ ซึ่งทำให้ไม่สามารถพัฒนาได้ในทางสติปัญญา ผู้หญิงที่กระทำผิดจึงมีสาเหตุมาจากความขาดสติปัญญา และมีอารมณ์ที่ลุ่มหลง ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้กระทำผิดหรือผู้หญิงปกติเป็นเพราะยังคงมีธรรมชาติที่ดั้งเดิมของความเป็นผู้หญิงอยู่

ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยนั้น มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

จารุวรรณ ศรีเมืองวัฒนา (2536) ได้ศึกษาถึงสาเหตุการกระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ขณะกระทำผิดนั้นผู้ต้องขังหญิงมีอายุไม่เกิน 30 ปี จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา สมรสแล้ว มีรายได้เดือนละประมาณ 3,000 บาทขึ้นไป อาศัยอยู่บริเวณสวนไร่นาหมู่บ้าน มีความคุ้นเคยกับผู้เสียหายหรือเหยื่อและไม่เคยมีประวัติกระทำความผิดมาก่อน ส่วนสาเหตุการกระทำผิดนั้นส่วนใหญ่ เกิดจากการบันดาลโทสะ การถูกข่มเหงรังแก ดูหมิ่นเหยียดหยาม และความคับแค้นใจที่มีต่อผู้เสียหายหรือ

เหยื่อ โดยจะกระทำผิดเพียงลำพังคนเดียว การกระทำผิดเกิดขึ้นภายในที่พักอาศัยในเวลากลางคืน ใช้ปืนเป็นอาวุธ และไม่ได้มีการไตร่ตรองไว้ก่อน

วีระชัย กรานคำยี่ (2527) ได้ศึกษาวิจัยในเรื่อง การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยศึกษาจากผู้ต้องขังในเรือนจำบางขวาง และในทัณฑสถานหญิง กรุงเทพมหานคร ซึ่งกระทำผิดซ้ำทั้งหมด 200 ราย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภูมิหลังและลักษณะทางประชากรที่มีผลกระทบต่อ การกระทำผิดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ความใกล้ชิดศาสนา อายุ เพศ จำนวนบุตร และการศึกษา กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูง ผู้ที่ใกล้ชิดศาสนา และผู้ที่มีบุตรมากจะกระทำความผิดซ้ำ น้อย ส่วนผู้ที่มีอายุมากจะกระทำความผิดซ้ำมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย และเพศหญิงจะกระทำความผิดซ้ำ มากกว่าเพศชาย

ประวูฒิ ถาวรศิริ (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำความผิดซ้ำ ของผู้ต้องขังหญิง โดยศึกษาจากผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำ ซึ่งต้องขังอยู่ในทัณฑสถานหญิง กรุงเทพมหานคร และในทัณฑสถานบำบัดพิเศษ รวมทั้งสิ้น 158 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขัง หญิงที่กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่เป็นหม้าย มีอายุระหว่าง 26-35 ปี มีการศึกษาน้อย ก่อนกระทำผิดซ้ำ มีอาชีพรับจ้าง มีรายได้ต่ำ มีนิสัยชอบสูบบุหรี่ อาศัยในแหล่งสลัม สมาชิกครอบครัวรักใคร่กันดี กระทำผิดครั้งแรกในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด มีสาเหตุเนื่องจากรายได้ไม่พอใช้ ถูกศาลตัดสินจำคุก ไม่เกิน 1 ปี ในการกระทำความผิดซ้ำ จะกระทำหลังจากได้รับการปลดปล่อยในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีสาเหตุเนื่องมาจากรายได้ไม่พอใช้ กระทำผิดโดยไม่ได้ไตร่ตรองไว้ก่อน และถูกศาลจำคุกไม่เกิน 3 ปี

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยยังมีจำนวนไม่มากนัก ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยในประเทศไทย พบว่า สมภพ แจ่มจันทร์ (2550) ได้ศึกษาและสรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการกระทำผิดผู้ต้องขังหญิงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านมูลเหตุจูงใจ และปัจจัยในการกระทำผิด ด้านการรับรู้ตนเองของผู้ต้องขัง ด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิต ในเรือนจำ ด้านการปรับตัวของผู้ต้องขัง ด้านสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง ด้านปัญหาและความต้องการ ของผู้ต้องขัง ด้านความคาดหวังในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ และด้านทัศนคติของเจ้าหน้าที่ที่มี ต่อผู้ต้องขังไว้ ดังนี้

ด้านมูลเหตุจูงใจและปัจจัยในการกระทำผิด มนทิพย์ คาราศรีศักดิ์ (2527) ศึกษามูลเหตุ จูงใจในการประกอบความผิดฐานฆ่าสามี ผลการศึกษาพบว่า มูลเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความกดดัน ที่ถูกสามีทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยแรงผลักดันส่วนใหญ่จะเป็นความคับแค้นใจและ บันดาลโทสะ เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่ถูกสามีทำร้ายก่อนเกิดเหตุจนมีโทสะระงับไม่อยู่ และตัดสินใจฆ่า การตัดสินใจส่วนใหญ่จะเป็นไปโดยทันทีทันใด ไม่ได้ไตร่ตรองไว้ก่อนล่วงหน้า

สำหรับอาวุธที่ใช้จะเป็นสิ่งที่หิบบจวยได้สะดวกและอยู่ใกล้มือ เหตุส่วนใหญ่จะเกิดในบ้านพักอาศัยของผู้ต้องขังและสามี ปสาธณีย์ สิทธิสรเดช (2542) ศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี และพบว่าการลงมือฆ่าสามีเกิดจากความคับแค้นใจที่เกิดขึ้น โดยจับปล้นและที่สะสมมาเป็นเวลานาน การถูกทำร้ายจิตใจ และการหึงหวง นอกจากนี้ ยังเกิดจากการที่ครอบครัวมีปัญหาด้านรายได้และภาระหนี้สิน รวมทั้งยังเกิดจากประสบการณ์ในด้านความรุนแรงในครอบครัวของตนเอง ค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทที่เป็นใหญ่ของสามี และความผิดหวังในชีวิตสมรส และ นาดยา บัวลอย (2543) ที่ศึกษาปัจจัยในการกระทำความผิดของผู้ต้องขังหญิงในคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ผลการศึกษาพบว่า มูลเหตุจูงใจ ที่ผลักดันให้ผู้หญิงกระทำความผิดเกิดจากสภาพอารมณ์และจิตใจเป็นเหตุผลผลักดันให้มีการกระทำความผิดมากที่สุด ปัจจัยด้านสังคมที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้หญิงเกิดจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว การได้รับความกดดันในการดำเนินชีวิตซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอันเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด ความอ่อนแอทางจิตใจ การช่วยจากเหยื่อ สภาพจิตใจในขณะที่กระทำความผิด ปัจจัยภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกิดจากพื้นฐานทางครอบครัว การศึกษา อาชีพ รายได้ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ลักษณะครอบครัว ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อสภาพจิตใจของผู้กระทำความผิด และ ญัฐวิทย์ โอทอง (2543) ที่ศึกษาค่านิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ผลการศึกษาพบว่าค่านิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ได้แก่ ความรักในศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ความนิยมเล่นพนันจนต่อความมีใจเป็นนักเลง ความนิยมแก้ข้อพิพาทด้วยตนเอง และความรู้สึกรับเป็นปรีชาปฏิบัติต่อข้าราชการ และคนต่างถิ่น

ด้านการรับรู้ตนเองของผู้ต้องขัง เดชา กัลยาวิมลพิงศ์ (2540) ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกทัศน์ของผู้ต้องขัง โดยแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ ก่อนเข้าสู่เรือนจำ ขณะอยู่ภายในเรือนจำ และหลังการพ้นโทษ ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงก่อนเข้าสู่เรือนจำ ความคล้อยคลึงกันทางด้านภูมิหลังของผู้ต้องขังไม่ได้เป็นสิ่งยืนยันการกระทำความผิด แต่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ต่อมาในช่วงของการเรียนรู้และปรับตัวในเรือนจำ ผู้ต้องขังต้องผ่านการขัดเกลาโดยกระบวนการปฏิสังสรรค์กับทั้งผู้ต้องขังด้วยกันและเจ้าพนักงาน ผู้ต้องขังอาศัยการสังเกต บอกเล่า และประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนบทบาทเดิมมารับบทบาทใหม่ เรียนรู้และพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม และการปรับวิถีชีวิต และแบบแผนพฤติกรรมให้เข้ากับชีวิตในเรือนจำ และช่วงสุดท้ายคือหลังการพ้นโทษ ผู้ต้องขังจะปรับตัวได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมใหม่ที่พวกเขาเข้าไปอยู่ ผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปและกลับไปกระทำความผิดอีก และ สมพร จันอุด (2549) ศึกษาความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขัง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องบุญบาปตาม

แนวทางของพระพุทธศาสนา โดยอายุ ประเภทของความผิด ลำดับชั้นของผู้ต้องขัง และระดับ การศึกษามีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องบุญบาปสูง ประเภทของความผิดที่มีความรุนแรงมาก มีแนวโน้มที่จะมีความเชื่อเรื่องบุญบาปน้อย ผู้ต้องขังที่มีระดับชั้นสูงมีแนวโน้มที่จะมีความเชื่อเรื่อง บุญบาปมากขึ้น และผู้ต้องขังที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมีความเชื่อเรื่องบุญบาปน้อยลง

ด้านผลกระทบที่เกิดจากการชีวิตในเรือนจำ เพ็ญพร งานสมวงศ์ (2544) ศึกษาสาเหตุ ลักษณะ และผลกระทบของการกระทำผิดเกี่ยวกับยาบ้าของผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำจังหวัด กาศสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุการกระทำผิดที่เกี่ยวกับยาบ้า สาเหตุที่เสพรเพราะอยากทดลอง เพื่อนชักชวน เมื่อติดยาเสพติดแล้วเลิกเสพยาไม่ได้ สาเหตุที่จำหน่ายยาบ้าเพราะความยากจน และเห็นคนอื่นขายแล้วรวย ผลกระทบจากการกระทำผิดเกี่ยวกับยาบ้า ได้แก่ ผลกระทบด้านร่างกาย คือ สุขภาพไม่แข็งแรง ผลกระทบต่อชีวิตคือครอบครัวแตกแยก ขาดรายได้ และไม่ได้เรียนหนังสือ ต่อ และมีผลกระทบด้านจิตใจคือสุขภาพจิตเสีย ผลกระทบต่อครอบครัวของผู้ต้องขังคือ สามีน้อง รับผิดชอบครอบครัว สามีน้องของผู้ต้องขังบางรายไปมีภรรยาใหม่ ลูกต้องอยู่ในความดูแลของญาติ ครอบครัวยากจนลง คุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวลดลง ผลกระทบจากสังคมคือ สังคมเห็นว่า ผู้กระทำผิดเป็นผู้ทำร้ายสังคมจึงขาดความเชื่อถือ มีความหวาดระแวงว่าผู้ต้องขังจะสร้างปัญหา ให้กับสังคมอีก

ส่วนในด้านการปรับตัวของผู้ต้องขังหญิงในการใช้ชีวิตในเรือนจำ จารุวรรณ รังสิมันตุชาติ (2544) ศึกษาการปรับตัวของผู้ต้องขังเข้าใหม่ในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังเข้าใหม่ส่วนใหญ่ในภาพรวมปรับตัวเข้ากับเจ้าหน้าที่เรือนจำ เพื่อนผู้ต้องขัง พนักงานสอบสวน และสิ่งแวดล้อมภายในเรือนจำได้ในระดับดีปานกลาง และปรับตัวเข้ากับทนายได้ในระดับดีมาก ปัญหาที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้ต้องขังเข้าใหม่ ได้แก่ ปัญหาด้านปัจจัยสี่ (อาหาร, ที่อยู่อาศัย, เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค) ปัญหาเรื่องบุคลิกเกิดจากการ ถูกข่มขู่ กลั่นแกล้ง และถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ต้องขังเก่า และเจ้าหน้าที่เรือนจำบางคนใช้อำนาจ และกำลังบังคับ รวมทั้งการใช้วาจาค่อนข้างไม่เหมาะสม ปัญหาเรื่องกฎระเบียบที่เข้มงวด และการ ขาดระเบียบวินัยในการใช้สถานที่ของผู้ต้องขัง ขาดที่ปรึกษา โดยเฉพาะเรื่องคดีความ ปัญหาสุขภาพ การเจ็บปวดด้วยโรคผิวหนัง ผื่นคัน โรคปอด วัณโรค และท้องเสีย ปัญหาความกลัวโรคติดต่อ การไม่มีของอุปโภคใช้ และการซื้อสินค้ากับทางเรือนจำมีราคาแพงกว่าข้างนอก และ นิภา นิ่มนวล (2548) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้ต้องขังหญิง พบว่า ผู้ต้องขังหญิงมีการปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ กฎระเบียบ เจ้าหน้าที่ เพื่อนผู้ต้องขัง และสวัสดิการผู้ต้องขังได้ดี ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยด้านอายุ และอาชีพก่อนต้องโทษมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวต่อ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการปรับตัวต่อเจ้าหน้าที่

และสวัสดิการ และระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวมีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวต่อภาวะเบียด

ด้านสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง อุทยา นาคเจริญ (2546) ทำการสำรวจสภาวะสุขภาพจิตของนักโทษคดีความผิดต่อชีวิตและร่างกาย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการรับรู้สภาวะสุขภาพจิตของตนเองว่าเครียด อึดอัดท้อแท้ เบื่อ กลุ้มใจ ห่อเหี่ยว อยากตาย ไม่อยากมีชีวิตอยู่ นอกจากนี้ยังรู้สึกหงุดหงิด กดดัน และเก็บกด การรับรู้สาเหตุ ที่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตสามารถสรุปได้ 8 ประเด็น คือ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศของเรือนจำ ภาวะเบียดของเรือนจำ การฝึกอาชีพของเรือนจำ การรักร่วมเพศ การติดต่อกับครอบครัวญาติพี่น้อง การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ เพื่อนผู้ต้องขัง และการถูกทำโทษ ส่วนวิธีการจัดการรับสภาวะสุขภาพจิตที่เป็นปัญหา มี 2 วิธี คือ จัดการอารมณ์ของตนเองและขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น สำหรับความต้องการความช่วยเหลือ ได้แก่ ความต้องการด้านการดูแลจิตใจ ด้านการให้อภัยโทษ ด้านการยอมรับของครอบครัวและสังคม ด้านเงินทุน ด้านอาชีพ และด้านที่อยู่อาศัย และ วสันต์ ชันดินกุลธานนท์ (2532) ศึกษาสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังโดยรวมมีระดับความซึมเศร้าและพฤติกรรมที่บ่งชี้ความผิดปกติทางจิตสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่มีโทษสูงซึ่งมีปัญหาสุขภาพจิตสูงกว่าเกณฑ์ปกติในเกือบทุกด้าน

ด้านปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขัง ณิชฐาภักทิน คำคม (2547) ศึกษาเรื่องความต้องการของผู้ต้องขังหญิงที่เรือนจำกลางจังหวัดนครปฐม พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความต้องการด้านสวัสดิการและนันทนาการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านฝึกวิชาชีพ ด้านความคาดหวังในอนาคต ด้านการศึกษา และด้านปัจจัยพื้นฐาน ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน ด้านสวัสดิการและนันทนาการ พบว่า ผู้ต้องขังหญิงมีความต้องการในเรื่องสินค้าที่เป็นที่ต้องการของผู้หญิง เช่น เครื่องสำอาง ผ้าอนามัย ฯลฯ มากที่สุด รองลงมาคือ ความต้องการการจัดกิจกรรมในวันหยุดเทศกาลหรือวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันปีใหม่ ส่วนด้านที่รองลงมา คือ ด้านวิชาชีพ พบว่า ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่มีความต้องการมากที่สุดในเรื่องเงินปันผลจากการทำงาน รองลงมาคือ ความต้องการฝึกวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังการพ้นโทษ ไพฑูรย์ วิเศษศิริ (2545) ที่พบว่า กลุ่มผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีปัญหาและความต้องการด้านความคาดหวังในอนาคตมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาและความต้องการด้านการฝึกอาชีพ โดยปัญหาและความต้องการด้านความคาดหวังในอนาคตที่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการมากที่สุด คือ ต้องการที่จะปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนปัญหาและความต้องการด้านการฝึกวิชาชีพนั้น กลุ่มผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีปัญหาและความต้องการฝึกวิชาชีพที่สามารถนำไปใช้ภายนอกเรือนจำได้

ด้านความคาดหวังในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ ชาญคณิต ก. สุริยะมณี, จวน ไชยสุวรรณ, นก กาญจนกันติ และประจัน มณีนิล (2530) พบว่า ความต้องการในระดับสูงของ

นักโทษภายหลังการปลดปล่อย คือ การทำงานเป็นหลักแหล่ง การตรวจสุขภาพร่างกายจากโรงพยาบาล โบบริสุทธิ การได้รับการยอมรับ และความเข้าใจอันดีจากญาติพี่น้อง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ส่วนระดับกลาง ได้แก่ เรื่องที่อยู่อาศัย พรณี ตรีรัตนประยูร (2537) พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่าหลังจากพ้นโทษครอบครัวจะยังคงให้ความช่วยเหลือในด้านที่อยู่อาศัย หางานให้ทำ ช่วยด้านเงินค่าใช้จ่ายและสนับสนุนให้กำลังใจในการที่จะกลับตนเป็นคนดีต่อไป ส่วนปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะมีหลังพ้นโทษ ได้แก่ เงินทุนประกอบอาชีพ และการยอมรับจากสังคมภายนอก ส่วนความคาดหวังและการวางแผนที่จะทำหลังพ้นโทษ คือ ออกไปประกอบอาชีพสุจริต อยู่ร่วมกับครอบครัว และ สุกัญญา กาญจนรัตน์ (2544) ศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังมีความคาดหวังต่อตนเองในระดับมากที่สุด โดยมีความคาดหวังในการประกอบอาชีพสุจริต จะกลับตนเป็นคนดี ไม่คิดที่จะทำความผิดอีก ด้วยจิตสำนึกที่จะเป็นคนดีของครอบครัว และสังคมส่วนความหวังต่อครอบครัว พบว่า ผู้ต้องขังคาดหวังว่าครอบครัวให้การยอมรับ ด้วยการแสดงออกถึงความยินดีที่ผู้ต้องขังจะพ้นโทษให้อภัยในความผิดที่ผ่านมา ให้โอกาสกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัวอีก ครอบครัวจะให้ความช่วยเหลือด้วยการสนับสนุนให้ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ได้รับกำลังใจด้วยการไม่รังเกียจที่เคยได้รับโทษมาก่อน

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิงในต่างประเทศ พบว่า Progrebin and Dodge (2001) ศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา โดยทำการศึกษาประสบการณ์ในเรือนจำของผู้ต้องขังหญิงที่พ้นโทษก่อนกำหนด ผลการศึกษาพบว่า การบอกล่าถือนชีวิตในเรือนจำของผู้ต้องขังหญิงแสดงถึงพฤติกรรมภายนอกและความตึงเครียดที่ซ่อนอยู่ภายใน ที่ก่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความกลัวและความรุนแรง นอกจากนี้ทัศนคติที่แตกต่างกันระหว่างผู้ต้องขังกับเจ้าหน้าที่ในเรือนจำบ่อยครั้งนำไปสู่การส่งเสริมบรรยากาศแห่งการทะเลาะไม่สนใจกัน การศึกษาครั้งนี้บรรยายและวิเคราะห์แง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของผู้ต้องขังด้วยกันและผู้ต้องขังกับเจ้าหน้าที่ เป็นต้น ผลการศึกษายังแสดงถึง “ความเจ็บปวดจากการถูกจองจำ” (Pains of imprisonment) ที่เกิดจากการถูกจำกัดในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีระดับรุนแรงกว่าที่เคยรับรู้ก่อนหน้าอีกด้วย และงานของ Wismont (2000) ทำการศึกษาประสบการณ์ของผู้ต้องขังหญิง มีครรภ์ที่คลอดบุตรในเรือนจำ เนื่องจากทางเรือนจำห้ามการสัมผัสและบันทึกเทป ทำให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการให้กลุ่มตัวอย่างเขียนบอกล่าประสบการณ์ลงในสมุดบันทึก ซึ่งมีแนวทางการถามระบุไว้ จากการวิเคราะห์คำตอบที่ได้ พบว่า ประสบการณ์ของผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ที่คลอดบุตรในเรือนจำเกี่ยวกับหัวข้อต่าง ๆ เช่น ความรู้สึกในการคลอดบุตรในเรือนจำ ความเศร้าโศกเสียใจของผู้ต้องขังหญิงที่แท้งบุตร ประสบการณ์เกี่ยวกับความแปลกแยกทางร่างกายและจิตใจในการใช้ชีวิตในเรือนจำ ความผูกพันกับบุตรในท้อง เป็นต้น

Houck and Loper (2002) ศึกษาความเครียดของผู้ต้องขังหญิงที่เป็นแม่คนในเรือนจำที่มีระดับความมั่นคงสูงสุด ผลการศึกษาพบว่า ความเครียดที่เกิดจากการถูกจำกัดการติดต่อกับลูก มีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับความวิตกกังวล ความซึมเศร้า และอาการที่แสดงออกทางกาย ความเครียดของผู้ต้องขังหญิงที่เกิดจากการมาเยี่ยมของลูกมีความสัมพันธ์กับความวิตกกังวลและความเครียดที่เกิดจากการไม่สามารถแสดงบทบาทของผู้อุปการะในการดูแลลูกมีความสัมพันธ์กับความวิตกกังวลและความซึมเศร้า โดยผู้ต้องขังหญิงมีความเครียดในด้านนี้มากที่สุด

Wooldredge (1999) ศึกษาสุขภาพทางจิตของผู้ต้องขัง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังมีแนวโน้มที่จะมีอาการซึมเศร้า วิตกกังวล และเครียด เมื่อไม่ได้ทำกิจกรรมในเรือนจำ และไม่มีญาติมาเยี่ยม รวมถึงการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงและการมีจำนวนปีที่สูงในการถูกจำคุกก็มี ความสัมพันธ์กับอาการดังกล่าว นอกจากนี้ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การเป็นคนผิวขาว และการได้รับการศึกษาที่ต่ำ ยังมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับระดับความซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความเครียดอีกด้วย

จากงานวิจัยดังกล่าวพอสรุปได้ว่า สาเหตุการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงเกิดจากความกดดันทางจิตใจ การที่สังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้โอกาสอยู่ในสังคมภายหลังการพ้นโทษ นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ รายได้ไม่พอใช้ และกระทำผิดซ้ำในคดีอาชญากรรมเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับข้อมูลจากสถิติของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา และพบว่า ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่ในคดีอาชญากรรม และมีรายได้ไม่พอใช้ และเมื่อผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้ได้ย่างก้าวเข้ามาสู่ในเรือนจำ ซึ่งเป็นสถานที่ที่แตกต่างกับสังคมภายนอก โดยสิ้นเชิง เช่น อยู่ในบริเวณที่จำกัดภายในกำแพงสี่เหลี่ยม ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้ตามความพอใจ ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก สูญเสียสิทธิต่าง ๆ สูญเสียอิสรภาพ ต้องพลัดพลาดจากครอบครัวญาติพี่น้อง รับผิดชอบใช้ชะตากรรมของตนเองอย่างสิ้นหวัง ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความกดดันและความเครียดแก่ผู้ต้องขังทั้งสิ้น อีกทั้งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายกัน หลบหนี และมีปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างมากเกี่ยวกับการที่ผู้ต้องขังหญิงกระทำความผิดเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม ได้รับโทษจำคุกในเรือนจำ โดยในช่วงระยะเวลาที่ได้รับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูทางด้านจิตใจ ได้รับการศึกษา ตลอดจนได้รับการฝึกหัดอาชีพจากกรมราชทัณฑ์ไปแล้ว หลังพ้นโทษผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้ น่าจะสามารถดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขในสังคมได้ แต่ข้อเท็จจริงแล้วยังพบว่า ยังมีผู้ต้องขังหญิงจำนวนไม่น้อยต้องกลับไปกระทำผิดซ้ำขึ้นมาได้อีก ดังนั้นจึงควรทำให้ผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้มีภูมิคุ้มกันชีวิต มีความเข้มแข็งทางใจ แม้จะต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดิม ๆ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าเมื่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาได้รับการฝึก โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลแล้วจะช่วยให้

ผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้มีความสามารถในการเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ มีความสามารถในการปรับตัวในทางบวกต่อสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์ในด้านลบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถดูแลตนเองทางด้านจิตใจ มีความพร้อมในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ มีความหวัง และพัฒนาชีวิตตัวเองได้ดี แม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่มีความยากลำบาก รู้จักรับผิดชอบตนเอง เอื้อประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวม สามารถปรับตัวเองเข้ากับสังคมทั่วไปตลอดจนกลับตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป

บริบทเกี่ยวกับเรือนจำพิเศษพัทยาและสังคมของผู้ต้องขัง

เรือนจำพิเศษพัทยาได้ก่อกำเนิดขึ้นเพื่อรองรับผู้ต้องขังจากศาลจังหวัดพัทยา เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2539 เสร็จสิ้นเมื่อปี พ.ศ. 2542 ใช้งบประมาณ จำนวนประมาณ 172,000,000 บาท บนที่ดินสาธารณะประโยชน์ บ้านห้วยใหญ่ หมู่ที่ 4 (บ้านแกรก) ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี แต่เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ประกอบกับไม่ได้รับ อัตรากำลังสำหรับเรือนจำพิเศษพัทยา ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการแห่งใหม่ กรมราชทัณฑ์ได้เกลี้ย อัตรากำลังเจ้าหน้าที่จากเรือนจำ และทัณฑสถานต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 42 คน มาเพื่อเตรียม การดำเนินการโดยสามารถเปิดดำเนินการได้เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 จวบจนทุกวันนี้ (เรือนจำพิเศษพัทยา, 2557)

หน้าที่ความรับผิดชอบ

1. มีฐานะเป็นเรือนจำพิเศษ
2. มีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังชายและหญิง คดีระหว่างการสอบสวน พิจารณาไต่สวน และอุทธรณ์ฎีกา ทุกคดีความผิดที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจศาลจังหวัดพัทยา
3. มีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังเด็ดขาดชายและหญิงที่มีกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี
4. ดำเนินการพัฒนาผู้ต้องขังเพื่อแก้ไขพฤติกรรม โดยให้การศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ และการพัฒนาจิตใจ
5. ดำเนินการด้านทัณฑปฏิบัติ ตลอดจนให้การสงเคราะห์และพัฒนาสุขภาพอนามัย ตลอดจนการสุขภาพิบาลเรือนจำ

นอกจากนี้เรือนจำพิเศษพัทยา มีอำนาจในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามคำพิพากษา ของศาล และคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมาย การดำเนินการเป็นไปตามขั้นตอน และวิธีการ ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น

1. ประมวลกฎหมายอาญา
2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479
4. พระราชบัญญัติวินัยข้าราชการราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2482
5. อื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติ มติคณะรัฐมนตรี กฎหมาย ระเบียบและคำสั่งอื่นที่

เกี่ยวข้อง

การแบ่งส่วนราชการ

เรือนจำพิเศษพัทยา เป็นราชการบริหารส่วนกลาง การบริหารงานขึ้นโดยตรงกับกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม การแบ่งส่วนราชการภายในแบ่งเป็นฝ่าย ๆ ดังนี้

1. ฝ่ายบริหารทั่วไป

มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการควบคุมและบริหารงานเกี่ยวกับงานสารบรรณ การเงิน บัญชี การพัสดุ อาคารสถานที่ สวัสดิการข้าราชการและงานอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในหน้าที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ

2. ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ

มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านทัณฑปฏิบัติในเรือนจำ เช่น การประสานงานด้านทัณฑปฏิบัติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานด้านทะเบียนประวัติ ผู้ต้องขัง ด้านทัณฑปฏิบัติ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง รวมทั้งการจัดเก็บข้อมูลผู้ต้องขังด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ตลอดจนงานอื่นที่ได้รับ

3. ฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์

มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย การรักษาการณ์เรือนจำ การตรวจค้นเพื่อป้องกันสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำ การวางแผนการป้องกันการก่อจลาจล การก่อเหตุร้าย การแหกหัก และการหลบหนีการควบคุมของผู้ต้องขัง

4. ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

มีหน้าที่และความรับผิดชอบดำเนินการให้การศึกษาสายสามัญ โดยเรือนจำได้เปิดดำเนินการการเรียนการสอนภายใต้การบริหารงานขอโรงเรียนผู้ใหญ่ประมวลวิทยาคม สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดชลบุรี และสายวิชาชีพได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานกรมการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอบางละมุง และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการพัฒนาพฤตินิสัย โดยการให้การอบรมธรรมศึกษาและพัฒนาจิตใจโดยการนั่งสมาธิ

5. ฝ่ายอบรมและฝึกวิชาชีพ

มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการอบรมและฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง ได้แก่ การฝึกวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่และความถนัด การกำหนดแนวทางและรูปแบบในการฝึกวิชาชีพและแรงงานรับจ้าง การดำเนิน

การจัดหาวัสดุดิบ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่ใช้ในการฝึกวิชาชีพ ตลอดจนการจัดจำหน่าย การบริหาร งานทุน และผลประโยชน์ที่เกิดจากการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

6. ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง

มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการให้การสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ และครอบครัว การดำเนินการจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมญาติ การควบคุมการติดต่อสื่อสารระหว่างญาติ และผู้ต้องขังให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ ทำการจัดจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการครองชีพและไม่ขัดต่อระเบียบของทางราชการ การรับเงินฝาก การจัดทำบัญชีรับฝาก และการหักจ่ายเงินฝากผู้ต้องขัง การควบคุมและดูแลการประกอบอาหารและจัดเลี้ยงผู้ต้องขัง และการให้สวัสดิการแก่ผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ ตามสมควรแก่สภาพ เช่น การกีฬา การบันเทิง การจัดหาเครื่องนุ่งห่มแก่ผู้ต้องขัง เป็นต้น

7. สถานพยาบาล

มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการให้การบำบัดรักษาแก่ผู้ต้องขัง ที่เจ็บป่วย ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ ตลอดจนงานด้านสุขภาพอนามัยในเรือนจำและอาชีวอนามัย

ความจุผู้ต้องขัง

1. ความจุปกติ จำนวน 600 คน (2.25 ตารางเมตรต่อคน)
2. ความจุเต็มที่ จำนวน 1,087 คน (1.2 ตารางเมตรต่อคน)
3. ความจุปัจจุบัน จำนวน 1,213 คน (0.94 ตารางเมตรต่อคน)

อัตรากำลังเจ้าหน้าที่

เรือนจำพิเศษพัทยา มีกำลังเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ เรือนจำพิเศษพัทยา จำนวน 61 นาย พนักงานราชการ จำนวน 8 นาย ลูกจ้างชั่วคราว (อัตรากำลัง 3 ปี) จำนวน 15 นาย ลูกจ้างชั่วคราว (พนักงานขับรถยนต์) จำนวน 2 ราย รวมอัตรากำลังทั้งสิ้น จำนวน 86 นาย

สถิติผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษพัทยา จำแนกตามประเภท ดังตารางที่ 1 และจำนวนนักโทษ เด็ดขาดจำแนกตามลักษณะความผิด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ต้องขังจำแนกตามประเภท

| ประเภทผู้ต้องขัง | ชาย | หญิง | รวม |
|----------------------|-------|------|-------|
| นักโทษเด็ดขาด | 791 | 337 | 1,128 |
| ระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา | 357 | 14 | 371 |
| ระหว่างพิจารณาไต่สวน | 188 | - | 188 |
| ระหว่างสอบสวน | 2,090 | 150 | 2,240 |
| ผู้ต้องกักขัง | 40 | - | 40 |
| รวม | 3,466 | 501 | 3,967 |

ที่มา: ข้อมูลเรือนจำพิเศษพัทยา ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2557

ตารางที่ 2 จำนวนนักโทษเด็ดขาด จำแนกตามลักษณะความผิด

| ลักษณะความผิด | ชาย | หญิง | รวม |
|---|-----|------|-----|
| 1. ความผิด พรบ. ยาเสพติด ฯ | 123 | 94 | 217 |
| 2. ความผิดประทุษร้ายต่อทรัพย์ | 216 | 16 | 232 |
| 3. ความผิดประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย | 32 | 1 | 33 |
| 4. ความผิดเกี่ยวกับเพศ | 9 | - | 9 |
| 5. ความผิดอื่น ๆ (ปลอมแปลงเอกสาร, วางเพลิง, พรบ. อาวุธปืนฯ ฯลฯ) | 13 | - | 13 |
| รวม | 393 | 111 | 504 |

ที่มา: ข้อมูลเรือนจำพิเศษพัทยา ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2557

สังคมของผู้ต้องขังในเรือนจำ

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสังคมของผู้ต้องขังในเรือนจำ พบว่า นัทธี จิตสว่าง (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสังคมของผู้ต้องขังไว้ว่า เป็นสังคมที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากสังคมภายนอกอยู่หลายประการ ที่สำคัญก็คือ สังคมของผู้ต้องขังเป็นสังคมของการถูกจำกัดสิทธิและเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ นอกจากนี้ยังเป็นสังคมที่ถูกตัดความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกจึงทำให้สังคมของผู้ต้องขังเป็นสังคมเพศเดียวและโดดเดี่ยว ดังนั้นการพิจารณาถึงผลกระทบของการถูกจองจำที่มีต่อผู้ต้องขังจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะลักษณะพิเศษของสังคมผู้ต้องขังดังกล่าว จะมีผลกระทบทั้งทางด้าน

ร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขัง ซึ่งนักทฤษฎีอาชญาวิทยาและนักสังคมวิทยาหลายคนเชื่อว่า ผลกระทบดังกล่าวจะนำไปสู่การปรับตัวของผู้ต้องขังในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแบบพฤติกรรมของผู้ต้องขังในเวลาต่อมาด้วย Gresham Sykes (1958 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2541) เป็นคนแรกที่ได้ศึกษาถึงผลกระทบของการจองจำต่อผู้ต้องขังอย่างจริงจัง โดยได้เรียกผลกระทบดังกล่าวว่าเป็น “ความเจ็บปวดของการถูกจองจำ” Sykes ได้กล่าวถึงการถูกจำกัดในด้านต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง ซึ่งก่อให้เกิดความกดดัน และเป็นความเจ็บปวดของการจองจำ การถูกจำกัดดังกล่าวมีอยู่ 5 ประการด้วยกันคือ

1. การถูกจำกัดด้านเสรีภาพ

การสูญเสียเสรีภาพเป็นสภาพความกดดันประการแรกของผู้ต้องขังประสบเมื่อถูกจองจำ เพราะเมื่อผู้ต้องขังถูกส่งเข้าเรือนจำก็หมายความว่า เขาจะถูกจำกัดให้อยู่ในเรือนจำไม่สามารถที่จะไปไหนมาไหนได้ การถูกจำกัดด้านเสรีภาพนี้ นอกจากจะถูกจำกัดการเคลื่อนไหวมิให้ออกนอกเรือนจำแล้ว ยังหมายถึง การถูกจำกัดภายในเรือนจำอีกด้วย ผู้ต้องขังจะไม่สามารถเดินจากแดนหนึ่งไปยังอีกแดนหนึ่ง หรือจากตึกหนึ่งไปยังอีกตึกหนึ่งได้ตามใจชอบ นอกจากนี้การถูกจองจำในเรือนจำยังหมายถึง การถูกตัดขาดจากครอบครัว และญาติมิตรอีกด้วย โดยที่การแยกจากกันนี้มีใช่เป็นการแยกจากกันธรรมดา แต่เป็นการแยกจากญาติมิตรในฐานะของผู้กระทำผิดกฎหมาย และถูกลงโทษ และด้วยเหตุนี้เอง Sykes เน้นว่า สิ่งที่ทำให้ความเจ็บปวดมากที่สุดก็คือ ความจริงที่ว่า การถูกจองจำเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการถูกปฏิเสธจากสังคมผู้ต้องขังจะถูกปฏิเสธจากสังคมภายนอกและถูกตีตราว่า เป็นนักโทษนับตั้งแต่ที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำ ซึ่งผู้ต้องขังจะต้องตัดผมสั้น แต่งชุดนักโทษ มีเลขหมายประจำตัว และทำความเคารพเจ้าพนักงาน ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่ามันนั้นได้สูญเสียสถานภาพของสมาชิกในสังคมและสถานภาพของคนธรรมดาไป สภาพดังกล่าวเป็นผลมาจากการถูกจำกัดด้านเสรีภาพ เป็นส่วนสำคัญของความเป็นมนุษย์ และเป็นผลให้ผู้ต้องขังได้รับความกดดันอย่างมาก

2. การถูกจำกัดด้านเครื่องอุปโภค บริโภค และบริการ

ในเรือนจำ ผู้ต้องขังจะได้รับการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานด้านวัตถุ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่หลับนอน ซึ่งคนโดยทั่วไปอาจจะคิดว่า ผู้ต้องขังยังได้เปรียบคนจนในสังคมภายนอกในเรื่องเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม Sykes ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ต้องขังนั้นถูกจำกัดสิทธิในการที่จะ “เลือก” พวกเขาไม่มีสิทธิที่จะเลือกรายการอาหารประจำวัน ไม่มีสิทธิที่จะคำนึงถึงรสชาติของอาหาร ไม่มีสิทธิที่จะดื่มสุรา หรือสูบบุหรี่ได้ตามชอบใจ ไม่มีสิทธิที่จะใส่เสื้อ กางเกงส่วนตัวที่ชอบ ไม่มีที่พักผ่อนเป็นส่วนตัว ไม่มีเครื่องใช้ อุปกรณ์เป็นของตนเอง ไม่มีแม้กระทั่ง “เวลา” ที่จะเป็นตัวของตัวเองที่จะเลือกทำในสิ่งที่ชอบ เหมือนดังเช่นที่เคยมีเมื่ออยู่นอกเรือนจำ การถูกจำกัดในการ

รับบริการและเลือกอุปโภคบริโภคเช่นนี้ ทำให้มองตนเองว่าเป็นผู้สูญเสีย โดยเฉพาะการสูญเสีย สิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลไป ในขณะที่สิ่งที่มีอยู่ในตัวเขาคือ “แรงงาน” กลับถูกรังแกไปใช้ ภายใต้อำนาจที่เรียกว่า “การฟื้นฟูแก้ไขฝักอาชีวะ” สภาพการดังกล่าวนี้จึงเป็นความกดดันและเจ็บปวด อีกประการหนึ่งที่ผู้ต้องขังได้รับ

3. การถูกจำกัดด้านความสัมพันธ์ทางเพศ

การถูกจองจำ หมายถึง การที่ผู้ต้องขังต้องถูกตัดขาดจากเพศตรงข้าม โดยเฉพาะการถูก ตัดขาดจากการมีเพศสัมพันธ์และการคบหาสมาคมกับเพศตรงข้ามติดต่อกันเป็นเวลานาน จึงทำให้ ผู้ต้องขังได้รับความกดดัน ความกดดันที่ว่านี้มีได้เกิดจากการขาดการตอบสนองต่อความต้องการ ทางเพศเท่านั้น แต่เป็นความกดดันทางด้านจิตใจ ซึ่งเกิดจากการที่ต้องอยู่ร่วมกับเพศเดียวกัน ทำให้ ผู้ต้องขังเกิดความวิตกกังวลว่าความเป็นชายของเขากำลังถูกคุกคาม ทั้งการถูกข่มขืนให้เขาหันเห ไปสู่ความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศ หรือถูกข่มขืนโดยผู้ชายด้วยกันก็ตาม ความวิตกกังวลเหล่านี้ แทบจะไม่บังเกิดขึ้นในโลกที่มีสตรีอยู่ด้วย แต่ในเรือนจำเป็นโลกของผู้ชายเพศเดียว ทำให้ไม่แน่ใจ ว่าจะเกิดความต่างพร้อยกับตนขึ้นเมื่อไร

4. การถูกจำกัดด้านอิสรภาพ

ผู้ต้องขังได้รับความกดดันจากการถูกจำกัดด้านอิสรภาพเพราะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ และคำสั่งของเจ้าพนักงานที่คอยควบคุมการเคลื่อนไหวของตนอยู่ตลอดเวลา การตรวจตราเฝ้าดูทุก ฝีก้าว การตรวจจดหมาย การกำหนดให้กินเป็นเวลา นอนเป็นเวลา การเข้าแถวไปทำงาน และการ ห้ามนำอาหารเข้าไปในห้องนอน เป็นต้น กฎเกณฑ์และคำสั่งเหล่านี้ทำให้รู้สึกว่าการถูกจำกัดอิสรภาพ แต่สิ่งที่ทำให้เกิดความกดดันก็คือ การไม่มีเหตุผลของกฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ ในหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งจะหาข้ออธิบายไม่ได้และเจ้าหน้าที่ก็มักจะปฏิเสธที่จะอธิบายคำตอบที่ผู้ต้องขังจะได้รับก็คือ “มันเป็นกฎของเรือนจำ” ผู้ต้องขังไม่ทราบจะทำไมจดหมายถึงล่าช้า ทำไมสิ่งของที่ส่งมาถึงไม่ได้รับ และทำไมถึงต้องมีกฎเกณฑ์เรื่องนั้นเรื่องนี้ ผลก็คือผู้ต้องขังจะเกิดความรู้สึกว่า ตัวเขาถูกจำกัด ทุกสิ่งทุกอย่างและทำให้เกิดความรู้สึกสิ้นหวัง อ่อนแอ และช่วยตัวเองไม่ได้ นับเป็นความกดดัน ทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดมากกว่าความกดดันทางร่างกายเสียอีก

5. การถูกจำกัดด้านความปลอดภัย

การที่ผู้ต้องขังต้องอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังอื่น ๆ ซึ่งแต่ละคนมีประวัติอาชญากรร้าย ๆ มาทั้งสิ้น ทำให้เกิดความวิตกกังวลว่าตนอาจจะถูกถ่มแกล้ง ถักขโมย ทำร้าย ฆาตกรรม หรือข่มขืน ได้สักวันหนึ่ง พวกเขาารู้ตัวว่าในวันหนึ่งข้างหน้าจะต้องถูก “ทดสอบ” จากพวกเจ้าถิ่นหรือจาก คนใหม่ว่าจะอยู่ในคุกต่อไปในฐานะผู้แข็งแรง หรือผู้อ่อนแอ ในบรรยากาศของการแข่งขันกันเป็น เจ้าในเรือนจำ ผู้ชนะจะใช้กำลังข่มขู่ผู้แพ้หรือผู้ที่อ่อนแอกว่า ในขณะที่เจ้าหน้าที่จะให้การดูแล

ไม่ทั่วถึง จึงทำให้ผู้ต้องขังเกิดความวิตกกังวลว่าสักวันหนึ่งเขาจะต้องประสบกับการทำทนาย พวกเขาจะรู้สึกว่าการที่เขาได้สูญเสียหลักประกันในด้านความปลอดภัยไปสิ้น

ความเจ็บปวดที่ผู้ต้องขังได้รับอันเนื่องมาจากการถูกจำกัดในด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้านนั้น มิใช่แต่จะเป็นความเจ็บปวดทางด้านร่างกายเท่านั้น แต่ความเจ็บปวดที่สำคัญก็คือ ความกดดันทางจิตใจที่ผู้ต้องขังได้รับจากการถูกจำกัดดังกล่าว อันเป็นผลให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ เบื่อหน่าย เหนงา กลัว และเกิดความเครียดในจิตใจ จนทำให้ผู้ต้องขังต้องหาทางออกในการปรับตัว เพื่อที่จะระบายความเจ็บปวดดังกล่าว โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สอดคล้องไป กับข้อจำกัดต่าง ๆ ของเรือนจำ รวมทั้งพัฒนาวัฒนธรรมย่อยขึ้นในเรือนจำและมีการปรับตัวของผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ นอกจาก Sykes แล้ว Goffman ก็เป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของระบบเรือนจำต่อผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นผลกระทบที่ก่อให้เกิดความกดดันทางด้านจิตใจอย่างรุนแรง Goffman (1960 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2541) ได้ให้ทัศนะว่า เรือนจำเป็นสถาบันเบ็ดเสร็จ (Total institution) ที่สามารถทำลายปัจเจกภาพของผู้ต้องขังที่ถูกส่งเข้าไป เพราะเมื่อถูกส่งเข้าไปในเรือนจำ ผู้ต้องขังจะรู้สึกว่าคุณสมบัติศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเคยมีอยู่ในขณะที่อยู่ในสังคมภายนอกไป จนหมดสิ้น ทั้งนี้โดยผู้ต้องขังแต่ละคนจะเผชิญกับภาวะการสูญเสียในสิ่งที่เคยมีอยู่ (Mortification) ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียในเสรีภาพ อิสระภาพ และสิทธิต่าง ๆ ที่เคยมี ผู้ต้องขังจะถูกจำกัดการ เคลื่อนไหวในเรือนจำ ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้ตามความพอใจ การผ่านจากตึกหนึ่งไปอีก ตึกหนึ่งจะต้องผ่านการตรวจค้น การเคลื่อนไหวใด ๆ จะอยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่โดยตลอดเวลา แม้แต่การเข้าห้องส้วม ทำให้รู้สึกขาดความเป็นอิสระส่วนตัว ผู้ต้องขังยังไม่มีสิทธิที่จะเลือกรายการ อาหารและรสชาติได้ตามความพอใจได้เพียงแต่มีอาหารทานไปวัน ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ผู้ต้องขัง ยังถูกตัดสัมพันธ์กับโลกภายนอก ขาดการติดต่อจากญาติมิตรและครอบครัว ทำให้รู้สึกโดดเดี่ยว ในขณะที่การติดต่อสื่อสารต้องผ่านการตรวจ ทำให้หมดโอกาสที่จะดำเนินชีวิตเหมือนก่อน ที่สำคัญ ก็คือผู้ต้องขังจะถูกตีตราว่าเป็น “นักโทษ” นับตั้งแต่การที่ถูกตรวจค้นร่างกายอย่างละเอียดในวินาที แรกที่เข้าเรือนจำ การสวมใส่เครื่องแบบของนักโทษ การถูกตัดผม และถูกกำหนดให้มีหมายเลข แทนชื่อ ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่า สถานภาพเก่าของเขากำลังถูกเปลี่ยนให้สูญเสียไปพร้อม ๆ กับ ที่สถานภาพใหม่ของการเป็นนักโทษได้เข้ามาแทนที่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีผลกระทบ ทางด้านจิตใจของผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก แนวความคิดของ Goffman เกี่ยวกับการเปลี่ยนสถานภาพ หรือการสูญเสียสถานภาพของผู้ต้องขังสอดคล้องกับความคิดของ Harold Gerfinkel ซึ่งได้เสนอ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องพิธีกรรมลดสถานภาพ (Status degradation ceremonies) ไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1956 โดย Gerfinkel (1956 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2541) เสนอแนวคิดว่าการจองจำเป็นกระบวนการ ของพิธีการลดสถานภาพของผู้ต้องขัง ซึ่งพิธีการดังกล่าวนี้จะทำหน้าที่ 2 ประการ คือ ทำลาย

เอกลักษณ์ที่มีมาก่อนของผู้ต้องขัง และหยิบยื่นเอกลักษณ์ใหม่ที่มีลักษณะต่ำด้อยกว่าเดิมให้ ต่อมา Richard Cloward (1960 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2541) ได้ขยายแนวความคิดของ Gerfinkel ในเรื่องนี้อีกโดยได้ชี้ให้เห็นว่า พิธีกรรมนี้เริ่มต้นตั้งแต่ที่ผู้กระทำผิดถูกตำรวจจับ โดยเฉพาะเมื่อผู้กระทำผิดถูกส่งเข้าเรือนจำ สิ่งที่ผู้ต้องขังต้องประสบก็คือ การถูกลดค่าของความเป็นมนุษย์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม จนทำให้ผู้ต้องขังตกอยู่ในฐานะที่ต่ำด้อยทางสังคมมากที่สุดความกดดันที่ผู้ต้องขังได้รับจากพิธีกรรมดังกล่าวนี้เอง เป็นผลให้ผู้ต้องขังสร้างวัฒนธรรมย่อยของผู้ต้องขังขึ้นมาเป็นเกราะกำบังความกดดันเหล่านั้น ซึ่งเช่นเดียวกับแนวคิดของ Sykes and Messengers (1960 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2541) ที่อธิบายถึงกระบวนการในการที่ผู้ต้องขังถูกลดสถานภาพว่าเป็นการทำลาย Ego ของผู้ต้องขัง จนทำให้ต้องหาทางออกในการบรรเทาความเจ็บปวดที่ได้รับ ในขณะที่ Gordon Trasler (1972 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2541) เน้นว่าการปฏิบัติของผู้คุมต่อผู้ต้องขังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการพูดจา การบังคับควบคุม หรือการตรวจค้นเป็นการตอกย้ำการลดสถานภาพทางสังคมของผู้ต้องขังอยู่ตลอดเวลา แนวความคิดเกี่ยวกับผลกระทบของระบบเรือนจำที่ได้กล่าวข้างต้นส่วนใหญ่ เป็นผลมาจากการศึกษาในเรือนจำที่มีระดับความมั่นคงแข็งแรงสูงสุดของสหรัฐ เมื่อประมาณต้นทศวรรษ 1960 ซึ่งมีระยะเวลากว่า 50 ปีผ่านมาแล้ว ปัญหามีอยู่ว่า แนวความคิดดังกล่าวจะสามารถอธิบายระบบสังคมเรือนจำในปัจจุบันได้หรือไม่ เพราะหากจะพิจารณาถึงระยะเวลาที่ผ่านมาแล้วน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไปในทางที่เป็นมนุษยธรรมยิ่งขึ้น และมีการคำนึงถึงสิทธิมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น ดังนั้นข้อเท็จจริงในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังบางอย่างจากการศึกษาในช่วงปี ค.ศ. 1960 จึงไม่น่าจะสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในปัจจุบัน เช่น การห้ามผู้ต้องขังซื้ออาหารภายนอกมา หรือรับประทานการให้ผู้ต้องขังตัดผมสั้น เป็นต้น ปัจจุบันกล่าวได้ว่าผู้ต้องขังในสหรัฐมีสิทธิและเสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิม มีการผ่อนปรนด้านกฎระเบียบต่าง ๆ มากขึ้น อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาจากการศึกษาของ Sykes และคนอื่น ๆ แล้วจะพบว่าแม้ข้อเท็จจริงในบางอย่างเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเปลี่ยนแปลงไป แต่โครงสร้างของระบบสังคมของเรือนจำยังคงอยู่ โดยเฉพาะลักษณะของการจำกัดเสรีภาพและสิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง ดังนั้นความเจ็บปวดจากการถูกจองจำหรือผลกระทบจากการถูกจองจำทั้ง 5 ประการที่ Sykes กล่าวถึงนั้นก็ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เพียงแต่ลดความรุนแรงลง ดังที่ Johnson and Toch (1982 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง , 2541) กล่าวว่างานของ Sykes ยังสามารถอธิบายสังคมของเรือนจำในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี การถูกจำกัดด้านต่าง ๆ ของผู้ต้องขังยังคงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดอยู่เช่นเดิม นอกจากนี้การศึกษาวិจัยในระยะหลัง ๆ ก็สามารถยืนยันในเรื่องนี้ได้ เช่น Toch (1982 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2541) ได้ชี้ให้เห็นถึง “ความเครียด” ที่ผู้ต้องขังได้รับจากการถูกจองจำ โดยเปลี่ยนจากรคำว่า “ความเจ็บปวด” ของ Sykes มาเป็น

“ความเครียด” เพราะเป็นสิ่งที่เห็นชัดได้ง่ายกว่า Toch พบลักษณะของสภาพในเรือนจำหลายประการ มีผลกระทบต่อความเครียดของผู้ต้องขัง เช่น ความวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคต หรือการถูกตัดขาดจากญาติพี่น้อง เป็นต้น นอกจากนี้ Smith (1982 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2541) ยังพบว่า ความแออัดยัดเยียดในเรือนจำมีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก ในขณะที่ Bowker (1982 อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2541) ได้เห็นว่า ปัญหาการขาดความปลอดภัยในเรือนจำยังเป็นปัญหาสำคัญของเรือนจำในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้กำลังและความรุนแรง เช่น การข่มขืน การทำร้ายร่างกาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาการรกร่วมเพศ การแบ่งแยกผิว ปัญหาสุขภาพจิต Bowker สรุปว่าการเอารัดเอาเปรียบและตักตวงผลประโยชน์ยังคงเป็น “แก่น” สำคัญของชีวิตในเรือนจำของสหรัฐในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของงานเรือนจำคือ การป้องกันสังคมให้ปลอดภัยโดยการควบคุมผู้ต้องขังไว้ตามคำพิพากษา เพื่อให้การอบรมและแก้ไขให้ผู้ต้องขังให้สามารถปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมภายนอกได้ ดังนั้นในการดำเนินการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังนั้น เรือนจำได้จัดให้มีการฝึกวิชาชีพ การจัดการศึกษา การอบรมทางศีลธรรม ตลอดจนการจัดสวัสดิการและบริการทางสังคมสงเคราะห์อีกหลายประการ เพื่อช่วยให้การแก้ไขอบรมให้ผู้ต้องขังกลับเข้าสู่สังคมโดยไม่กระทำความผิดขึ้นอีก อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการแก้ไขอบรมมิได้ขึ้นอยู่กับดำเนินการของฝ่ายเรือนจำเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับฝ่ายผู้ต้องขังด้วย เพราะเรือนจำมิได้ประกอบด้วยการจัดแบ่งส่วนราชการของทางราชการหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของทางฝ่ายเจ้าหน้าที่เท่านั้น แต่ยังมีผู้ต้องขังจำนวนมากเป็นร้อยเป็นพันมาอยู่รวมกัน ในสถานที่เดียวกัน กินด้วยกัน ทำงานด้วยกัน อาศัยอยู่ในสถานที่เดียวกันเป็นเวลานาน จนก่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “สังคมย่อย ๆ” ของผู้ต้องขังซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากสังคมภายนอก เพราะสังคมในเรือนจำประกอบไปด้วยวัฒนธรรมและระบบค่านิยมของผู้ต้องขังดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อการปรับตัวของผู้ต้องขังในเรือนจำ ตลอดจนการกลับเข้าสู่สังคมของผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้เพราะมีวัฒนธรรมและค่านิยมของผู้ต้องขังในบางลักษณะที่ต่อต้านเจ้าหน้าที่เรือนจำ ในขณะที่การที่ผู้ต้องขังอยู่ร่วมกันนาน ๆ ทำให้มีการถ่ายทอดค่านิยมและแบบแผนความประพฤติที่ต่อต้านสังคมและนิสัยอาชญากรให้แก่กัน รวมตลอดถึงการทำให้ผู้ต้องขังเกิดความเคยชินต่อสภาพภายในเรือนจำ ดังนั้นการให้การอบรมสั่งสอน หรือกิจกรรมในการช่วยเหลือหรือแก้ไขของเรือนจำ จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ต้องขังไปในทางที่สังคมพึงปรารถนาได้น้อยมากหากเจ้าหน้าที่ของทางเรือนจำไม่เข้าใจสภาพสังคมของผู้ต้องขัง ตลอดจนวัฒนธรรมและค่านิยมของเขาเหล่านั้น เพราะการดำเนินการในการอบรมแก้ไขและสังเคราะห์ผู้ต้องขัง จะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงและเหมาะสมกับผู้ต้องขังได้ ในทางตรงกันข้าม หากทางฝ่ายเรือนจำมีความเข้าใจ

ถึงลักษณะและผลกระทบของสังคมผู้ต้องขังต่อการปรับตัวและใช้ชีวิตในเรือนจำ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนทางในการแก้ไขอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขังได้ (นัทธี จิตสว่าง, 2541)

โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล (Individual protective factor enhancement program)

โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล เป็นโปรแกรมที่ผู้วิจัยได้ประยุกต์จากโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของกรมสุขภาพจิต ซึ่งประยุกต์จากองค์ประกอบความเข้มแข็งทางใจ 4 ประการของ ประเวศ ตันติพิวัฒนสกุล (2550) เพื่อมุ่งเน้นการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องภายในของบุคคลซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยให้บุคคลมีความเข้มแข็งทางใจแก่ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา จังหวัดชลบุรี ตามกรอบแนวคิดของ Grotberg (1995) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 องค์ประกอบความเข้มแข็งทางใจ

| Grotberg | ประเวศ ตันติพิวัฒนสกุล |
|---|-------------------------------|
| ด้านที่ 1 I am คือ มิตี้อัตตาที่แข็งแกร่ง | ด้านการรู้สึกดีกับตัวเอง |
| ด้านที่ 2 I have คือ มิตี้อ้างอิงกำลังใจ | ด้านการมีสายสัมพันธ์เกี่ยวพัน |
| ด้านที่ 3 I can คือ มิตี้อำนาจและจัดการกับปัญหา | ด้านการจัดการชีวิตได้ |
| | ด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต |

โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย การเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 คือ ด้านความรู้สึกดีต่อตนเอง (Sense of self) ด้านที่ 2 คือ ด้านการมีสายสัมพันธ์เกี่ยวพัน (Sense of connection) ด้านที่ 3 คือ ด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose) และด้านที่ 4 คือ ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control) ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์มาจากแนวคิดองค์ประกอบความเข้มแข็งทางใจดังตารางที่ 1 และการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

มิตี้อัตตาที่แข็งแกร่ง คือ ด้านความรู้สึกดีต่อตนเอง (Sense of self)

อัตตา หรือ ตัวตน ตรงกับคำภาษาอังกฤษคือคำว่า “Self” ในวิจัยเล่มนี้ใช้คำว่า อัตตามี นักวิชาการให้คำอธิบายของคำว่า “อัตตา” ไว้ดังนี้

Allport (1965 cited in Boeree, 2006) ได้อธิบายคำว่า อัตตา ไว้ใน “โครงสร้างของบุคลิกภาพ” ว่า อัตตา หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล ถ้าเปรียบบุคลิกภาพของมนุษย์เป็นต้นไม้ใหญ่ที่ประกอบไปด้วย ราก กิ่ง ใบ ก้าน เปลือก อัตตาเปรียบเสมือนแก่นของต้นไม้ ลักษณะต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล จะมีทั้งส่วนกาย จิต สังคม อารมณ์ มีจุดศูนย์กลางคือ อัตตา ถ้าอัตตาสามารถประสานสัมพันธ์กันได้อย่างเหมาะสม ก็จะทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ ถ้าอัตตาไม่สามารถประสานสัมพันธ์กันได้อย่างเหมาะสม ก็จะนำไปสู่โรคจิต โรคประสาท ความอ่อนแอ ความก้าวร้าว อันธพาล เป็นต้น ดังนั้น อัตตา จึงหมายถึงรวมถึง ทุกสิ่งทุกอย่างของบุคลิกภาพที่แสดงถึง เอกภาพภายในของบุคคล ที่เกิดจากพัฒนาการที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่วัยทารกจนถึงสิ้นอายุขัย โดยผ่านขั้นต่าง ๆ ของพัฒนาการชีวิต

Rogers (1961 cited in Boeree, 2006) ได้อธิบายคำว่า อัตตา ไว้ใน “โครงสร้างของบุคลิกภาพ” ว่า อัตตา เป็นศูนย์กลางของบุคลิกภาพ ที่เป็นส่วนของการรับรู้ และค่านิยมเกี่ยวกับตัวเรา อัตตาพัฒนามาจากการที่ตัวบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เป็นประสบการณ์เฉพาะตน ในการพัฒนาตัวตนของบุคคล จะพบว่า มีบางส่วนที่คล้ายและบางส่วนที่แตกต่างไปจากผู้อื่น ตัวตนเป็นส่วนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลคงเส้นคงวา (Consistency) และประสบการณ์ใดที่ช่วยยืนยันความคิดรวบยอดของตน (Self-concept) ที่บุคคลมีอยู่ บุคคลจะรับรู้และผสมผสานประสบการณ์นั้นเข้ามาสู่ตนเองได้อย่างไม่มีความคับข้องใจ แต่ละบุคคลจะรู้จักการสังเกตสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา โดยมีแนวทางเฉพาะของบุคคล กล่าวได้ว่า เป็นการรับรู้สภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความสำคัญมาก อีกทั้งได้ศึกษาบุคลิกภาพของมนุษย์จากส่วนที่เป็นประสบการณ์เฉพาะตัวของบุคคล ซึ่งรวมความรู้สึกและเจตคติของบุคคล ต่อโลก ต่อชีวิต ต่อตนเอง และต่อสังคมแวดล้อมโดยมุ่งให้ความสำคัญที่ตัวเอง และความเป็นตัวของตัวเองของบุคคลนั้น (I หรือ Me หรือ Self)

Rogers เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีอัตตา 3 แบบ

1. ตนที่ตนมองเห็น (Self concept) เป็นมโนภาพแห่งตน หรือ ความคิดรวบยอดของตน หรือภาพที่ตนเห็นตนเองว่าเป็นอย่างไร มีความรู้ความสามารถ ลักษณะเฉพาะตนอย่างไรรับรู้และมองเห็นตนเองในหลายแง่หลายมุม เช่น สวย รวย เก่ง ต่ำต้อย ขี้อาย เป็นต้น และสิ่งที่ตนเองมองเห็นนี้อาจจะไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือภาพที่คนอื่นเห็นหรือรับรู้ก็ได้

2. ตนตามที่เป็นจริง (Real self) เป็นลักษณะของบุคคลที่เป็นไปตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ตัวตนตามข้อเท็จจริง โดยตนเองอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ ซึ่งพบว่าบ่อยครั้งบุคคลจะมองไม่เห็นในส่วนที่เป็นตัวตนที่แท้จริงของตน และอาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น แต่งกว่า ที่คิดว่าตนเองเรียนเก่งกว่าเพื่อน ๆ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น เธอจึงทำตัวดูถูกเพื่อน ๆ ที่เรียนเก่ง และเป็นสาเหตุที่ทำให้เธอไม่มีเพื่อน เป็นต้น

3. ตนตามอุดมคติ (Ideal self) เป็นภาพที่ตัวตนอยากมีอยากเป็น แต่ยังไม่เป็น ในสภาวะปัจจุบัน เช่น ชอบเก็บตัว แต่อยากเก่งด้านเข้าสังคม เป็นต้น

Rogers ได้กล่าวว่า การทำงานของตัวตนบุคคล ต้องสอดคล้องกันอย่างเหมาะสม กล่าวคือ มโนภาพแห่งตนของบุคคลต้องมีความสมเหตุสมผล ตรงกับความเป็นจริงและตรงจากประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ผู้ที่มีมโนภาพแห่งตนสอดคล้องกับตนตามความเป็นจริงนั้น และมองเห็นตนตามอุดมคติสอดคล้องกันไปด้วยเช่นกัน ก็จะมี ความพอใจกับตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ไม่ต้องสร้างภาพตามที่ต้องการ แนวโน้มพัฒนาตนเองไปสู่การรู้จักตนเองที่แท้จริง เป็นผู้ที่มีความสุขจิตที่ดี ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับตนเอง สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นจริง มีการรับรู้ต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล้าเปิดตนเองรับสถานการณ์ใหม่ๆ เลือกรัดคิดสินใจด้วยตนเอง สามารถยืดหยุ่นต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ มีชีวิตอยู่กับปัจจุบัน เชื่อในความสามารถของตนเอง ตลอดจนรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง อันเป็นคุณลักษณะของผู้ที่มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์

อัตตา หรือ ตัวตน คือ การรวมกันของรูปแบบค่านิยม เจตคติการรับรู้และความรู้สึก ซึ่งแต่ละบุคคลมีอยู่และเชื่อว่าเป็นลักษณะเฉพาะของเขานเอง ตนเองหมายถึงฉันและตัวฉันเป็นศูนย์กลางที่รวมประสบการณ์ทั้งหมดของแต่ละบุคคล ภาพลักษณ์นี้เกิดจากการที่แต่ละบุคคลมีการเรียนรู้ตั้งแต่วัยเริ่มแรกชีวิต ภาพลักษณ์นั่นเองสำหรับบุคคลที่มีการปรับตัวดีก็จะมี การเปลี่ยนแปลงอย่างคงที่และมีการปรับตัวตามประสบการณ์ที่แต่ละคนมีอยู่

นอกจากนี้ Roger ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า ตัวตนของบุคคล จะเริ่มพัฒนาเมื่อบุคคลมีปฏิกริยาสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และรับรู้ความจริงของสภาพแวดล้อม และนำเอาประสบการณ์ต่าง ๆ เข้ามาและพัฒนาไปสู่ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

โดยสรุป อัตตาที่แข็งแกร่ง คือ อัตตาที่ทนต่อแรงกดดัน สามารถที่จะดูแลจิตใจ และจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกทุกข์ของตนเองให้ทนอยู่ได้ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่บีบคั้น

มิตีการมีกำลังใจ คือ ด้านการมีสายสัมพันธ์เกี่ยวพัน (Sense of connection) ได้มีผู้ให้ความหมายการมีกำลังใจไว้ ดังนี้

กรมสุขภาพจิต (2551) กล่าวว่า กำลังใจ หมายถึง การมีจิตใจที่มุ่งมั่นสู่เป้าหมายที่ต้องการ ไม่ท้อถอยมีที่ปรึกษา เมื่อพบกับความยากลำบากหรือวิกฤต

วนิดา ชูลิกาวิทย์ (2553) ได้อธิบายว่า กำลังใจ หมายถึง พลังที่ทำให้มนุษย์สามารถเผชิญกับความทุกข์ยากและเคราะห์ภัยอย่างกล้าหาญ และสามารถผ่านพ้นไปได้

โดยสรุป การมีกำลังใจ คือ การมีกำลังใจที่เกิดขึ้นภายในตนเอง และกำลังใจที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนเกื้อกูลจากคนรอบข้าง และมีแรงในการดำเนินชีวิตต่อไปภายใต้สถานการณ์ที่กดดัน

ความสำคัญของกำลังใจ

กรมสุขภาพจิต (2551) ได้อธิบายความสำคัญของกำลังใจไว้ดังนี้ ใจเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิต ทำให้จิตใจมีความแข็งแกร่ง สามารถเอาชนะอุปสรรคของชีวิต และประสบความสำเร็จของชีวิตได้ ผู้ที่มีกำลังใจที่ดีสามารถที่จะเอาตัวรอดประสบความสำเร็จในสังคมทำให้ชีวิตมีคุณภาพเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

การพัฒนาและการเสริมสร้างกำลังใจ

วนิดา ชุติกาวิทย์ (2553) กล่าวว่า มีวิธีสร้างกำลังใจ หลากหลายวิธี ดังนี้

1. รักษาสุขภาพกายและใจให้สมบูรณ์ การรักษาสุขภาพให้ดีเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตน และเป็นการสร้างกำลังใจให้แข็งแกร่งเพื่อต่อสู้กับอุปสรรคของชีวิต
2. ฝึกคิดดีกับตนเอง ไม่คิดทางลบ ไม่มองแต่สิ่งเลวร้าย
3. มองโลกให้มีความสุขเพื่อสามารถรับมือกับปัญหาได้ สร้างนิสัยให้เป็นคนมีความสุขอยู่เสมอ
4. ฝึกตนเองให้รักษาคำมั่นสัญญาและตั้งใจ
5. มีความเชื่อมั่นในตนเองและรู้วิธีพัฒนาความคิดในทางสร้างสรรค์ ต้องเชื่อว่าตนเองมีความสามารถทำได้ มีคุณค่า พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เปิดใจให้กว้าง
6. ฝึกตนเองให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเป็นคนใจเย็น
7. ฝึกให้เป็นคนมุมานะ
8. หมั่นสร้างระเบียบแบบแผนสำหรับตนเอง
9. หมั่นคิดถึงเป้าหมายในอนาคตอยู่เสมอ
10. คิดถึงคนที่เรารักรวมทั้งคนที่รักเราและทำเพื่อพวกเขาเหล่านั้น
11. หากให้กำลังใจตนเองแล้วไม่ได้ผล ขอให้ลองหากำลังใจจากคนใกล้ชิดหรือคนรอบข้าง

มิตินการเผชิญและจัดการกับปัญหา คือ การสร้างจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose) และด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control)

การเผชิญและจัดการกับปัญหา หรือภาษาอังกฤษ คือ “Adversity quotient” ซึ่งได้มีนักวิชาการ ให้คำอธิบายของคำว่า “การเผชิญปัญหาและจัดการกับปัญหา” ไว้ดังนี้

วิทยา นาควัชระ (2544) ได้ให้ความหมายว่า คือ ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคเป็นความอดทนเมื่อมีอุปสรรคและความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคได้อย่างคนมีกำลังใจและมีความหวังอยู่เสมอ ส่วนจะเป็นผู้ชนะหรือผู้แพ้ั้นไม่เป็นไร เพราะถือว่าได้ลงมือทำสิ่งที่ควรทำแล้ว

ธีรศักดิ์ กำบรรณารักษ์ (2548) ได้อธิบายว่า คือ ความสามารถในการเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส มองความล้มเหลวเป็นบันไดสู่ความสำเร็จ มองปัญหาเป็นพลังของชีวิต ความสามารถในการเปลี่ยนทางขึ้นให้เป็นทางลาด และมีเจตคติว่า “ปัญหามีไว้สำหรับการแก้ไข ไม่ใช่มีไว้ท้อ” โดยสรุป การเผชิญและจัดการกับปัญหา คือ ความสามารถในการยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถที่จะหาวิธีในการต่อสู้อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์วิกฤตได้อย่างมั่นใจ

ความสำคัญของการเผชิญและจัดการกับปัญหา

ความสามารถในการเผชิญและจัดการกับปัญหา เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ในความเป็นจริงได้ ซึ่งใช้ได้ดีกับรายบุคคล อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์เพื่อใช้ส่งเสริมประสิทธิภาพ ทีมงาน (Teams) ความสัมพันธ์ (Relationships) ครอบครัว (Families) องค์กร (Organizations) ชุมชน (Communities) วัฒนธรรม (Cultures) สังคม (Societies) และนอกจากนั้นยังช่วยในการทำนายดังนี้ (Stoltz, 1997)

1. บุคคลใดสามารถอดทนต่อความยากลำบาก อุปสรรค และสามารถที่จะฝ่าฟันอุปสรรคและพ่ายแพ้อุปสรรคต่าง ๆ ได้ดีเพียงใด บุคคลนั้นก็จะเผชิญและการเอาชนะปัญหาได้ดี
2. บุคคลใดเอาชนะต่ออุปสรรคได้ บุคคลนั้นก็จะเผชิญและการเอาชนะปัญหาได้ดี
3. บุคคลใดทำงานได้มีศักยภาพที่เหนือกว่าความคาดหวังได้ บุคคลนั้นก็จะเผชิญและการเอาชนะปัญหาได้ดี
4. บุคคลใดมีความพยายามฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบความสำเร็จ บุคคลนั้นก็จะเผชิญและการเอาชนะปัญหาได้ดี

การพัฒนาและส่งเสริมการเผชิญและจัดการกับปัญหา

วิทยา นาควัชระ (2544) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาความสามารถในการเผชิญและจัดการกับปัญหาไว้ดังนี้

1. ต้องคิดว่า ความอดทน คือ ความกล้าหาญ เพราะถ้าเรารู้สึกว่าเป็นผู้กล้า เป็นผู้ชนะ มีเกียรติที่สามารถทนต่ออุปสรรคและความคับแค้นใจได้ เมื่อพบอุปสรรคต้องอดทน ให้นึกว่าเราเองกำลังมีความกล้าหาญมากขึ้น ๆ ทุกที ที่ผ่านไปพร้อมอุปสรรคนั้น
2. สร้างความภาคภูมิใจในตัวเองตามความเป็นจริงให้ได้ ด้วยการรู้จักและค้นหาความดีพื้นฐานของตนเองให้ได้ ได้แก่ สิ่งที่เราเคยทำดีมาแล้วและจบไปแล้ว โดยไม่เกี่ยวข้องกับคนอื่นที่ต่อเนื่องจนมาถึงปัจจุบัน แม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อย ๆ ก็นับว่าเป็นความดีพื้นฐานได้ เช่น เคยช่วยลูกสุนัขตกน้ำ เคยให้เงินขอทาน ฯลฯ การเชื่อว่าเราเป็นคนดีเพราะเคยทำดีพื้นฐานมาแล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจ ภาคภูมิใจในตนเอง รักตนเองเป็นและมีภูมิคุ้มกัน เกิดพลังที่อยากมีชีวิตอยู่ต่อไปและสามารถต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ได้

3. รู้จักสร้างจินตนาการหรือความเชื่อดี ๆ เสมอ เช่น เชื่อว่าอุปสรรคที่มีอยู่จะลดลง หรือสามารถแก้อุปสรรคได้ โดยคิดซ้ำเพื่อให้เกิดความเชื่อ เมื่อเราเชื่อว่าชีวิตนี้จะดีขึ้นในอนาคต เราก็จะเกิดพลังใจ เกิดพลังในการอดทนรอคอยวันดี ๆ และสิ่งดี ๆ จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่ดีต่อไป

4. รู้จักพัฒนาความเชื่อให้เกิดความเป็นไปได้ โดยคิดว่า การที่เรามีชีวิตที่ดีขึ้น เราต้องเปลี่ยนแปลงตนเองบางอย่างให้เหมาะสมขึ้นดีขึ้น โดยลดสิ่งที่ไม่ดีในตัวออกไป เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้ดี สามารถแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคได้ดีขึ้น

Geary (2000) ได้เสนอวิธีในการพัฒนาการเผชิญและจัดการกับปัญหาไว้ 10 วิธี ดังนี้

1. ตั้งปณิธานอย่างชัดเจนต่อวิสัยทัศน์ในชีวิตว่าจะดีขึ้น คิดว่าความสำเร็จมีความหมายอย่างไรต่อตนเองและจะบรรลุความสำเร็จนั้นอย่างไร ใครสามารถที่จะช่วยเราประสบความสำเร็จ
2. มีความคิดสร้างสรรค์ คิดเสมอว่าจะฟันอุปสรรคที่กำลังเผชิญให้กลับ มามีประโยชน์ต่อตนเองอย่างไร
3. มีความกล้าในการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค
4. เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อช่วยพัฒนา ในการเผชิญและจัดการกับปัญหาให้เพิ่มขึ้น
5. อยู่ใกล้กับคนที่มึลักษณะการเผชิญและจัดการกับปัญหาสูง
6. ขจัดอุปสรรคที่ขัดขวางความสำเร็จ เช่น การพูดถึงตนเองในด้านบวก
7. ให้รางวัลกับตนเองโดยไม่ปฏิเสธที่จะกล้าในการลงมือทำต่อไป
8. เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
9. มองความล้มเหลวเป็นเหมือนส่วนหนึ่งของความสำเร็จ
10. สร้างอารมณ์ขันให้เกิดในชีวิตประจำวัน

Grotberg (1995) กล่าวว่า การพัฒนาความเข้มแข็งทางจิตใจ สามารถทำได้โดยการนำมาสร้างเป็นโปรแกรมเพื่อพัฒนาบุคคล

ประเวช ตันติพิวัฒนสกุล (2550) ได้นำโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ มาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อการสร้างความเข้มแข็งทางใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยมุ่งเน้นในการเติมศักยภาพในการดำเนินชีวิตให้กับเยาวชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ โดยการพัฒนาด้านทุนภายในให้เข้มแข็ง พร้อมเผชิญกับปัญหาในทุกรูปแบบ อีกทั้งนำโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ มาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการป้องกันการฆ่าตัวตายในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จสูงที่สุดของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ยาวนานกว่าสองทศวรรษ จากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีส่วนช่วยให้การทำร้ายตนเองและการฆ่าตัวตายสำเร็จในกลุ่มประชากรผู้ใหญ่ลดลงได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ได้ใช้โปรแกรมรูปแบบ

ของกลุ่มการเรียนรู้ในการอบรมเจ้าหน้าที่สาธารณสุขภายในหน่วยงาน เพื่อจัดการความเครียด และป้องกันภาวะหมดไฟในการทำงานได้

ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลขึ้นมาจากโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของกรมสุขภาพจิต ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 คือ ด้านความรู้สึกรู้ตัวกับตนเอง (Sense of self) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดการมีความรู้สึกรู้ตัวกับตัวเอง รู้จักมองโลกในแง่ดี ค้นหาความรู้จักตัวเองและพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จที่ตนภาคภูมิใจ ด้านที่ 2 คือ ด้านการมีสายสัมพันธ์เกี่ยวพัน (Sense of connection) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดีสามารถมอบความรัก ความเมตตา ความไว้วางใจแก่กันและกัน เพื่อให้มีแหล่งกำลังใจอันทรงพลังในการต่อสู้ชีวิตได้ ด้านที่ 3 คือ ด้านการสร้างจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงมีความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีจุดมุ่งหมาย และด้านที่ 4 คือ ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงมีทักษะในการจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง และมีทักษะในการจัดการกับปัญหาที่สร้างสรรค์ ซึ่งโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลเป็นโปรแกรมที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้มแข็งทางใจ เพื่อใช้ในการเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ ทำให้บุคคลมีความสามารถในการปรับตัวเกิดผลลัพธ์ทางบวกและดำเนินชีวิตได้เป็นปกติตามระยะพัฒนาการ

การฝึกโปรแกรมแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ฝึกทั้งหมด 6 ครั้ง ระยะที่ 1 แบ่งการฝึกออกเป็น 1 ครั้ง เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ต้องขัง และผู้ให้การฝึก ตลอดจนการประเมินประสบการณ์ การร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในประเด็นความสำคัญ ประโยชน์ของเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ และการสำรวจความเข้มแข็งทางใจ

ระยะที่ 2 เป็นการฝึกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ ทั้ง 4 ด้าน แบ่งการฝึกออกเป็น 4 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 เป็นการฝึกทักษะด้านที่ 1 คือ ด้านการรู้สึกรู้ตัวกับตนเอง (Sense of self) ครั้งที่ 2 เป็นการฝึกทักษะด้านที่ 2 ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control) ครั้งที่ 3 ฝึกทักษะด้านที่ 3 คือ ด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose) ครั้งที่ 4 ฝึกทักษะด้านที่ 4 คือ ด้านการมีสายสัมพันธ์เกี่ยวพัน (Sense of connection)

ระยะที่ 3 แบ่งการฝึกออกเป็น 1 ครั้ง โดยเป็นการนำทักษะจากโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลไปประยุกต์ใช้เมื่อต้องเจอกับสถานการณ์จริง โดยการวิจัยนี้ได้ใช้เทคนิคการจำลองสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์ในด้านลบ แล้วให้ผู้ต้องขังได้ใช้ทักษะต่าง ๆ ในการเผชิญกับเหตุการณ์เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการใช้ทักษะก่อนการเผชิญสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์

ในด้านลบในชีวิตจริง ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าเมื่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาได้รับการฝึกโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลแล้ว จะช่วยให้มีความเข้มแข็งทางใจและสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์ในด้านลบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) ศึกษาแบบสองกลุ่ม วัดก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน (Two group pre-post test and follow-up design) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้อง ด้านบุคคลของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำพิเศษพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ระหว่างเดือน กันยายน ถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ซึ่งมีผู้ต้องขังหญิงทั้งสิ้นจำนวน 501 ราย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำนวน 24 คน เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน ซึ่งมีคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) ดังนี้

1. เป็นผู้ต้องขังหญิงที่มีอายุระหว่าง 20-59 ปี
2. สามารถอ่านออก เขียน และฟังภาษาไทยได้
3. ไม่มีภาวะการเจ็บป่วยรุนแรงทางด้านร่างกาย และการเจ็บป่วยเป็น โรคทางจิตเวช
4. มีระยะเวลาต้องโทษไม่เกิน 10 ปี อยู่ในเรือนจำมาแล้วเป็นระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี

และยังไม่ถูกจำหน่ายออกจากเรือนจำในระหว่างการเข้าร่วมวิจัย

5. มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจต่ำที่สุดตามเกณฑ์ที่งานวิจัยกำหนด โดยเรียงลำดับจากผู้ต้องขังหญิงที่มีคะแนนน้อยที่สุดขึ้นมา 12 ลำดับ ทั้งจากในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) จากการเป็นกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ กำหนดการคัดกลุ่มตัวอย่างออก คือ 1) มีภาวะการเจ็บป่วยทางร่างกายที่รุนแรงจนไม่สามารถ เข้าร่วมการวิจัยได้ และ 2) มีอาการเจ็บป่วยทางจิตเวชจากการวินิจฉัยของแพทย์

การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยยึดตามแนวคิดในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ตามแนวคิดของ Polit and Hungler (1999) ที่กล่าวว่า การวิจัยแบบทดลองที่มีการเปรียบเทียบ

ระหว่างกลุ่มแต่ละกลุ่มควรมีกฎตัวอย่างน้อยที่สุด 10 ราย และเพิ่มขนาดขนาดกลุ่มเพื่อป้องกันการสูญหายในอัตราร้อยละ 20 ขึ้นไป จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มละ 12 ราย ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 24 ราย โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้ต้องขังหญิงในเรือนนอน A ที่มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจต่ำ โดยเรียงลำดับจากคะแนนน้อยสุดขึ้นมา 12 ลำดับ ที่มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์งานวิจัย เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 12 คน และเลือกผู้ต้องขังหญิงในเรือนนอน B ที่มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจต่ำ โดยเรียงลำดับจากคะแนนน้อยสุดขึ้นมา 12 ลำดับ ที่มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์งานวิจัย เป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 12 คน

ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. ทำการสุ่มเรือนนอน เพื่อกำหนดเรือนนอนหญิงที่มีจำนวน 2 เรือนนอน เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีจับฉลาก โดยจับฉลากได้เรือนนอน A เป็นกลุ่มทดลอง และเรือนนอน B เป็นกลุ่มควบคุม ซึ่งเรือนนอน A ของกลุ่มทดลอง เป็นเรือนนอนหญิงชั้นบน และเรือนนอน B ของกลุ่มควบคุมเป็นเรือนนอนหญิงชั้นล่าง ทั้ง 2 เรือนนอนมีการแยกสัดส่วนและแยกกันทำกิจกรรมต่างๆภายในเรือนจำอย่างชัดเจน
2. ให้ผู้ต้องขังหญิงในเรือนนอน A (กลุ่มทดลอง) และ B (กลุ่มควบคุม) ทั้งหมดที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนดทำแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจของ อัจฉริยา นคะจัด (2554)
3. เลือกผู้ต้องขังหญิงในเรือนนอน A ที่มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจต่ำ โดยเรียงลำดับจากคะแนนน้อยสุดขึ้นมา 12 ลำดับที่มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์งานวิจัย เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 12 คน
4. เลือกผู้ต้องขังหญิงในเรือนนอน B ที่มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจต่ำ โดยเรียงลำดับจากคะแนนน้อยสุดขึ้นมา 12 ลำดับที่มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์งานวิจัย เป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ซึ่งสร้างขึ้นโดยผู้วิจัย ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส บุคคลที่ผู้ต้องขังอาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบัน ระยะเวลาที่อยู่ในเรือนจำ ความรู้ความเข้าใจ และจำนวนครั้งของการกระทำความผิด
2. แบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ จำนวน 17 ข้อ ที่ผู้วิจัยนำมาจากแบบประเมินความเข้มแข็งทางจิตใจของ อัจฉริยา นคะจัด (2554) ที่พัฒนามาจากแบบวัดพลังสุขภาพจิต (Resiliency quotient) ของ กรมสุขภาพจิต (2551) และแบบวัดความเข้มแข็งทางใจ (Resiliency self-test)

ของ The Army National Guard and the Office of the Chief Army Reserve (2009) มีลักษณะเป็น ประโยคที่มีข้อความเกี่ยวข้องกับเข้มแข็งทางใจ 3 ด้าน คือ ด้านอัตตาที่แข็งแกร่ง ด้านการมีกำลังใจ และด้านการเผชิญและจัดการกับปัญหา ลักษณะของแบบประเมิน เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 17 ข้อ เป็นข้อคำถามเชิงลบ 4 ข้อ และข้อคำถามเชิงบวก 13 ข้อ วิธีการตอบแบบประเมิน ให้ผู้ตอบพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อตรงกับความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเองมากที่สุดเพียงใด ซึ่งคำตอบมี 4 ระดับ คือ 1) ไม่จริง 2) จริงบางครั้ง 3) ก่อนข้างจริง 4) จริงมาก มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

| คำตอบ | ข้อความเชิงลบ | ข้อความเชิงบวก |
|--------------|---------------|----------------|
| ไม่จริง | ให้ 4 คะแนน | ให้ 1 คะแนน |
| จริงบ้าง | ให้ 3 คะแนน | ให้ 2 คะแนน |
| ค่อนข้างจริง | ให้ 2 คะแนน | ให้ 3 คะแนน |
| จริงมาก | ให้ 1 คะแนน | ให้ 4 คะแนน |

แบบประเมินนี้ อัจฉริยา นคะจัด (2554) รายงานค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีสัมประสิทธิ์ อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81

ส่วนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลเป็น โปรแกรมที่ผู้วิจัยได้ประยุกต์มาจากโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของกรมสุขภาพจิต โดย ประเวศ ดันติพิวัฒนสกุล (2550) เพื่อมุ่งเน้นการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องภายในของบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยให้บุคคลมีความเข้มแข็งทางใจในผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา จังหวัด ชลบุรี โดยมีรายละเอียดการสร้างโปรแกรมดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ องค์ประกอบ ของความเข้มแข็งทางใจในบุคคล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาของผู้ต้องขังในเรือนจำ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างความเข้มแข็งทางใจในบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการ สร้างโปรแกรมที่มีทักษะและรูปแบบกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้ต้องขัง ในเรือนจำ

2. ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในประเทศไทย พบว่า กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข โดย ประเวศ ดันติพิวัฒนสกุล (2550) เป็นผู้สร้างแนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตามองค์ประกอบความเข้มแข็งทางใจ 4 ประการ ดังนี้ คือ 1) ความรู้สึกดีต่อตนเอง (Sense of self) 2) ความสามารถในการจัดการและแก้ปัญหาชีวิต (Sense of control) 3) การมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน (Sense of connection) 4) การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต

(Sense of purpose)

3. ผู้วิจัยได้ประยุกต์โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลจากโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของกรมสุขภาพจิต โดย ประเวศ ดันติพิวัฒนสกุล (2550) ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 คือ ด้านความรู้สึกรู้จักตัวเอง (Sense of self) เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดการมีความรู้สึกรู้จักกับตัวเอง รู้จักมองโลกในแง่ดี ค้นหาทำความเข้าใจตัวเอง และพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จที่ตนภาคภูมิใจ ด้านที่ 2 คือ ด้านการมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน (Sense of connection) เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดีสามารถมอบความรักความเมตตา ความไว้วางใจแก่กันและกัน เพื่อให้มีแหล่งกำลังใจอันทรงพลังในการต่อสู้ชีวิตได้ และมีมิติที่ 3 “I can” คือ มิติการเผชิญและจัดการกับปัญหา โดยเน้นในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดปัจจัยปกป้องด้านการสร้างจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose) เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงมีความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีจุดมุ่งหมาย และด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control) เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงมีทักษะในการจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง และมีทักษะในการจัดการกับปัญหาที่สร้างสรรค์ โดยการฝึกโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้อง ด้านบุคคล ประกอบด้วย การฝึกแบบรายกลุ่ม โดยจะได้รับการฝึกจำนวน 6 ครั้ง แต่ทุกครั้งใช้ระยะเวลาการฝึก 90 นาที อาทิตย์ละ 2 วัน ทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี โดยใช้สถานที่ฝึก คือ ห้องสมุดของแดนหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ครั้งที่ 1 การสร้างสัมพันธ์ภาพ

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้ฝึกและผู้ต้องขัง ให้ผู้ต้องขังเข้าใจถึงความเข้มแข็งทางใจ กระบวนการขั้นตอนการฝึกโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล และให้ผู้ต้องขังเกิดแรงจูงใจและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมฝึก โปรแกรมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมการฝึกประกอบด้วย กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ และปฐมนิเทศให้ผู้ต้องขังเข้าใจถึงกระบวนการขั้นตอนการฝึก โปรแกรม ประเมินประสบการณ์เดิมของผู้ต้องขัง และร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในประเด็น ความสำคัญ ประโยชน์ของปัจจัยป้องกันด้านบุคคล และการสำรวจความเข้มแข็งทางใจของตนเอง

ครั้งที่ 2 การเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านความรู้สึกรู้จักตัวเอง (Sense of self)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดการมีความรู้สึกรู้จักกับตัวเอง รู้จักมองโลกในแง่ดี ค้นหาทำความเข้าใจตัวเอง และพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จที่ตนภาคภูมิใจ

ครั้งที่ 3 การเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการมีกำลังใจ หรือด้านการมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน (Sense of connection)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว
มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดีสามารถมอบความรักความเมตตา ความไว้วางใจแก่กัน
และกัน เพื่อให้มีแหล่งกำลังใจอันทรงพลังในการต่อสู้ชีวิตได้

ครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 การเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการเผชิญและจัดการกับปัญหา
เน้นการเสริมปัจจัยปกป้องใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control)
และด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose)

ด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงมีความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างมี
จุดมุ่งหมาย

ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงมีทักษะในการจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง
และมีทักษะในการจัดการกับปัญหาที่สร้างสรรค์

ครั้งที่ 6 การประยุกต์ใช้ปัจจัยปกป้องด้านต่างๆ โดยใช้เทคนิคการจำลองสถานการณ์
ที่ซับซ้อนหรือเหตุการณ์ในด้านลบ

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดความมั่นใจในการใช้ทักษะ โดยใช้สถานการณ์จำลอง
ก่อนการเผชิญสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือเหตุการณ์ด้านลบในชีวิต

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ (Resilience factors scale) และ โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล ผู้วิจัยได้ดำเนินการต่อไปนี้

1. **เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล และแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ (Resilience factor scale) ของ อัจฉริยา นกะจิต (2554) โดยแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ (Resilience factor scale) เป็นเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพความตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญและมีการนำไปใช้ในผู้ต้องขังในเรือนจำมาแล้ว ซึ่งผู้วิจัยจึงได้นำแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจมาใช้โดยไม่ได้มีการดัดแปลงหรือแก้ไข ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะไม่ได้ทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าวซ้ำ แต่สำหรับการตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) นั้น ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับผู้ต้องขังหญิงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย และนำคะแนนมาหาค่าความเชื่อมั่นแบบความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค เท่ากับ .81

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ หลังจากผู้วิจัยได้ประยุกต์โปรแกรมเสริมสร้าง ความเข้มแข็ง ทางใจของกรมสุขภาพจิตโดย ประเวศ ดันติพิวัฒนสกุล (2550) เสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะนำไปตรวจสอบ ความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย จิตแพทย์ จำนวน 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลที่สอนสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชจำนวน 1 ท่าน พยาบาลผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงด้านสุขภาพจิตและจิตเวช จำนวน 2 ท่าน และหัวหน้ากลุ่มงาน การพยาบาลจิตเวช เป็นพยาบาลวิชาชีพผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตและจิตเวช จำนวน 1 ท่าน เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสมของเนื้อหา ขั้นตอน และวิธีการเพื่อให้สามารถนำไปใช้ ได้จริงและมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อเสนอแนะมาพิจารณา และแก้ไขปรับปรุง ภายใต้อำนาจของผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และนำไป ทดลองใช้กับผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยา ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 ราย เพื่อดูความเข้าใจในเนื้อหา ภาษา และ ความเหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้วิจัยนำโครงร่างวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการ พิจารณาจริยธรรมการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยของเรือนจำพิเศษพิทยา
2. เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างด้วยการแนะนำตนเองกับกลุ่มตัวอย่าง อธิบายรายละเอียดของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนและระยะเวลาการรวบรวมข้อมูล ชี้แจงให้ทราบถึงสิทธิของกลุ่มตัวอย่างในการตอบรับ หรือปฏิเสธ การเข้าร่วมการวิจัย อธิบายให้เข้าใจว่าการศึกษานี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของ กลุ่มตัวอย่างว่าจะยินยอมเข้าร่วมในการวิจัยหรือไม่ก็ได้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเก็บเป็นความลับ โดยใช้เลขที่ของแบบสอบถามเป็นรหัสแทน ชื่อ-นามสกุลของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยจะนำเสนอ เป็นภาพรวม และจะนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัยเท่านั้น ในระหว่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างสามารถ ขอยุติเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลา และไม่ต้องแจ้งเหตุผลต่อผู้วิจัย หากกลุ่มตัวอย่างมีข้อสงสัย สามารถสอบถามผู้วิจัยได้ตลอดเวลา เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัยแล้ว ผู้วิจัย จะให้กลุ่มตัวอย่างลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย หลังจากนั้นจึงดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน
2. เพื่อเป็นการพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมการวิจัยในส่วนของกลุ่มควบคุม หลังจาก ดำเนินการเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้แจกเอกสารและให้ความรู้เพิ่มเติมกับกลุ่มควบคุมทุกราย ที่สมัครใจ

การทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยมีผู้ช่วยวิจัยจำนวน 1 คน ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในงานสุขภาพจิตและยาเสพติดของโรงพยาบาลบางละมุง มีประสบการณ์ในการทำกลุ่มบำบัดยาเสพติด และเป็นผู้มีประสบการณ์ในการวิทยากรในเรือนจำพิเศษพัทยา ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิจัยในการช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม และเป็นผู้ช่วยในการดำเนินกิจกรรมทั้ง 6 ครั้ง โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการทดลอง

1. นำหนังสือจากคณะบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ถึงผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เพื่อขออนุญาตทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการทดลอง
2. เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษพัทยา ผู้วิจัยประสานเจ้าหน้าที่เรือนจำที่รับผิดชอบดูแลพัฒนาผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ รูปแบบการทำการกิจกรรม ระยะเวลา ในการเข้ามาดำเนินการทำการกิจกรรมกลุ่ม
3. ผู้วิจัยเตรียมอุปกรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการทดลอง

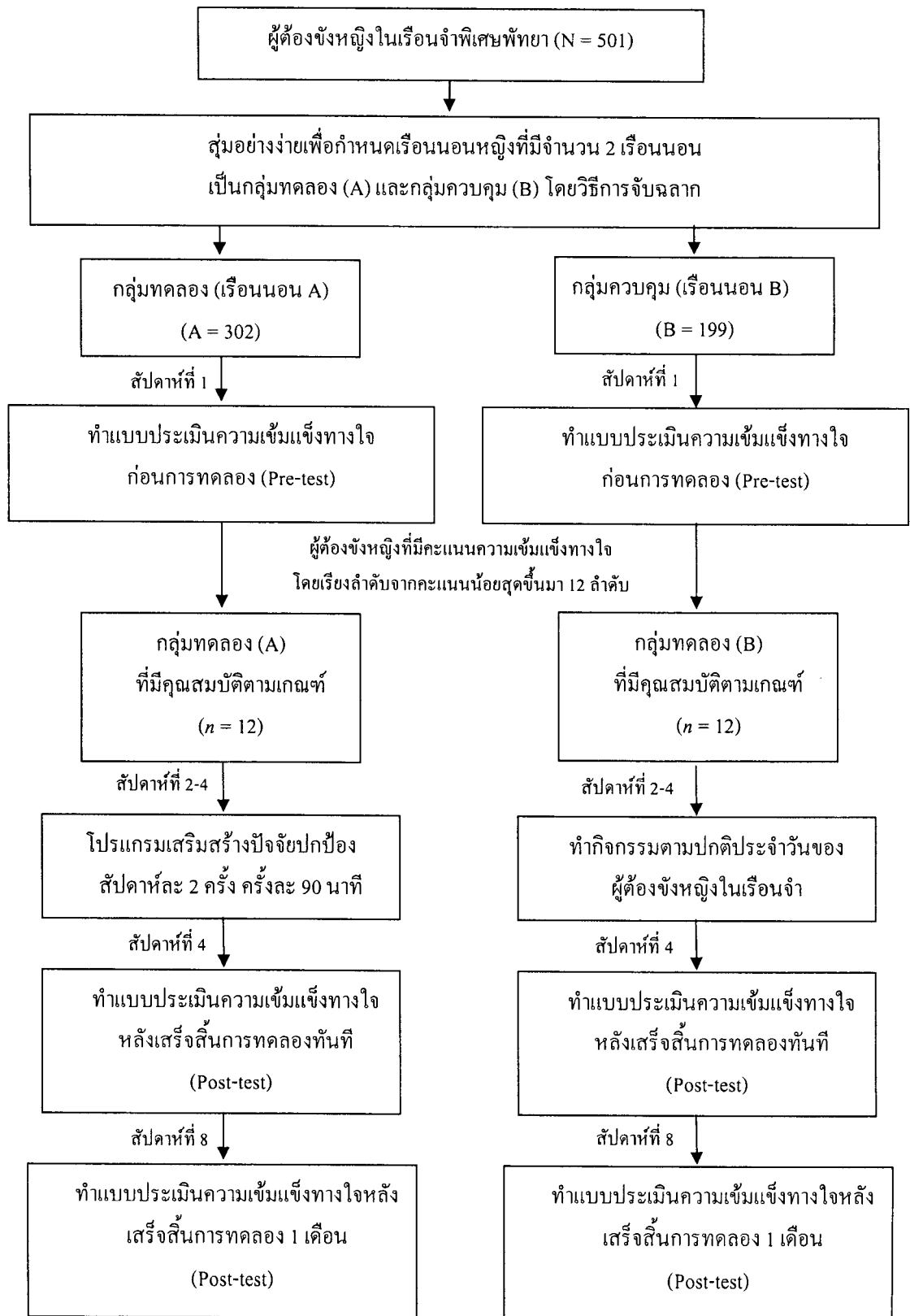
1. ผู้ช่วยวิจัยนำแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ (Resilience factor scale) ไปทำการประเมินกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง (Pre-test)
2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยใช้โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา โดยกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม จำนวน 6 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที ในทุกวันอังคาร และวันพฤหัสบดี เวลา 16.00 น.-17.30 น. ใช้สถานที่ฝึก คือ ห้องสมุดของแดนหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา โดยเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน ถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ส่วนกลุ่มควบคุมมีการทำกิจกรรมตามปกติประจำวันของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษพัทยา โดยไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม

ขั้นที่ 3 สิ้นสุดการทดลอง

หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที ผู้ช่วยวิจัยนำแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ (Resilience factor scale) ไปทำการประเมินกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง (Post-test)

ขั้นที่ 4 การติดตามผล

หลังเสร็จสิ้นการทดลอง 1 เดือน ผู้ช่วยวิจัยติดตามผลโดยนำแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ (Resilience factor scale) ไปทำการประเมินกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง (Post-test) ดังรายละเอียดของขั้นตอนการทดลองทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 ขั้นตอนการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามในระยะก่อนและหลังการทดลอง สร้างคู่มือลงรหัสข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วนำไปคำนวณด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลด้วยสถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. คำนวณหาคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองสิ้นสุดทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองสิ้นสุดทันที และระยะหลังติดตามผล 4 เดือน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติที (Independent *t*-test) โดยกำหนดค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองสิ้นสุดทันที และระยะหลังติดตามผล 4 เดือน ภายในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางแบบวัดซ้ำ (Two-way repeated measure ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ ทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Bonferroni โดยกำหนดค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research design) ศึกษาแบบสองกลุ่มวัดซ้ำ (Repeated measures design with two groups) 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยาสรรพ์ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ในช่วงเดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุม 12 คน และกลุ่มทดลอง 12 คน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และกราฟ ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปคุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างคุณลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ข้อมูลความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยาสรรพ์และผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยาสรรพ์ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันทีและระยะติดตามผล 1 เดือน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยาสรรพ์ ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันทีและระยะติดตามผล 1 เดือน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางแบบวัดซ้ำ (Two -way repeated measure ANOVA)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปคุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างคุณลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ และความแตกต่างของลักษณะทั่วไปของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษ พัทธา จำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน ($n = 24$)

| ข้อมูลทั่วไป | กลุ่มทดลอง ($n = 12$) | | กลุ่มควบคุม ($n = 12$) | | X^2 | p -value |
|-----------------------------------|-------------------------------|--------|-------------------------------|--------|-------|------------|
| | จำนวน | ร้อยละ | จำนวน | ร้อยละ | | |
| อายุ (ปี) | | | | | 1.89 | 0.59 |
| 20-30ปี | 5 | 41.70 | 8 | 66.70 | | |
| 31-40 ปี | 3 | 25.00 | 2 | 16.70 | | |
| 41-50 ปี | 3 | 25.00 | 1 | 8.30 | | |
| 51-60 ปี | 1 | 8.30 | 1 | 8.30 | | |
| | $\bar{X} = 34.75, SD = 10.91$ | | $\bar{X} = 29.42, SD = 10.76$ | | | |
| ระดับการศึกษา | | | | | 1.39 | 0.49 |
| ประถมศึกษา | 4 | 33.40 | 3 | 25.00 | | |
| มัธยมศึกษา | 7 | 58.30 | 9 | 75.00 | | |
| ปริญญาตรี | 1 | 8.30 | 0 | 0 | | |
| ภูมิลำเนา | | | | | 3.17 | 0.53 |
| ภาคใต้ | 1 | 8.30 | 1 | 8.30 | | |
| ภาคกลาง | 2 | 16.70 | 4 | 33.30 | | |
| ภาคตะวันออก | 4 | 33.30 | 4 | 33.30 | | |
| ภาคตะวันออก/ เหนือ | 5 | 41.70 | 3 | 25.00 | | |
| บุคคลที่ผู้ต้องขังอยู่ด้วย | | | | | | |
| อยู่กับบิดาและมารดา | 4 | 33.40 | 4 | 33.30 | 4.8 | 0.31 |
| อยู่กับบิดาหรือมารดา | 1 | 8.30 | 1 | 8.30 | | |
| อาศัยอยู่กับญาติ | 1 | 8.30 | 4 | 33.30 | | |

ตารางที่ 4 (ต่อ)

| ข้อมูลทั่วไป | กลุ่มทดลอง (n = 12) | | กลุ่มควบคุม (n = 12) | | X ² | p-value |
|-----------------------------|------------------------|--------|-------------------------|--------|----------------|-------------------|
| | จำนวน | ร้อยละ | จำนวน | ร้อยละ | | |
| อาศัยอยู่กับคนอื่น | 3 | 25.00 | 3 | 25.00 | | |
| อยู่คนเดียว | 3 | 25.00 | 0 | 0 | | |
| อาชีพหลักก่อนต้องโทษ | | | | | 3.34 | 0.34 |
| รับจ้าง | 5 | 41.70 | 9 | 75.00 | | |
| ธุรกิจส่วนตัว | 3 | 25.00 | 1 | 8.30 | | |
| นักศึกษา | 1 | 8.30 | 0 | 0 | | |
| ว่างงาน | 3 | 25.00 | 2 | 16.70 | | |
| ลักษณะการกระทำผิด | | | | | 3.05 | 0.38 |
| ลักทรัพย์ | 1 | 8.30 | 1 | 8.30 | | |
| พยายามฆ่า | 1 | 8.30 | 0 | 0 | | |
| ครอบครองเพื่อ | 10 | 83.40 | 9 | 75.00 | | |
| จำหน่าย | | | | | | |
| ฉ้อโกง | 0 | 0 | 2 | 16.70 | | |
| จำนวนครั้งที่ต้องโทษ | | | | | 1.05 | 0.59 |
| 1 ครั้ง | 11 | 91.70 | 10 | 83.40 | | |
| 2 ครั้ง | 1 | 8.30 | 1 | 8.30 | | |
| 3 ครั้ง | 0 | 0 | 1 | 8.30 | | |
| ระยะเวลาต้องโทษ | | | | | 0.38 | 0.50 ⁺ |
| 1-5 ปี | 10 | 83.30 | 11 | 91.70 | | |
| 6-10ปี | 2 | 16.70 | 1 | 8.30 | | |

⁺Fisher's exact test

จากตารางที่ 4 พบว่า ลักษณะกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มทดลองส่วนใหญ่อายุ 20-30 ปี ร้อยละ 41.70 ระดับการศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 58.30 มีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 41.70 อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา ร้อยละ 33.40 อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 41.70 กระทำผิดด้วยคดีครอบครองเพื่อจำหน่าย ร้อยละ 83.40 เป็นการต้องโทษครั้งที่ 1 ร้อยละ 91.70 มีระยะเวลาต้องโทษ 1-5 ปี ร้อยละ 83.30

กลุ่มควบคุมส่วนใหญ่อายุ 20-30 ปี ร้อยละ 66.70 ระดับการศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 75 มีภูมิลำเนาในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 33.30 อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา ร้อยละ 33.30 และอาศัยอยู่กับญาติ ร้อยละ 33.30 อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 75 กระทำผิดด้วยคดีครอบครองเพื่อจำหน่าย ร้อยละ 75 เป็นการต้องโทษครั้งที่ 1 ร้อยละ 83.3 ระยะเวลาต้องโทษ 1-5 ปี ร้อยละ 91.7

เมื่อทดสอบความแตกต่างของลักษณะทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาบุคคลที่ผู้ต้องขังอยู่ด้วยก่อนต้องโทษ อาชีพ ลักษณะการกระทำผิด จำนวนครั้งที่ต้องโทษ และระยะเวลาต้องโทษไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ข้อมูลความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาและผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันทีและระยะติดตามผล 1 เดือน

ตารางที่ 5 คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง หลังการเสร็จสิ้นทัณฑ์และระยะติดตามผล 1 เดือน

| กลุ่ม | ระยะการทดลอง | คะแนนความเข้มแข็งทางใจ | |
|---------------------------------|----------------------------|------------------------|-----------|
| | | <i>M</i> | <i>SD</i> |
| กลุ่มทดลอง (<i>n</i> = 12) | ก่อนการทดลอง | 39.33 | 2.46 |
| | หลังการทดลองเสร็จสิ้นทัณฑ์ | 60.58 | 5.85 |
| | ติดตามผล 1 เดือน | 65.08 | 3.26 |
| กลุ่มควบคุม (<i>n</i> = 12) | ก่อนการทดลอง | 39.50 | 5.09 |
| | หลังการทดลองเสร็จสิ้นทัณฑ์ | 39.08 | 4.23 |
| | ติดตามผล 1 เดือน | 38.08 | 3.80 |

จากตารางที่ 5 พบว่า คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทัณฑ์ และระยะติดตามผล 1 เดือน ของกลุ่มทดลองเป็น 39.33 (*SD* = 2.46), 60.58 (*SD* = 5.85) และ 65.08 (*SD* = 3.26) ตามลำดับ ส่วนในกลุ่มควบคุมคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำพิเศษพัทยาเป็น 39.50 (*SD* = 5.09), 39.08 (*SD* = 4.32) และ 38.08 (*SD* = 3.80) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง

| กลุ่ม | จำนวน | <i>Means</i> | <i>SD</i> | <i>Means difference</i> | <i>t</i> | <i>df</i> | <i>p-value</i> |
|-------------|-------|--------------|-----------|-------------------------|----------|-----------|----------------|
| กลุ่มทดลอง | 12 | 39.33 | 2.46 | .167 | .102 | 22 | .920 |
| กลุ่มควบคุม | 12 | 39.50 | 5.09 | | | | |

จากตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำพิเศษพัทลุงระยะก่อนการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้สถิติทดสอบค่าที (Independent *t*-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทลุงระยะก่อนการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t_{22} = .102, p = .920$)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทลุง ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันทีและระยะติดตามผล 1 เดือน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางแบบวัดซ้ำ (Two -way repeated measure ANOVA)

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทลุงระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง

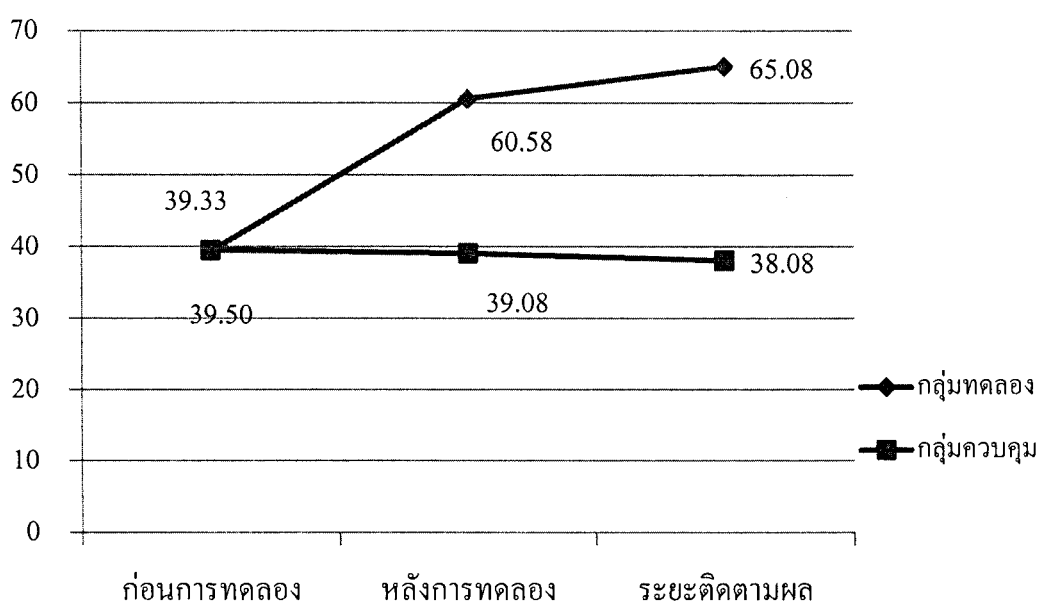
| แหล่งความแปรปรวน | <i>df</i> | <i>SS</i> | <i>MS</i> | <i>F</i> | <i>p</i> -value |
|---------------------|-----------|-----------|-----------|----------|-----------------|
| ระหว่างกลุ่ม | | | | | |
| การทดลอง | 1 | 4,672.22 | 4,672.22 | 127.81 | < .001 |
| ความคลาดเคลื่อน | 22 | 804.22 | 36.56 | | |
| ภายในกลุ่ม | | | | | |
| เวลา | 2 | 2,076.78 | 1,038.39 | 115.05 | < .001 |
| กลุ่มกับระยะเวลา | 2 | 2,475.44 | 1,237.72 | 137.14 | < .001 |
| ความคลาดเคลื่อน | 44 | 397.11 | 9.03 | | |

จากตารางที่ 7 เมื่อพิจารณาการทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทลุง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในภาพรวมโดยไม่คำนึงถึงเวลา พบว่า คะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทลุงระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F = 127.81, p < .001$) แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลมีผลทำให้คะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทลุง ในกลุ่มทดลองสูงกว่า

กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เมื่อพิจารณาถึงการทดสอบอิทธิพลร่วม (Interaction) ของวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง พบว่าวิธีการทดลองและระยะเวลาส่งผลให้คะแนนความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพชายามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F_{2,44} = 137.14, p < .001$) แสดงว่า ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้คะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจในแต่ละช่วงเวลาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน จึงได้นำเสนอในรูปแบบของกราฟที่แสดงการเปลี่ยนแปลงคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของทั้งสองกลุ่มในแต่ละระยะเวลา ดังภาพที่ 3

ความเข้มแข็งทางใจ



ภาพที่ 3 การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง

จากภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงการเปลี่ยนแปลงคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพชายา ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จะเห็นได้ว่ารูปแบบของการเปลี่ยนแปลงของสองกลุ่มแตกต่างกัน โดยเส้นกราฟของทั้งสองกลุ่มจะตัดกัน ซึ่งตรงกับผลการวิเคราะห์ที่พบว่าปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ ในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน ไม่ค่อยแตกต่างกัน แต่กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจ ในระยะหลัง

การทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือนเพิ่มขึ้น จากกราฟยังแสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจในระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน ในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองที่พบว่าคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และแสดงให้เห็นว่า วิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองนั้น ส่งผลต่อคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา โดยโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคลิกมีผลทำให้คะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาในกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยเมื่อทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนภายในกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F_{1,11} = 4667.14, p < .001$) แสดงว่ามีอย่างน้อย 1 คู่ ที่มีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจแตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจในกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนทดลอง ระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน

| แหล่งความแปรปรวน | df | SS | MS | F | p-value |
|------------------|----|-----------|-----------|----------|---------|
| INTERVAL | 1 | 108900.00 | 108900.00 | 4667.14* | 0.00 |
| ERROR | 11 | 256.67 | 23.33 | | |
| รวม | 12 | 109156.67 | | | |

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่คะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาในกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน ด้วยวิธี Bonferroni ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่คะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาในกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน

| Time | M | ผลต่างของค่าเฉลี่ย | | |
|-------------------------|-------|--------------------|--------------|--------------|
| | | ก่อนการทดลอง | หลังการทดลอง | ระยะติดตามผล |
| ก่อนการทดลอง | 39.33 | | 21.25** | 25.75** |
| หลังทดลองเสร็จสิ้นทันที | 60.58 | | | 4.50* |
| ระยะติดตามผล | 65.08 | | | |

* $p < .05$, ** $p < .001$

จากตารางที่ 9 ผลการทดสอบรายคู่คะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา ของกลุ่มทดลอง ในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกันด้วยวิธี Bonferroni พบว่าคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา ในระยะก่อนการทดลอง และระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และในระยะก่อนการทดลองและระยะติดตามผล 1 เดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ศึกษาแบบสองกลุ่มวัดซ้ำ ใน 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในระหว่างเดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลในรูปแบบกลุ่ม จำนวน 6 ครั้ง แต่ละครั้งใช้ระยะเวลาการฝึก 90 นาที สัปดาห์ละ 2 วัน ทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี โดยใช้สถานที่ฝึกคือ ห้องเรียนในเรือนจำพิเศษพัทยา ส่วนกลุ่มควบคุมได้ร่วมกิจกรรมตามปกติประจำวันของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางแบบวัดซ้ำ (Two-way repeated measure ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการเปรียบเทียบเชิงพหุคูณด้วย Bonferroni

สรุปผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมี อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา บุคคลที่ผู้ต้องขังอยู่ด้วยก่อนต้องโทษ อาชีพ ลักษณะการกระทำผิด จำนวนครั้งที่ต้องโทษ และระยะเวลาต้องโทษ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05
2. ผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำพิเศษพัทยาในกลุ่มทดลอง ที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล มีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจแตกต่างจากกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งในระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน
3. ผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำพิเศษพัทยาในกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมฝึกโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล มีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจในระยะก่อนการทดลอง กับหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนในระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที กับระยะติดตามผล 1 เดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถอภิปรายผลของการใช้โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำพิเศษพิทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ดังนี้

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังหญิงในกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล มีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน แตกต่างกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนในกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล มีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อกลุ่มทดลองได้รับการฝึกโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล โดยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 คือ ด้านรู้สึกรู้สีกิตติ์ตนเอง (Sense of self) ด้านที่ 2 คือ ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control) ด้านที่ 3 คือ ด้านการมีสายสัมพันธ์เกี่ยวพัน (Sense of connection) และด้านที่ 4 คือ ด้านการมีจุดหมายในชีวิต (Sense of purpose) และเมื่อกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมฯ ดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังหญิงมีความสามารถในการปรับตัว มีพัฒนาการทางบวก และมีทักษะมากขึ้น สามารถจัดการกับปัญหาต่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้นได้ จึงทำให้กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจในระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที สูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Drapeau, Saint-Jacques, Lepine, Begin, and Bernard (2007) ที่กล่าวว่า ความเข้มแข็งทางใจสามารถสร้างได้ โดยการจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท และสภาพปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาที่ผู้ต้องขังหญิงกระทำผิด และต้องเข้ามาอยู่ในเรือนจำร่วมกับการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม เป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาโปรแกรม และคัดเลือกผู้ต้องขังหญิงที่มีความเข้มแข็งทางใจต่ำเข้าร่วมในงานวิจัยนี้ ซึ่งบางครั้งอาจจะเป็นการยากที่จะเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมของบุคคลเหล่านี้ได้ แต่หากผู้ต้องขังหญิงได้รับการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของบุคคล เช่น ความเข้มแข็งทางใจ จะช่วยให้บุคคลเหล่านี้สามารถผ่านพ้นความยากลำบาก (Adversity) ไปได้ และมีการปรับตัวที่ดี ซึ่งโปรแกรมในงานวิจัยนี้เน้นการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลนี้ เพื่อไปส่งเสริมให้ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิทยาที่มีความเข้มแข็งทางใจที่สูงขึ้น

สอดคล้องกับแนวคิดของ Grotberg (1995) ที่พบว่า บุคคลที่มีความเข้มแข็งทางใจ จะสามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ และนำตนเองให้ผ่านสถานการณ์ที่ทุกข์ยากคับขันที่กำลังเผชิญอยู่ไปได้ มีองค์ประกอบ 3 มิติ คือ มิติที่ 1 ฉันมี (I have) มิติที่ 2 ฉันเป็น (I am) และมิติที่ 3 ฉันสามารถ (I can) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในประเทศไทยของ ประเวศ ดันติพิวัฒนสกุล (2550) ที่กล่าวว่า ความเข้มแข็งทางใจ เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาและวิกฤติของชีวิตให้สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพปกติได้ในเวลาอันรวดเร็ว อีกทั้งเกิดการเรียนรู้และเติบโตจากการเผชิญหน้ากับปัญหาและวิกฤตินั้น ๆ มี 4 องค์ประกอบ คือ รู้สึกดีกับตัวเอง (Sense of self) จัดการชีวิตได้ (Sense of control) มีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน (Sense of connection) และมีจุดหมายในชีวิต (Sense of purpose) โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลจึงเป็นโปรแกรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังหญิงมีความเข้มแข็งทางใจเพิ่มขึ้น เพื่อใช้ในการเผชิญกับปัญหา หรือเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ ทำให้ผู้ต้องขังหญิงมีความสามารถในการปรับตัว เกิดผลลัพธ์ทางบวกและดำเนินชีวิตได้เป็นปกติตามระยะพัฒนาการ ดังนั้นผู้ต้องขังหญิงที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล จึงมีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับ โปรแกรม ฯ

นอกจากการศึกษาที่กล่าวมาในข้างต้น ยังพบว่าผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาอื่น ๆ ที่พบว่า เมื่อกลุ่มทดลองได้รับการฝึกหรือเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลแล้ว กลุ่มทดลอง พบว่า มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจที่สูงขึ้น เช่น การศึกษาของ อิงกญา โคนนารา (2554) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องต่อความเข้มแข็งทางใจของเยาวชนชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องต่อความเข้มแข็งทางใจ มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจ ระยะเวลาหลังเสร็จสิ้นการทดลองทันที และระยะติดตามผล 1 เดือน สูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจในระยะการทดลองเสร็จสิ้นทันทีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องสามารถเพิ่มความเข้มแข็งทางใจให้กับเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ อัจฉริยา นกะจิต (2554) ซึ่งศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจของผู้ต้องขังเรือนจำกลางขอนแก่น พบว่า ผู้ต้องขังเรือนจำกลางขอนแก่นในกลุ่มทดลองที่ได้รับการบำบัดด้วยโปรแกรมพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจ มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความเข้มแข็งทางใจให้กับผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ อาจนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมนิสัยและพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเองในระหว่างต้องขังและเตรียมพร้อมในการปรับตัวเมื่อกลับคืนสู่สังคม

ได้ และยังคงคล้องกับการศึกษาของ มลวิภา เหมือยพรหม (2554) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในการป้องกันการฆ่าตัวตายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง ในจังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า คะแนนความเข้มแข็งทางใจของกลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในการป้องกันการฆ่าตัวตาย ทั้ง 1 เดือน และ 4 เดือน มีคะแนนสูงกว่าก่อนได้รับ โปรแกรม และไม่มีความคิดในการฆ่าตัวตาย จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจมีประสิทธิผลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจได้

โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล มีการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด 6 ครั้ง ผู้วิจัยได้ดำเนินการกลุ่มตามโปรแกรมที่วางไว้ ซึ่งเมื่อผู้ต้องขังหญิงได้รับการฝึกฝนอบรมก็จะทำให้เกิดประสบการณ์ตรง และสามารถดึงเอาสิ่งที่ซ่อนอยู่ในตัวออกมาใช้งานได้ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลที่ปรากฏในการประเมินกลุ่ม เช่น กิจกรรมที่ 2 “กิจกรรมด้านการรู้สึกดีกับตัวเอง” ช่วยให้ผู้สมาชิกเกิดประสบการณ์และเกิดการตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับความมีคุณค่าในตนเอง ดังตัวอย่างของคำพูดต่อไปนี้ “ตัวเราเองก็มีดีนะ” “รู้สึกเข้าใจตัวเองมากขึ้น” “เวลาได้ช่วยเหลือคนอื่นที่เค้าเดือดร้อนทำให้รู้สึกภูมิใจ” “ต่อไปนี้จะดูแลเอาใจใส่ตัวเองให้มากขึ้น” “ทำอะไรต่อไปนี้จะคิดให้เยอะกว่านี้” ส่วนในกิจกรรมที่ 3 “กิจกรรมด้านการจัดการชีวิตได้” ช่วยให้ผู้สมาชิกเกิดประสบการณ์และเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเผชิญปัญหาและการเอาชนะอุปสรรค ดังตัวอย่างของคำพูดต่อไปนี้ “ทำให้ได้รู้อาการของความเครียดที่แสดงออกมา” “ช่วยให้มีทางเลือกใหม่เพิ่มขึ้นในการดูแลตนเองเมื่อมีความเครียด” “ได้เข้าใจว่าวิธีการอย่างไรคือการแก้ปัญหาและวิธีการอย่างไรคือการแก้อารมณ์” “ปัญหาทุกอย่างมีทางแก้ไขได้” “การฝึกคิดเป็นขั้นเป็นตอนจะช่วยให้เราแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น” กิจกรรมที่ 4 “กิจกรรมด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต” ช่วยให้ผู้สมาชิกเกิดประสบการณ์ได้ทบทวนและเกิดการเรียนรู้การกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเอง ดังตัวอย่างของคำพูดต่อไปนี้ “ชีวิตมีความไม่แน่นอน เราไม่รู้เลยว่าจะมีชีวิตอยู่ได้อีกนานแค่ไหน” “ต่อไปนี้จะดำเนินชีวิตในแต่ละวันจะต้องตัดสินใจอย่างระมัดระวังมากขึ้น” “ถ้าระมัดระวังในด้านการตัดสินใจ ทำอะไรคิดถึงผลที่จะตาม ก็คงไม่ต้องมาอยู่ในเรือนจำ” กิจกรรมที่ 5 “กิจกรรมด้านการมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน” ช่วยให้ผู้สมาชิกเกิดประสบการณ์และเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งกำลังใจและวิธีการให้กำลังใจกันและกัน ได้อย่างเหมาะสม รับรู้ได้ว่าตนเองเป็นที่รักและมีความหมาย ซึ่งสังเกตได้จากสมาชิกมีการจับมือหรือเข้าไปกอดให้กำลังใจกัน และสุดท้ายก็ขอบคุณซึ่งกันและกัน ทั้งนี้บรรยากาศของจัดกิจกรรมในโปรแกรมนี้นี้ ดำเนินไปด้วยความสุข สมาชิกมีใบหน้ายิ้มแย้ม มีความตั้งใจที่จะส่งความปรารถนาดีให้กัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า กำลังใจจะช่วยให้เกิดความรู้สึกว่ายังมีคนรักและเข้าใจ จะช่วยให้มีพลังในการต่อสู้กับปัญหาได้ดีขึ้น จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถ

สรุปได้ว่า ผู้ต้องขังหญิงในกลุ่มทดลองหลังจากการเข้าร่วม โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยด้านบุคคลแล้ว สามารถช่วยพัฒนาผู้ต้องขังหญิงให้มีความเข้มแข็งทางใจเพิ่มขึ้นได้จริง เนื่องมาจากปัจจัยที่เกี่ยวกับเนื้อหาโปรแกรมและปัจจัยด้านกระบวนการกลุ่ม

จากผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยด้านบุคคลเป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำพิเศษพิศุขฯ ดังนั้น โปรแกรมนี้จะช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้มีความสามารถในการเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ มีความสามารถในการปรับตัวในทางบวกต่อสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์ในด้านลบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถดูแลตนเองทางด้านจิตใจ มีความพร้อมในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ มีความหวังและพัฒนาชีวิตตัวเองได้ดี แม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่มีความยากลำบาก รู้จักรับผิดชอบตนเอง เอื้อประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวม สามารถปรับตัวเองเข้ากับสังคมทั่วไปตลอดจนกลับตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผลของ โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล ส่งผลต่อการเพิ่มความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงได้ ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านการปฏิบัติการพยาบาล พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานสุขภาพจิตและจิตเวช ตลอดจนบุคลากรในทีมสุขภาพที่เกี่ยวข้อง สามารถนำโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำกลุ่มอื่น ๆ และในบุคคลกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ

2. ด้านการศึกษาพยาบาล ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณาจารย์ในสถาบันการศึกษาพยาบาล สามารถสอดแทรกเนื้อหา เพื่อไปใช้ประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับโปรแกรมการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล ให้กับนักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพจิตให้กับบุคคลกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. นำโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ไปทดสอบกับผู้ต้องขังกลุ่มอื่น ๆ เพื่อดูประสิทธิผลของโปรแกรม และเพื่อการพัฒนาโปรแกรมต่อไป

2. จากการศึกษาผลโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลในครั้งนี้วัดความเข้มแข็งทางใจเพียงแคในระยะเวลาหลังเสร็จสิ้นการทดลอง และในระยะติดตามผล 1 เดือน ควรมีการติดตาม

วัดความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิง ในระยะยาวต่อไป เช่น ในระยะ 3 เดือน หรือ 6 เดือน และหากเป็นไปได้ควรมีการติดตามต่อหลังผู้ต้องขังพ้นโทษออกไปจากเรือนจำแล้ว

3. นักวิจัยทางการแพทย์สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษา เพื่อขยายผลต่อยอดในการใช้โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำ หรือกลุ่มผู้ป่วยที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพจิตกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต. (2551). *เปลี่ยนร้ายกลายเป็นดี พลังสุขภาพจิต Resilience quotient*. กรุงเทพฯ: ดิฉันดู.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2550). *สถิติสำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุวรรณ รังสิมันตุชาติ. (2544). *การปรับตัวของผู้ต้องขังเข้าใหม่ในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จารุวรรณ ศรีเมืองวัฒนา. (2536). *สาเหตุการกระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิง กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จุฬาลักษณ์ บารมี. (2551). *สถิติเพื่อการวิจัยทางสุขภาพและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS*. ชลบุรี: ศรีศิลป์การพิมพ์.
- ชาญคณิต ก. สุริยะมณี, จวน ไชยสุวรรณ, นก กาญจนกันติ และประจัน มณีนิล. (2530). *ปัญหาและความต้องการของนักโทษที่จะได้รับการปลดปล่อยในปี 2530*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมหิดล.
- เฉอปานณ์ ดีหนองโดน. (2548). *ผลการให้คำปรึกษาเพื่อลดความเครียดของผู้ต้องขังหญิงในจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณัฐภรณ์ คำคม. (2547). *ความต้องการของผู้ต้องขังหญิง ศึกษาเฉพาะกรณี: เรือนจำกลางนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐวิทย์ โอทอง. (2543). *ค่านิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดฐานฆ่าคนตาย: ศึกษากรณีผู้ต้องขังในจังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงตา ไกรภัสสรพงษ์ และเบ็ญจมาศ พงษ์กานนท์. (2546). *คู่มือการดูแลสุขภาพจิตผู้ต้องคดีในชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- เดชา กัลยาวุฒิพงษ์. (2540). *การรับรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกทัศน์ของผู้ต้องขัง: ศึกษากรณีเรือนจำแห่งหนึ่ง*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามนุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย วรพงษ์ธร. (2543). *หลักการวิจัยทางสาธารณสุขศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรศักดิ์ กำบรรณารักษ์. (2548). *AQ อีดีเกินพิกัด*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- นันทิ จิตสว่าง. (2541). *หลักทฤษฎีวิทยา*. นนทบุรี: มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์.
- นาคยา บัวลอย. (2543). *ปัจจัยในการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิงในคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิตยา ตากวิริยะนันท์. (2552). *ทฤษฎีและโมเดลการประยุกต์ใช้งานสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์*. ปทุมธานี: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิภา นิ่มนวล. (2548). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้ต้องขังให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในเรือนจำศึกษาเฉพาะกรณีทัณฑสถานหญิงกลาง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประวูฒิ ถาวรศิริ. (2531). *การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวช ดันติพิวัฒน์สกุล. (2550). *แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสร้างความเข้มแข็งทางใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา*. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- ปสาธณีย์ สิทธิสรเดช. (2542). *ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณี ตรีรัตนประยูร. (2537). *อึดมโนทัศน์และความคาดหวังที่มีต่อครอบครัวของผู้ต้องขังวัยหนุ่มก่อนพ้นโทษ*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิทยา สังฆนาคิน. (2546). *รายงานการวิจัย การปรับตัวของนักโทษประหารชีวิตในเรือนจำกลางบางขวาง*. ปทุมธานี: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยปทุมธานี.

- เพ็ญประภา ปริญญาพล. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นและทนทาน การรับรู้เหตุการณ์
ลบในชีวิต กลวิธีการเผชิญปัญหา กับสุขภาพจิตของนักศึกษามหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เพ็ญพร งานสมวงษ์. (2544). *ผู้ต้องขังหญิง: กรณีศึกษาผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาบ้า ระหว่างปี พ.ศ.
2541-2542 ในเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์*. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพฑูรณ์ วิเศษศิริ. (2545). *ปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังเรือนจำความมั่นคงสูงสุด.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- มนทิพย์ ดาราศรีศักดิ์. (2527). *มูลเหตุจูงใจในการฆ่าตัวตาย: ศึกษาเฉพาะผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิง.
วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์, บัณฑิต
วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- มลวิภา เหมือนพรหม. (2554). *โปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในการป้องกันการฆ่าตัวตาย
ในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย*. การศึกษาอิสระพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยงยุทธ แสงรุ่งเรือง. (2550). *การบริหารงานยุติธรรม*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เรือนจำพิเศษพัทยา. (2557). *ข้อมูลเรือนจำพิเศษพัทยา จังหวัดชลบุรี*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.correct.go.th/soppata/main.html>
- วนิดา ชุลิกาวิชย์. (2553). *กำลังใจ...พลังที่สร้างได้*. เข้าถึงได้จาก [http://icare.kapook.com/suicide.
php?ac=detail&s_id=13&id=2691](http://icare.kapook.com/suicide.php?ac=detail&s_id=13&id=2691)
- วรสรรพ ปรัชญคุปต์, พิสมัย คุณรัตน์ และพจนรัตน์ กลางมณี. (2550). การศึกษาความชุกของ
ปัญหาสุขภาพจิตและปัจจัยที่สัมพันธ์กับปัญหาสุขภาพจิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง
จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*, 52(4), 426-438.
- วันดี ชันตินุกุลชานนท์. (2532). *การศึกษาสุขภาพจิตของผู้ต้องขังเรือนจำกลางคลองไผ่
นครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิทยา นาควัชระ. (2544). *วิธีเลี้ยงลูกให้เก่ง ดิมีสุข (IQ EQ MQ AQ)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง.

- วีระชัย กรานคำยี่. (2527). *การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย, สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริพงษ์ เสนาโยธี. (2545). *การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานฝึกอบรมวิชาชีพด้านช่างไม้เครื่องเรือนให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศุภรัตน์ เอกอัศวิน และเขาวนาฏ พลิตนนท์เกียรติ. (2551). บทความฟื้นฟูวิชาการความสามารถขึ้นหัดเผชิญวิกฤติ. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 16(3), 191-198.
- ศุภรา เชาว์ปรีชา. (2551). Resilience ในเด็กที่ถูกทารุณกรรม. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*, 12(1), 40-49.
- สมพร จันอุต. (2549). *ความเชื่อบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2552). *การทำกลุ่มบำบัดสำหรับพยาบาล (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- สมพร อินทร์แก้ว, เขาวนาฏ พลิตนนท์เกียรติ, ศรีวิภา เนียมสะอาด และสายศิริ ดำนัฒนา. (2552). *เปลี่ยนร้ายกลายเป็นดี*. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- สมภพ แจ่มจันทร์. (2550). *ประสบการณ์ทางจิตใจของผู้ต้องขังหญิงคดีฆาตกรรมในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2550). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา กาญจนรัตน์. (2544). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังต่อการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุปรียา ตันสกุล. (2544). *กระบวนการเรียนรู้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ*. *วารสารสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, 24(4), 41-49.
- สุวิมล ตรีภานันท์. (2549). *การใช้สถิติในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เสาวลักษณ์ ภารชาตรี. (2551). *ผลของโปรแกรมส่งเสริมความยืดหยุ่นทางอารมณ์ต่อความเครียดของนักเรียนที่เตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย*. การศึกษาอิสระพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรพิน ยอดกลาง. (2554). *โปรแกรมส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจของบุคคลที่มีภาวะซึมเศร้าจากการฆ่าตัวตายของสมาชิกในครอบครัว*. การศึกษาอิสระพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อัจฉริยา นคะจัด. (2554). *ผลของโปรแกรมพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจของผู้ต้องขังเรือนจำกลางขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อิงฉฎา โคตนารา. (2554). *ผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องต่อความสามารถในการยืดหยุ่นเผชิญวิกฤติของเยาวชนชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช, คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อุทยา นาคเจริญ. (2546). *สภาวะสุขภาพจิตของนักโทษคดีความผิดต่อชีวิตและร่างกาย: รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต.
- เอี่ยมพร ศรีไล่. (2550). *ผลของการให้คำปรึกษากลุ่มทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อคุณค่าแห่งตนของผู้ต้องขังหญิง*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Ahem, N. R. (2006). Adolescent resilience: An evolutionally concept analysis. *Journal of Pediatric Nursing, 21*(3), 175-185.
- Boeree, C. G. (2006). *Personality theories*. Retrieved from <http://webpace.ship.edu/cgboer/maslow.html>
- Campbell-Sills, L., Barlow, D. H., Brown, T. A., & Hofmann, S. G. (2006). Effects of suppression and acceptance on emotional responses of individuals with anxiety and mood disorders. *Behaviour Research and Therapy, 44*(9), 1251e1263.
- Connor, K. M., & Davidson, R. (2003). Development of a new resilience scale: The connor-davidson resilience scale. *Depression and Anxiety, 18*, 76-82.
- Drapeau, S., Saint-Jacques M., Lepine., R., Begin, G., & Bernard, M. (2007). Processes that contribute to resilience among youth in foster care. *Journal of Adolescence, 30*, 977-999.

- Earvolino-Ramirez, M. (2007). Resilience: A concept analysis. *Nursing Forum*, 42(2), 73-82.
- Felten, B. S., & Hall, J. M. (2001). Conceptualizing resilience in woman older than. *Journal of Gerontological Nursing*, 27(11), 46-53.
- Garmezy, N. (1991). Resilience in children's adaptation to negative life events and stressed environments. *Pediatric Annals*, 20, 459-466.
- Geary, L. R. (2000). *Gear up for success*. Retrieved from <http://www.peaklearning.com>
- Gillespie, B. M., Chaboyer, W., & Wallis, M. (2007). Development of a theoretically derived model of resilience through concept analysis. *Contemp Nurse*, 25(1-2), 124-35.
- Grotberg, E. (1995). *A guide to promotion resilience in child: Strengthening the human spirit*. The Netherlands: Bemard Van Leer.
- Houck, K. D., & Loper, A. B. (2002). The relationship of parenting stress to adjustment among mother in Prison. *America Journal of Orthopsychiatry*, 72(4), 548-598.
- Humphreys, J. C. (2001). Turnings and adaptations in resilience daughters of battered woman. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(3), 245-252.
- Lombroso, C. (1920). *The female offender*. New York: Appleton.
- Mandleco, B. L., & Peery, J. C. (2000). An organizational framework for conceptualizing resilience in children. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 13, 99-115.
- Markstrom, C. A., Marshall, S. K., & Tryon, R. J. (2000). Resiliency, social support and coping in rural low-income appalachian adolescents from two racial groups. *Journal of Adolescence*, 23, 693-703.
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments, lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53, 205-220.
- Masten, A. S., & Obradovic, J. (2006). Competence and resilience in development. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 13-27.
- Masten, A. S., Best, M. K., & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2, 425-444.

- Mayo Clinic. (2008). *Psychological resilience*. Retrieved from <http://www.mayoclinic.com/health/resilience/MH00078>
- Polit, D. F., & Hungler, B. P. (1999). *Nursing research principles and methods*. Philadelphia: Lippincott.
- Progrebin, M. R., & Dodge, M. (2001). Woman's accounts of their prison experiences: A retrospective view of their subjective realities. *Journal of Criminal Justice, 29*, 531-541.
- Rouse, K. A., & Ingersoll, G. M. (1998). Longitudinal health endangering behavior risk among resilient and nonresilient early adolescents. *Journal of Adolescent Health, 23*, 297-302.
- Simon, R. J. (1975). *Woman and crime*. Massachusetts: D. C. Heath.
- Stoltz, P. G. (1997). *Adversity quotient: Turning obstacles into opportunities*. New York: John Wiley & Son.
- The Army National Guard and the Office of the Chief Army Reserve. (2009). *Resiliency self-test building confidence in life and self through spirituality*. Retrieved from <http://www.hooah4health.com/spirit/resiliencyquizbcls.asp>.
- The Oxford english dictionary*. (1989). New York: Oxford University Press.
- Tusaie, K., Puskar, K., & Sereika, S. (2007). A predictive and moderating model of psychosocial resilience in adolescents. *Journal of Nursing Scholarship, 39*, 54-60.
- Wagnild, G. M., & Young, H. (1993). Development and psychometric evaluation of the Resilience scale. *Journal of Nursing Measurement, 1*, 165-178.
- Waller, M. (2000). Resilience in the ecosystemic context: Evolution of the concept. *American Journal of Orthopsychiatry, 71*(3), 290-197.
- Wismont, J. M. (2000). The live pregnancy experience of woman in prison. *Journal of Midwifery & Women's Health, 45*(4), 292-300.
- Wooldredge, J. D. (1999). Inmate experiences and psychological well-being. *Criminal Justice and Behavior, 26*(2), 235-250.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. แพทย์หญิงหทัยวัน สนั่นเอื้อ
นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ
จิตแพทย์ โรงพยาบาลบางละมุง
2. ดร.จิณห์จุฑา ชัยเสนา คาลลาส
สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช
คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา
พยาบาลผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง
(APN สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช)
โรงพยาบาลระยอง
3. คุณศุภมาส บำรุงรัตน์
พยาบาลผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง
(APN สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช)
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี
4. คุณกัญญาวีร์ โมกข์ขาว
พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลจิตเวช
โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17
จังหวัดสุพรรณบุรี
5. คุณนวพร นาวิสาคร

ภาคผนวก ข
การทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น

ตารางที่ 10 วิธีวิเคราะห์การแจกแจงแบบโค้งปกติโดยสถิติ Shapiro-wilk

| Time | Statistics Resilience | | | | | |
|-----------|-----------------------|----|-------|--------------|----|------|
| | Kolmogorov-Smirnov | | | Shapiro-wilk | | |
| | Statistic | df | Sig | Statistic | df | Sig |
| Pretest | .123 | 12 | .200* | .961 | 12 | .800 |
| Posttest | .243 | 12 | .048 | .831 | 12 | .021 |
| Follow up | .231 | 12 | .076 | .857 | 12 | .045 |

พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าน้อยกว่า 50 จะใช้สถิติ Shapiro-wilk พบว่า ทั้ง 3 เวลา มีการแจกแจงแบบปกติ เนื่องจากค่า Sig ทั้ง 3 เวลา มีค่ามากกว่า 0.05

ตารางที่ 11 วิธีวิเคราะห์การแจกแจงแบบโค้งปกติโดยวิธี Fisher Skewness Coefficient และ Fisher Kurtosis Coefficient

| | | Statistics Resilience | | |
|------------------------|---------|-----------------------|----------|-----------|
| | | pretest | posttest | Follow up |
| N | Valid | 12 | 12 | 12 |
| | Missing | 0 | 0 | 0 |
| Skewness | | -0.023 | -0.650 | -0.977 |
| Std. Error of Skewness | | 0.637 | 0.637 | 0.637 |
| Kurtosis | | -0.620 | -1.389 | 0.402 |
| Std. Error of Kurtosis | | 1.232 | 1.232 | 1.232 |

พบว่า ทั้งค่า Fisher Skewness coefficient และ Fisher Kurtosis coefficient โดยเทียบค่าที่ได้กับค่า Critical value ของสถิติ Z สำหรับ 2-tailed test ค่าที่ได้มีค่าอยู่ในช่วง -1.96 และ + 1.96 จึงแสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีการแจกแจงเป็นแบบปกติ (จุฬาลักษณ์ บารมี, 2551)

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เลขที่แบบสอบถาม.....
สถานที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2558

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ชุดนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป และลักษณะการกระทำผิด
มีทั้งหมด 2 หน้า

ผู้สัมภาษณ์ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. อายุ.....ปี (ระบุจำนวนปีเต็ม)
2. การศึกษาสูงสุด
 - () 1. ไม่ได้เรียน
 - () 2. ประถมศึกษา ระบุ.....
 - () 3. มัธยมศึกษาตอนต้น ระบุ.....
 - () 4. มัธยมศึกษาปลาย ระบุ.....
 - () 5. อาชีวศึกษา (อนุปริญญา) ระบุ.....
 - () 6. ปริญญาตรี
 - () 7. อื่น ๆ
3. ภูมิลำเนา/ ท่านเป็นคนจังหวัดอะไร ?
4. บุคคลที่ท่านอาศัยก่อนต้องโทษ
 - () 1. อยู่กับบิดามารดา
 - () 2. อยู่กับบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว
 - () 3. อาศัยอยู่กับญาติ
 - () 4. อาศัยอยู่กับคนอื่น (ระบุ).....
 - () 5. อยู่ในสถานสงเคราะห์ ระบุ.....
 - () 6. อยู่วัด
 - () 7. อื่น ๆ

5. อาชีพหลักก่อนต้องโทษ

- | | |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> 1. รับจ้าง | <input type="checkbox"/> 2. เกษตรกรรม |
| <input type="checkbox"/> 3. ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว | <input type="checkbox"/> 4. รับราชการ |
| <input type="checkbox"/> 5. นักเรียน/ นักศึกษา | <input type="checkbox"/> 6. ไม่มีอาชีพ/ว่างงาน |
| <input type="checkbox"/> 7. อื่น ๆ (ระบุ) | <input type="checkbox"/> 8. ไม่มีอาชีพ |

ส่วนที่ 2 ลักษณะการกระทำผิด

6. การต้องโทษครั้งนี้ด้วยคดี

- | | |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> 1. ลักทรัพย์ | <input type="checkbox"/> 2. ชิงทรัพย์ |
| <input type="checkbox"/> 3. ปล้นทรัพย์ | <input type="checkbox"/> 4. ฉ้อโกง |
| <input type="checkbox"/> 5. ปลอมแปลง | <input type="checkbox"/> 6. ฆ่า |
| <input type="checkbox"/> 7. พยายามฆ่า | <input type="checkbox"/> 8. ข่มขืน |
| <input type="checkbox"/> 9. พรากรู้เยาว์ | <input type="checkbox"/> 10. ครอบครองเพื่อจำหน่าย |
| <input type="checkbox"/> 11. ครอบครองยาเสพติด | <input type="checkbox"/> 12. วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท |
| <input type="checkbox"/> 13. สารระเหย | |

7. การต้องโทษในครั้งนี้เป็นครั้งที่เท่าไร.....

8. ระยะเวลาที่ศาลตัดสิน.....ปี

9. ท่านเคยอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก

- | | |
|---------------------------------|--|
| <input type="checkbox"/> ไม่เคย | <input type="checkbox"/> เคย (ตอบข้อ 10) |
|---------------------------------|--|

10. คดีที่เคยต้องโทษ

- | | |
|---|------------------------------------|
| 1. ลักทรัพย์..... ครั้ง | 2. ชิงทรัพย์..... ครั้ง |
| 3. ปล้นทรัพย์.....ครั้ง | 4. ฉ้อโกง.....ครั้ง |
| 5. ปลอมแปลง.....ครั้ง | 6. ฆ่า.....ครั้ง |
| 7. พยายามฆ่า.....ครั้ง | 8. ข่มขืน..... ครั้ง |
| 9. พรากรู้เยาว์.....ครั้ง | 10. ครอบครองเพื่อจำหน่าย.....ครั้ง |
| 11. ครอบครองเพื่อเสพ.....ครั้ง | |
| 12. วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท (ยาบ้า).....ครั้ง | |
| 13. สารระเหย ครั้ง | |
| 14. อื่น ๆ (โปรดระบุ) | |

11. ท่านเคยก่อคดีในเรือนจำหรือไม่ เคย ไม่เคย

12. รวมจำนวนปีที่อยู่ในเรือนจำ
13. ถ้าเคยอยู่ในสถานพินิจ หรือต้องโทษจากศาลเด็ก จากคดีอะไร
- | | |
|---------------------|--------------------------|
| () 1. คดีลักทรัพย์ | () 2. คดีทำร้ายร่างกาย |
| () 3. ยาเสพติด | () 4. อื่น ๆ ระบุ |

แบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ (Resilience factor scale)

คำชี้แจง ข้อคำถามในแบบประเมินมีจำนวน 17 ข้อ เป็นการสอบถามถึงความรู้สึกและพฤติกรรม
 ของท่านเองในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง
 มากที่สุด

| ข้อความ | คำตอบ | | | |
|---|----------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|----------------------------------|
| 1. เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่บีบคั้นฉันรู้สึกไม่ค่อยมีสมาธิ | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 2. ฉันสามารถอดทนต่อความยากลำบากได้ | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 3. | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 4. ฉันสามารถพึ่งพิงตนเองได้แม้มีปัญหาจุกจิก | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 5. | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 6. ฉันไม่สามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าได้ | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 7. | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 8. ฉันรู้สึกว่าตนเองได้รับโอกาสและความเห็นใจจากคนรอบข้าง | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 9. | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 10. | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 11. ฉันยอมรับในสิ่งที่ฉันทำผิดพลาด | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 12. | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 13. ฉันเชื่อว่าการหาทางแก้ปัญหาดีกว่าการปล่อยปัญหาให้ผ่านไป | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 14. | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 15. เมื่อฉันพบกับความยากลำบากฉันล้มเลิกความตั้งใจโดยง่าย | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 16. | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| 17. การแก้ปัญหาทำให้ฉันมีประสบการณ์และเรียนรู้วิธีรับมือกับปัญหามากขึ้น | <input type="checkbox"/> ไม่จริง | <input type="checkbox"/> จริงบางครั้ง | <input type="checkbox"/> ค่อนข้างจริง | <input type="checkbox"/> จริงมาก |
| รวมทั้งหมด | | | | |

โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล

โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล เป็นโปรแกรมที่ใช้สำหรับการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา โดยนางสาวสุชา โพธิ์ทอง นิสิตพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยผู้วิจัยได้พัฒนาจากโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของกรมสุขภาพจิต จากองค์ประกอบความเข้มแข็งทางใจ 4 ประการของ ประเวศ ดันติพิวัฒน์สกุล (2550) ซึ่งพัฒนาจากกรอบแนวคิดของ Grotberg (1995) โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งเน้นการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องภายในของบุคคลซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยให้บุคคลมีเข้มแข็งทางใจโดยได้นำโปรแกรมไปใช้กับผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยา เพื่อเพิ่มระดับความเข้มแข็งทางใจ โดยคาดว่าผู้ต้องขังหญิงที่ได้รับการฝึกโปรแกรมครั้งนี้จะมีระดับคะแนนความเข้มแข็งทางใจที่เพิ่มขึ้นเป็นการส่งเสริมและเพิ่มความสามารถเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การฝึกโปรแกรมแบ่งออกเป็น 3 ระยะเวลา ฝึกทั้งหมด 6 ครั้ง ดังนี้

ระยะที่ 1 แบ่งการฝึกออกเป็น 1 ครั้ง เป็นการสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ต้องขัง และผู้ให้การฝึก และเพื่อให้สมาชิกเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลและร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในประเด็นความสำคัญประโยชน์ของการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ

ระยะที่ 2 เป็นการฝึกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ ทั้ง 4 ด้าน แบ่งการฝึกออกเป็น 4 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 เป็นการฝึกทักษะด้านการรู้สึกรู้ชาติกับตัวเอง (Sense of self) ครั้งที่ 2 เป็นการฝึกทักษะด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control) ครั้งที่ 3 ฝึกทักษะด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose) ครั้งที่ 4 ฝึกทักษะด้านการมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน (Sense of connection)

ระยะที่ 3 แบ่งการฝึกออกเป็น 1 ครั้ง โดยเป็นการนำทักษะจากโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลไปประยุกต์ใช้เมื่อต้องเจอกับสถานการณ์จริง โดยการวิจัยนี้ได้ใช้เทคนิคการจำลองสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์ในด้านลบ แล้วให้ผู้ต้องขังได้ใช้ทักษะต่าง ๆ ในการเผชิญกับเหตุการณ์เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการใช้ทักษะก่อนการเผชิญสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์ในด้านลบในชีวิตจริง ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าเมื่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพัทยาได้รับการฝึกโปรแกรมการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลแล้ว จะช่วยให้มีความเข้มแข็งทางใจและสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์ในด้านลบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดการมีความรู้สึกดีกับตัวเอง รู้จักมองโลกในแง่ดี ค้นหาทำความเข้าใจตัวเอง และพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จที่ตนภาคภูมิใจ
2. เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงมีทักษะในการจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง และมีทักษะในการจัดการกับปัญหาที่สร้างสรรค์
3. เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงมีความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีจุดมุ่งหมาย
4. เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดีสามารถมอบความรัก ความเมตตา ความไว้วางใจแก่กันและกัน เพื่อให้มีแหล่งกำลังใจอันทรงพลังในการต่อสู้ชีวิตได้

ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึก

การฝึกโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำพิเศษพิษยา จะได้รับการฝึกจำนวน 6 ครั้ง แต่แต่ละครั้งใช้ระยะเวลาการฝึกประมาณ 90 นาที โดยฝึกอาทิตย์ละ 2 วัน ทุกวันอังคาร และพฤหัสบดี จำนวน 3 สัปดาห์ และมีการติดตามผลหลังการฝึกโปรแกรมเสร็จสิ้น 1 เดือน รายละเอียดของโปรแกรมมีดังนี้

ครั้งที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพ

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ฝึกและผู้ต้องขัง ให้ผู้ต้องขังเข้าใจถึงความเข้มแข็งทางใจ กระบวนการขั้นตอนการฝึกโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล และให้ผู้ต้องขังเกิดแรงจูงใจและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมฝึก โปรแกรมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมการฝึกประกอบด้วย กิจกรรมสร้างสัมพันธภาพ และปฐมนิเทศให้ผู้ต้องขังเข้าใจถึงกระบวนการขั้นตอนการฝึก โปรแกรม ประเมินประสบการณ์เดิมของผู้ต้องขัง และร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในประเด็น ความสำคัญ ประโยชน์ของปัจจัยป้องกันด้านบุคคล และการสำรวจความเข้มแข็งทางใจของตนเอง

ครั้งที่ 2 การเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านความรู้สึกดีต่อตนเอง (Sense of self)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดการมีความรู้สึกดีกับตัวเอง รู้จักมองโลกในแง่ดี ค้นหาทำความเข้าใจตัวเอง และพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จที่ตนภาคภูมิใจ

ครั้งที่ 3 การเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการมีกำลังใจ หรือด้านการมีสายสัมพันธ์ เกื้อหนุน (Sense of connection)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดีสามารถมอบความรักความเมตตา ความไว้วางใจแก่กันและ

กัน เพื่อให้มีแหล่งกำลังใจอันทรงพลังในการต่อสู้ชีวิตได้

ครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 การเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการเผชิญและจัดการกับปัญหา เน้นการเสริมปัจจัยปกป้องใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control) และด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose)

ด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Sense of purpose)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงมีความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีจุดมุ่งหมาย

ด้านการจัดการชีวิตได้ (Sense of control)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงมีทักษะในการจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง และมีทักษะในการจัดการกับปัญหาที่สร้างสรรค์

ครั้งที่ 6 การประยุกต์ใช้ปัจจัยปกป้องด้านต่างๆ โดยใช้เทคนิคการจำลองสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือเหตุการณ์ในด้านลบ

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดความมั่นใจในการใช้ทักษะ โดยใช้สถานการณ์จำลองก่อนการเผชิญสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือเหตุการณ์ด้านลบในชีวิต

สถานที่

ห้องเรียนในเรือนจำพิเศษพิทยา ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

การประเมินผล

ประเมินผลก่อนการเข้าโปรแกรม ระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที และระยะติดตามผลหลังการทดลองเสร็จสิ้น 1 เดือน

โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล

กิจกรรมครั้งที่ 1

กิจกรรมการสร้างสัมพันธภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มและระหว่างสมาชิกด้วยกัน
2. เพื่อให้สมาชิกเข้าใจวัตถุประสงค์ของการ.....
3. เพื่อให้สมาชิกทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
4. เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึก.....
5. เพื่อให้สมาชิกมีความรู้เกี่ยวกับความหมายของ.....

สื่อ/ อุปกรณ์

1. เครื่องบันทึกเสียง
2. คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กและโปรเจคเตอร์
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง “ความเข้มแข็งทางใจ”

ระยะเวลา 60-90 นาที

สาระสำคัญในการจัดกิจกรรม

การสร้างสัมพันธภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน.....

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. กิจกรรมการสร้างสัมพันธภาพ ให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้นำกลุ่ม และสมาชิกที่เข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกแนะนำตัวเอง จากนั้นผู้นำกลุ่มแนะนำตัวเองและบอกวัตถุประสงค์ ระยะเวลา กิจกรรม ขั้นตอน ข้อตกลง กติกา ตลอดจนประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล และการขออนุญาตการบันทึกเทปเสียงในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม

- 3. นำเข้าสู่ความเข้มแข็งทางใจ ผ่านสื่อ Clip VDO เรื่องราว ของ.....
- 4. ให้สมาชิกสำรวจ ประสบการณ์เกี่ยวกับความเข้มแข็งทางใจของตนเอง การแสดงความคิดเห็น การสรุปประเด็น ในเรื่องต่อไปนี้
 -
 -
 -
- 5. ผู้นำกลุ่มให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิก เกี่ยวกับความหมายของ.....
- 6. ผู้นำกลุ่มและสมาชิกร่วมกันสรุปความคิดรวบยอด เกี่ยวกับ.....
- 7. ประเมินความรู้สึกของสมาชิก โดยเปิด โอกาสให้สมาชิกซักถามข้อสงสัยในสิ่งที่ผู้นำกลุ่มชี้แจงให้ทราบ
- 8. นัดหมาย สถานที่ วัน เวลาที่มาพบเพื่อเข้าร่วม โปรแกรมในครั้งต่อไป

การประเมินผล

สมาชิกให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม และสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมโดยพิจารณาจาก.....

กิจกรรมครั้งที่ 2

กิจกรรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านความรู้สึกดีต่อตนเอง

เรื่อง รู้สึกดีกับตัวเอง : ‘ต้นทุนชีวิต ต้นทุนความสุข’

วัตถุประสงค์

เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้.....

สื่อ/ อุปกรณ์

1. เครื่องบันทึกเสียง
2. ใบงานที่ 2.1 รู้สึกดีกับตนเอง
3. ใบความรู้ที่ 2.1 “ความรู้สึกดีมาจากไหน”
4. ใบความรู้ที่ 2.2 “วิธีการสร้างความรู้สึกดีกับตนเอง”
5. ดินสอ

ระยะเวลา 60-90 นาที

สาระสำคัญในการจัดกิจกรรม

ความรู้สึกดีกับตนเองเป็นคุณภาพภายในจิตใจของคนเราที่มีความสำคัญ คนที่มีความรู้สึกดีกับตนเองจะมีความพร้อมในการรับฟัง ขอมรับข้อผิดพลาดของตนเอง และ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ผู้นำกลุ่มนำสมาชิกให้นั่งล้อมเป็นวงกลม เพื่อสร้างความคุ้นเคยไว้วางใจและบรรยากาศที่เป็นกันเอง
2. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม ทบทวนกระบวนการกลุ่มครั้งที่ผ่านมา
3. ผู้นำกลุ่มเกริ่นนำ “พื้นฐานความสุขที่สำคัญอย่างหนึ่งของชีวิตคนเรา คือ สุ่มถามสมาชิก 2-3 คน ว่ามีสถานการณ์หรือโอกาสใดบ้างที่ทำให้เรารู้สึกดีกับตนเอง และแลกเปลี่ยนกับสมาชิก
4. ผู้นำกลุ่มชวนให้สมาชิกนึกทบทวน ย้อนกลับไปในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา ว่าแต่ละคนรู้สึก..... โดยให้สมาชิกเขียนลงในใบงานที่ 3.1 ที่แจกให้

5. เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนที่ละคนในกลุ่ม โดยพูดถึงเรื่องราว.....
.....
6. ผู้นำกลุ่มกระตุ้นให้สมาชิกแต่ละคนอธิบายคำตอบเพิ่มเติมที่นอกเหนือจากคำตอบที่มีอยู่ (ถ้ามี)
7. ผู้นำกลุ่มบรรยายเพิ่มเติมถึง ความรู้สึกดีกับตนเองมาจากไหน และ
.....ตามใบความรู้ที่ 3.1
8. ผู้นำกลุ่มสรุปประเด็นจากคำตอบของสมาชิก ผู้นำกลุ่มบรรยายเพิ่มเติมว่า.....
ตามใบความรู้ที่ 3.2
9. เปิดโอกาสให้สมาชิกได้ซักถามข้อสงสัย
10. ให้สมาชิกบอกถึงความรู้สึก ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ากลุ่มครั้งนี้ และนัดหมายครั้งต่อไป

การประเมินผล

สมาชิกการให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม และสามารถเชื่อมโยง โดยพิจารณาจาก.....

กิจกรรมครั้งที่ 3

กิจกรรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการจัดการชีวิตได้ เรื่อง “อารมณ์ทางลบที่พบได้บ่อย”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกเข้าใจถึงอารมณ์เครียด.....
2. เพื่อให้สมาชิกตระหนักถึงวิธีการผ่อนคลายอารมณ์เครียดของตนเอง และ.....
3. เพื่อให้สมาชิกฝึกทักษะการผ่อนคลายความเครียดแบบง่าย ๆ
4. เพื่อให้สมาชิกเรียนรู้วิธีการจัดการกับอารมณ์ด้านลบที่พบได้บ่อยและเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม และ.....

อุปกรณ์

1. ใบความรู้ที่ 3.1 “ ความเครียดและอาการของความเครียด”
2. ใบความรู้ที่ 3.2 “ หายใจให้ถูกวิธี”
3. ใบความรู้ที่ 3.3 “ แก้อารมณ์หรือแก้ปัญหา”
4. ใบงานที่ 3.1 “ แก้อารมณ์หรือแก้ปัญหา”
5. เครื่องบันทึกเสียง

ระยะเวลา 60-90 นาที

สาระสำคัญ

ความเครียดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นได้บ่อย ทุกคนล้วนมีความเครียด เรา
จึง.....

เวลาที่คนเรามีปัญหาและรู้สึกเครียด สิ่งที่แสดงออกไปแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ
.....

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ผู้นำกลุ่มนำสมาชิกให้นั่งล้อมเป็นวงกลม เพื่อสร้างความคุ้นเคยไว้วางใจและ
บรรยากาศที่เป็นกันเอง
2. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม ทบทวนกระบวนการกลุ่มครั้งที่ผ่านมา

3. ผู้นำกลุ่มเกริ่นนำ “ คนเราทุกคนต้องการความสุข อยากพ้นจากความทุกข์ เศร้า เสียใจ แต่ชีวิตของ.....” ขอสมาชิกในกลุ่ม 2 คน เป็นอาสาสมัคร ให้อาสาสมัครนี้ถึงเรื่องที่ทำให้ตนเองเครียดและทบทวนดูว่า ขณะเครียดมีอาการอะไรบ้าง และให้แสดงท่าทางอาการของความเครียดนั้น ตามใบความรู้ที่ 3.1 และให้สมาชิก..... ผู้นำกลุ่มอธิบายถึงอารมณ์ทางลบที่พบได้บ่อย คือ..... หลังจากนั้นผู้นำกลุ่ม กล่าวถึงวิธี.....และร่วมกันฝึกตามใบความรู้ที่ 3.2
4. ผู้นำกลุ่มบรรยายเพิ่มเติม เกี่ยวกับ..... ตามใบความรู้ที่ 3.3
5. ผู้นำกลุ่มแจกใบงานที่ 3.1 “ แก้ปัญหาหรือแก้อารมณ์” และให้สมาชิก.....
6. อภิปรายร่วมกันในกลุ่ม และสรุปแนวคิด
7. ชวนให้สมาชิกบอกถึงความรู้สึก ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ากลุ่มครั้งนี้ และนัดหมายครั้งต่อไป

การประเมินผล

สมาชิกการให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม และสามารถเชื่อมโยงกิจกรรม โดยพิจารณาจาก.....

กิจกรรมครั้งที่ 4

กิจกรรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต

เรื่อง “สิ่งสำคัญของชีวิต”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้และทบทวนเกี่ยวกับ.....
2. เพื่อให้สมาชิกได้ทบทวนและกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเอง

สื่อ/ อุปกรณ์

1. ใบงานที่ 4.1 “สิ่งสำคัญของชีวิต”
2. ใบความรู้ที่ 4.1 “อยู่เพื่ออะไร : ความหมายที่ต้องค้นหา”
3. ใบความรู้ที่ 4.2 “การตั้งเป้าหมาย”
4. ดินสอ
5. เครื่องบันทึกเสียง

ระยะเวลา 60-90 นาที

สาระสำคัญ

ในความเป็นจริงนั้น ชีวิตมีความไม่แน่นอน เราไม่อาจรู้เลยว่าเราจะมีชีวิตอยู่นานอีกเท่าไร? ดังนั้น.....

.....

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ผู้นำกลุ่มนำสมาชิกให้นั่งล้อมเป็นวงกลม เพื่อสร้างความคุ้นเคยไว้วางใจและบรรยากาศที่เป็นกันเอง
2. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม ทบทวนกระบวนการกลุ่มครั้งที่ผ่านมา
3. ผู้นำกลุ่ม เกริ่นนำ “ชีวิตมีความไม่แน่นอน เราไม่อาจรู้เลยว่า.....”
4. ผู้นำกลุ่มอธิบาย อธิบายให้สมาชิกแต่ละคน สมมติว่าวันนี้เป็นวันสุดท้าย.....
..... โดยตอบในใบงานที่ 4.1 “สิ่งสำคัญของชีวิต”

5. ให้สมาชิกแต่ละคนผลัดกันบอกเล่าคำตอบของตนเองที่ได้เขียนลงในใบงาน และอภิปรายกันในกลุ่มใหญ่
6. สรุปประเด็น หลายอย่างเราอาจคิดว่า.....
..... เหมือนกับวันนี้ เป็นวันสุดท้ายของชีวิต
7. สรุปประเด็นเพิ่มเติมตามใบความรู้ที่ 4.1 “อยู่เพื่ออะไร: ความหมายที่ต้องค้นหา” และใบความรู้ที่ 4.2 “การตั้งเป้าหมาย”
8. ให้สมาชิกบอกถึงความรู้สึก และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ากลุ่มครั้งนี้
9. ขอขอบคุณสมาชิกสำหรับความร่วมมือในการทำกิจกรรมและนัดหมายครั้งต่อไป

การประเมินผล

สมาชิกการให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม และสามารถเชื่อมโยงกิจกรรม โดยพิจารณาจาก.....

กิจกรรมครั้งที่ 5

กิจกรรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการมีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน

เรื่อง “กำลังใจ...สิ่งที่ใคร ๆ ก็ต้องการ”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้แหล่งกำลังใจและวิธีการให้กำลังใจกันและกันได้อย่างเหมาะสม

อุปกรณ์

1. กระดาษเปล่าตัดเป็นรูปหัวใจ
2. ใบความรู้ที่ 5.1 เรื่อง “กำลังใจ”
3. เทปขาว, ดินสอ
4. เพลง เครื่องเล่นเพลง
5. เครื่องบันทึกเสียง

ระยะเวลา 60-90 นาที

สาระสำคัญ

กำลังใจเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะ.....

.....

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ผู้นำกลุ่มนำสมาชิกให้นั่งล้อมเป็นวงกลม เพื่อสร้างความคุ้นเคยไว้วางใจและบรรยากาศที่เป็นกันเอง
2. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม ทบทวนกระบวนการกลุ่มครั้งที่ผ่านมา
3. ผู้นำกลุ่มกระตุ้นถามสมาชิกกลุ่ม ให้ยกตัวอย่างสถานการณ์ใดบ้างที่คนเราต้องการกำลังใจ.....
4. ผู้นำกลุ่มถามสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกต้องการกำลังใจจาก.....
5. ผู้นำกลุ่มบรรยายเพิ่มเติม ตามใบความรู้ที่ 5.1 เรื่อง “กำลังใจ”
6. ผู้นำกลุ่มแจกกระดาษที่ตัดเป็นรูปหัวใจให้กับสมาชิกกลุ่มทุกคน โดยให้.....

7. หลังจากนั้นให้สมาชิกกลับมานั่งที่เดิมเป็นวงกลม แล้วให้แต่ละคน.....
8. ผู้นำกลุ่มชวนสมาชิก นั่งในท่าที่สบาย และมีสมาธิพร้อมที่จะฟังเพลงต่อไปนี้ เพื่อเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป เปิดเพลง Live and learn
9. ผู้นำกลุ่มสรุปตามแนวคิด กระตุ้นให้สมาชิกรับไปใช้ในชีวิตจริง และฝึกบอก.....
-
10. ผู้นำกลุ่มกระตุ้นให้สมาชิกบอกถึงความรู้สึก ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ากลุ่มครั้งนี้
11. ขอขอบคุณสมาชิกสำหรับความร่วมมือในการทำกิจกรรมและนัดหมายครั้งต่อไป

การประเมินผล

สมาชิกรับให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม และสามารถเชื่อมโยงกิจกรรม โดยพิจารณาจาก.....

กิจกรรมครั้งที่ 6

กิจกรรมป้องกันนิเทศ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกเกิดความมั่นใจในการใช้ทักษะ โดยใช้.....
2. เพื่อให้สมาชิกประเมินกิจกรรมกลุ่ม และอภิปรายถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วม

กิจกรรมกลุ่ม

3. เพื่อให้สมาชิกได้บอกความประทับใจ และให้สมาชิกให้กำลังใจซึ่งกันและกัน
4. เพื่อให้สมาชิกประเมินผลกิจกรรมการฝึกโปรแกรมการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล และประเมินความเข้มแข็งทางใจ

อุปกรณ์

1. ดินสอ
2. แบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ
3. เครื่องบันทึกเสียง

ระยะเวลา 60-90 นาที

สาระสำคัญ

การป้องกันนิเทศ เป็นการติดตามผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล รวมถึง.....

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

หลังจากได้ดำเนินกิจกรรมมาจนครบ 6 ครั้ง ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมสำหรับสมาชิกกลุ่ม โดยดำเนินการดังนี้

1. ผู้นำกลุ่มนำสมาชิกให้นั่งล้อมเป็นวงกลม เพื่อสร้างความคุ้นเคยไว้วางใจและบรรยากาศที่เป็นกันเอง
2. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม ทบทวนกระบวนการกลุ่มครั้งที่ผ่านมา ผู้นำกลุ่มกล่าวกับสมาชิกว่าครั้งนี้เป็นการพบกันครั้งสุดท้ายในการร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่ม

3. ผู้นำกลุ่มจำลองสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือเหตุการณ์ในด้านลบ ที่คาดเดาว่ามีโอกาสพบเจอได้บ่อย ๆ ในชีวิต และให้สมาชิกทดลองใช้.....

4. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยหัวข้อต่อไปนี้

- ความรู้สึกที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
- ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ากิจกรรมกลุ่ม
- ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมกลุ่มให้ดีขึ้น

5. เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มซักถามข้อสงสัย

6. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกทำแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ

7. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกผลัดกัน บอกถึงความประทับใจในการเข้ากลุ่มทั้ง 6 ครั้ง และให้กำลังใจแก่เพื่อน ๆ ในกลุ่ม

8. ผู้นำกลุ่มกล่าวปิดกลุ่ม ดังนี้

กิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น ผู้นำกลุ่มนำมาซึ่งความปรารถนาดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ไม่มากก็น้อย ฝากให้ทุกท่าน.....

.....

การประเมินผล

พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกจากการพูดคุยแสดงความคิดเห็น เปิดเผยตนเอง และการประเมินผลด้วยแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ

ภาคผนวก ง

หนังสือขออนุญาตในการดำเนินการวิจัย
ใบพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง



เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย

(สำหรับกลุ่มทดลอง)

การวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา

รหัสจริยธรรมการวิจัย 10-05-2558

ชื่อผู้วิจัย นางสาวสุธา โพธิ์ทอง

การวิจัยครั้งนี้ทำขึ้นเพื่อศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดความเข้มแข็งทางใจ โดยมีการเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลใน 4 ด้านคือ ด้านที่ 1 คือด้านความรู้สึกรู้จักตนเอง เพื่อพัฒนาให้ท่านเกิดการมีความรู้สึกรู้จักกับตัวเอง รู้จักมองโลกในแง่ดี ค้นหาทำความรู้จักตัวเอง และพัฒนาความถนัดที่มีอยู่จนกลายเป็นความสำเร็จที่ตนภาคภูมิใจ ด้านที่ 2 คือด้านการมีสายสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนเพื่อพัฒนาให้ท่านได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความเข้าใจที่ดีสามารถมอบความรักความเมตตา ความไว้วางใจแก่กันและกัน เพื่อให้มีแหล่งกำลังใจอันทรงพลังในการต่อสู้ชีวิตได้ ด้านที่ 3 คือด้านการสร้างจุดมุ่งหมายในชีวิต เพื่อพัฒนาให้ท่านมีความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีจุดมุ่งหมายและด้านที่ 4 คือ ด้านการจัดการชีวิตได้ เพื่อพัฒนาให้ท่านมีทักษะในการจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง และมีทักษะในการจัดการกับปัญหาที่สร้างสรรค์ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าเมื่อท่านได้รับการฝึกโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลแล้ว จะช่วยให้ท่านมีความสามารถในการเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ มีความสามารถในการปรับตัวในทางบวกต่อสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือเหตุการณ์ในด้านลบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถดูแลตนเองทางด้านจิตใจมีความพร้อมในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้มีความหวังและพัฒนาชีวิตตัวเองได้ดีแม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่มีความยากลำบากรู้จักรับผิดชอบตนเองเอื้อประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวมสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมทั่วไปตลอดจนกลับตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปซึ่งการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้จะมีผู้เข้าร่วมเช่นเดียวกับท่านจำนวน 12 ราย ใช้เวลารวม 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยมีระยะเวลาในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. 2558-เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558

เมื่อท่านเข้าร่วมการวิจัยแล้วผู้วิจัยจะขอให้ท่านตอบแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม หลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 6 เสร็จสิ้น และระยะผลหลังเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมเสร็จสิ้น 3 สัปดาห์ และมีการติดตามผลหลังเสร็จสิ้น 1 เดือน ท่านจะได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคล ซึ่งจะช่วยให้ท่านมีความเข้มแข็งทางใจที่เพิ่มขึ้น มีการปรับตัวที่เหมาะสมเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ ในชีวิตได้ ประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมด 6 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที โดยจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้งทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี ติดต่อกันเป็นเวลา 3 สัปดาห์ โดยมีกิจกรรมดังต่อไปนี้

การฝึกครั้งที่ 1 กิจกรรมการสร้างสัมพันธภาพ

การฝึกครั้งที่ 2 กิจกรรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการรู้สึกรู้ชาติกับตัวเอง

การฝึกครั้งที่ 3 กิจกรรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการจัดการชีวิตได้

การฝึกครั้งที่ 4 กิจกรรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านการมีจุดหมายในชีวิต

การฝึกครั้งที่ 5 กิจกรรมเสริมสร้างปัจจัยด้านการมีสายสัมพันธ์ที่เกื้อหนุน

การฝึกครั้งที่ 6 กิจกรรมการประยุกต์ใช้ปัจจัยปกป้องด้านต่างๆ

การเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ ท่านสามารถถอนตัวหรือยกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล และจะไม่มีผลกระทบใด ๆ กับวิถีชีวิต การดูแลของเรือนจำ และมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้วิจัยทราบล่วงหน้า การให้ข้อมูลในแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ และจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น แบบสอบถามที่ตอบเสร็จแล้วจะถูกเก็บอย่างมิดชิด โดยผู้วิจัยเท่านั้นที่จะใช้ข้อมูลได้ จะนำมาวิเคราะห์ภาพรวมเป็นกลุ่ม แล้วเขียนรายงานเพื่อนำเสนอจนเสร็จสมบูรณ์ และผู้วิจัยจะทำลายเอกสารการเก็บข้อมูลทั้งหมดภายในระยะเวลา 1 ปี หลังการวิจัยเผยแพร่

หากท่านมีปัญหาหรือข้อสงสัยประการใด สามารถสอบถามได้โดยตรงจากผู้วิจัยในวันทำการรวบรวมข้อมูล หรือสามารถติดต่อสอบถามเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ได้ตลอดเวลาที่นางสาวสุธา โพธิ์ทองหมายเลขโทรศัพท์ 081-3403876 หรือที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภรภัทร เสงอุดมทรัพย์อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก หมายเลขโทรศัพท์ 038-390462

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง ในความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

นางสาวสุธา โพธิ์ทอง

ผู้วิจัย

หากท่านได้รับการปฏิบัติที่ไม่ตรงตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงนี้ ท่านจะสามารถแจ้งให้ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมฯ ทราบได้ที่ เลขานุการคณะกรรมการจริยธรรมฯ ฝ่ายวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โทร. 038-102823

ในเอกสารนี้อาจมีข้อความที่ท่านอ่านแล้วยังไม่เข้าใจ โปรดสอบถามผู้วิจัยหรือผู้แทนให้ช่วยอธิบายจนกว่าจะเข้าใจดี ท่านอาจจะขอเอกสารนี้กลับไปที่บ้านเพื่ออ่านและทำความเข้าใจ หรือปรึกษาหารือกับญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท แพทย์ประจำตัวของท่าน หรือแพทย์ท่านอื่น เพื่อช่วยในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ได้



เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (สำหรับกลุ่มควบคุม)

การวิจัยเรื่อง ผลของ โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา

รหัสจริยธรรมการวิจัย 10-05-2558

ชื่อผู้วิจัย นางสาวสุธา โปธิ์ทอง

การวิจัยครั้งนี้ทำขึ้นเพื่อศึกษาผลของ โปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากท่านเป็นผู้ต้องขังหญิงที่มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจต่ำ และมีคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่งานวิจัยกำหนดการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้จะมีผู้เข้าร่วมเช่นเดียวกับท่านจำนวน 12 ราย โดยมีระยะเวลาในการทดลอง และเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2558-เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 เมื่อท่านเข้าร่วมการวิจัยแล้วผู้วิจัยจะขอความร่วมมือจากท่าน โดยให้ท่านตอบแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที โดยเลือกตอบข้อที่ตรงกับความเป็นจริง ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด จากนั้นผู้วิจัยจะให้ท่านได้รับกิจกรรมตามปกติประจำวันของเรือนจำ และผู้วิจัยจะขอพบท่านอีกครั้งในสัปดาห์ที่ 3 และสัปดาห์ที่ 7 และจะขอให้ท่านทำแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจอีกครั้งเพื่อเปรียบเทียบผล

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงที่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมมีความเข้มแข็งทางใจที่เพิ่มขึ้น มีการปรับตัวที่เหมาะสมเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่คับขันหรือเหตุการณ์วิกฤติต่าง ๆ ในชีวิตได้

การเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ ท่านสามารถถอนตัวหรือยกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล และจะไม่มีผลกระทบใดๆกับวิถีชีวิต การดูแลของเรือนจำ และมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้วิจัยทราบล่วงหน้า การให้ข้อมูลในแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ และจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น แบบสอบถามที่ตอบเสร็จแล้วจะถูกเก็บอย่างมิดชิด โดยผู้วิจัยเท่านั้นที่จะใช้ข้อมูลได้ จะนำมาวิเคราะห์ภาพรวมเป็นกลุ่ม แล้วเขียนรายงานเพื่อนำเสนอจนเสร็จสมบูรณ์ และผู้วิจัยจะทำลายเอกสารการเก็บข้อมูลทั้งหมดภายในระยะเวลา 1 ปี หลังการวิจัยเผยแพร่

หากท่านมีปัญหาหรือข้อสงสัยประการใด สามารถสอบถามได้โดยตรงจากผู้วิจัยในวันทำการรวบรวมข้อมูล หรือสามารถติดต่อสอบถามเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ได้ตลอดเวลาที่นางสาวสุชา โพธิ์ทอง หมายเลขโทรศัพท์ 081- 3403876 หรือที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภรภัทร เสงอุคมทรัพย์อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก หมายเลขโทรศัพท์ 038-390462

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง ในความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

นางสาวสุชา โพธิ์ทอง
ผู้วิจัย

หากท่านได้รับการปฏิบัติที่ไม่ตรงตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงนี้ ท่านจะสามารถแจ้งให้ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมฯ ทราบได้ที่ เลขานุการคณะกรรมการจริยธรรมฯ ฝ่ายวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โทร. 038-102823

ในเอกสารนี้อาจมีข้อความที่ท่านอ่านแล้วยังไม่เข้าใจ โปรดสอบถามผู้วิจัยหรือผู้แทนให้ช่วยอธิบายจนกว่าจะเข้าใจดี ท่านอาจจะขอเอกสารนี้กลับไปที่บ้านเพื่ออ่านและทำความเข้าใจ หรือปรึกษากับญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท แพทย์ประจำตัวของท่าน หรือแพทย์ท่านอื่น เพื่อช่วยในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ได้



ใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง ผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา

วันที่ให้คำยินยอม วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยอย่างละเอียดและมีความเข้าใจดีแล้ว ข้าพเจ้ายินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ด้วยความสมัครใจ และข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และการบอกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อข้าพเจ้า

ผู้วิจัยรับรองว่าจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง ซ่อนเร้น จนข้าพเจ้าพอใจ ข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าจะถูกเก็บเป็นความลับและจะเปิดเผยในภาพรวมที่เป็นการสรุปผลการวิจัย

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นแล้ว และมีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม

(.....)

ลงนาม.....พยาน

(.....)

ลงนาม.....ผู้วิจัย

(นางสาวสุธา โพร้ทอง)

ภาคผนวก จ
แบบรายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
จดหมายขอเก็บรวบรวมข้อมูล



แบบรายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์

ผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้องด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา
The Effect of Individual Protective Factor Enhancement Program on Resilience among Female Prisoners in Pattaya Remand Prison

ชื่อนิสิต นางสาวสุธา โพธิ์ทอง

รหัสประจำตัวนิสิต 54920296 หลักสูตร พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (ภาคพิเศษ)

ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยฯ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยฯ มีมติเห็นชอบ รับรองจริยธรรมการวิจัย รหัส 10 - 05 - 2558
โดยได้พิจารณารายละเอียดการวิจัยเรื่องดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ

- 1) การเคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิของมนุษย์ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย
กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ ผู้ต้องขังหญิง จำนวนทั้งหมด ไม่เกิน 24 ราย สถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลคือ
ห้องเรียน เรือนจำพิเศษพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
- 2) วิธีการที่เหมาะสมในการได้รับความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมโครงการวิจัย
(Informed consent) รวมทั้งการปกป้องสิทธิประโยชน์และรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
- 3) การดำเนินการวิจัยอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ก่อความเสียหายหรืออันตรายต่อกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

การรับรองจริยธรรมการวิจัยนี้มีกำหนดระยะเวลาหนึ่งปี นับจากวันที่ออกหนังสือฉบับนี้ ถึงวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2559

อนึ่ง กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมใดๆ ของการวิจัยนี้ ขณะอยู่ในช่วงระยะเวลาให้การรับรองจริยธรรมการวิจัย ขอให้ผู้วิจัยส่งรายงานการเปลี่ยนแปลงต่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยเพื่อขอรับรอง (เพิ่มเติม) ก่อนดำเนินการวิจัยด้วย

วันที่ให้การรับรอง 16 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2558

ลงนาม.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา วัชรสินธุ์)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ที่ ศธ ๖๖๐๗/ ๒๑๗)ก

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษพัทยา

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๒. รายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยฯ

ด้วย นางสาว โพธิ์ทอง นิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ผลของโปรแกรมเสริมสร้างปัจจัยปกป้อง ด้านบุคคลต่อความเข้มแข็งทางใจของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำพิเศษพัทยา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภรภัทร เสงอุดมทรัพย์ เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ คณะฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านอำนวยความสะดวกให้นิสิต เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังหญิง อายุระหว่าง ๒๐ - ๖๐ ปี ณ ห้องเรียน เรือนจำพิเศษพัทยา ระหว่างวันที่ ๑ สิงหาคม - ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยแบ่งดังนี้

๑. ขอเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ จำนวน ๓๐ ราย
๒. ขอเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย จำนวน ๒๔ ราย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นุจรี ไชยมงคล)
คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์

งานบริการการศึกษา (บัณฑิตศึกษา)

โทรศัพท์ ๐-๓๘๑๐-๒๘๓๖

โทรสาร ๐-๓๘๓๙-๓๔๗๖

ผู้วิจัย ๐๘๑-๓๔๐๓๘๗๖



| |
|-------------------------|
| คณะพยาบาลศาสตร์ |
| มหาวิทยาลัยบูรพา |
| ที่..... ๐๖๘๔ |
| วันที่..... 10 มิ.ย. ๕๘ |
| เวลา..... 12.1๖. |

ที่ ศธ 0514.10/ 1๘4๗

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40002

๕ มิถุนายน 2558 - อ.อ.อ.พิภพพิภพ

- อ.อ.อ.พิภพพิภพ

- อ.อ.อ.พิภพพิภพ (๒๗.๑๑.๒๕๕๗)

- อ.อ.อ.พิภพพิภพ (๒๗.๑๑.๒๕๕๗)

เรื่อง อนุญาตให้ใช้เครื่องมือเพื่อการวิจัย

เรียน คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

อ้างถึง หนังสือที่ ศธ 6604/1095 ลงวันที่ 28 เมษายน 2558

ตามหนังสือที่อ้างถึง ซึ่ง นางสาวสุธา โพธิ์ทอง นิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ขออนุญาต ใช้เครื่องมือวิจัยจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ผลของโปรแกรมพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจของผู้ต้องขัง เรือนจำกลางขอนแก่น” ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ของนางสาวอัจฉริยา นคะจัด มหาบัณฑิต สาขาวิชา จิตวิทยาการศึกษาและการให้คำปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ความละเอียด แจ่มแล้ว นั้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ยินดีให้นางสาวสุธา โพธิ์ทอง ใช้เครื่องมือวิจัยจากวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวได้ แต่ทั้งนี้ ต้องมีการอ้างอิงที่มาของเครื่องมือ อย่างถูกต้อง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชลี ศักตะวะศาสตร์)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์ (043) 202420 ต่อ 42423

โทรสาร (043) 202421

รางวัลหรือทุนการศึกษา

พ.ศ. 2554

ทุนการศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยบูรพา

ของกรมสุขภาพจิต ปีการศึกษา 2554

พ.ศ. 2558

ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2558